

Programowanie i wdrażanie działań rewitalizacyjnych – dostępność w rewitalizacji

Szkolenie realizowane w ramach zadania polegającego na wzmacnianiu zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych

Prowadzący - dr hab. inż. arch. Maciej Bors

- ekspert ds. rewitalizacji IRMiR;
- urbanista, zawodowo związany z planowaniem przestrzennym, polityką regionalną i rozwojem miast oraz projektowaniem przestrzeni, planowaniem partycypacyjnym i projektowaniem uniwersalnym;
- koordynator i współautor projektów polskich i międzynarodowych dotyczących polityki przestrzennej, polityki rozwoju i rewitalizacji miast;
- projektant i facylitator debat publicznych, autor artykułów, opracowań oraz materiałów dydaktycznych i podręczników, a także felietonów, filmów i programów telewizyjnych poświęconych kształtowaniu przestrzeni;
- koordynator i współautor strategii rozwoju przestrzennego: ponadnarodowych, makroregionalnych, regionalnych i lokalnych oraz prac poświęconych urbanistyce, przemianom systemu planowania przestrzennego, politykom publicznym, wieloszczeblowemu zarządzaniu, partnerstwom i partycypacji społecznej, dostępności oraz roli informacji w polityce rozwoju;
- kierownik projektów badawczo-wdrożeniowych, także międzynarodowych;
- dr hab. nauk technicznych, pierwszy wiceprezes i przewodniczący Komisji Rzecznawców Towarzystwa Urbanistów Polskich;
- profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Gospodarki Przestrzennej w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach.

Główne punkty spotkania

- Wprowadzenie
- Dostępność: problem, regulacje, główne kategorie – wykład
- Dostępność informacyjno-komunikacyjna – wykład
- Język debaty publicznej – ćwiczenie
- Dostępność związana z mobilnością w przestrzeni – wykład
- Identyfikacja barier dostępności – ćwiczenie
- Dostępność architektoniczna – wykład
- Bariery dostępności w wybranym obiekcie – ćwiczenie
- Kwestia dostępności a rewitalizacja – wykład
- Przykłady projektów rewitalizacyjnych – prezentacja, dyskusja
- Dostępność a gospodarka – wprowadzenie, przykłady praktyczne

Część 1. Dostępność: problem, regulacje, główne kategorie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Dostępność - definicja

Dostępność to właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno-komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi.

Dostępność jest dla wielu osób warunkiem prowadzenia niezależnego życia i uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym kraju, społeczności lokalnej, szkoły czy miejsca pracy.

udostępnianie

- ułatwianie życia wszystkim członkom społeczeństwa, w tym osobom z niepełnosprawnościami
- odpowiednie (uniwersalne) projektowanie nowych inwestycji
- usuwanie istniejących barier poprzez usprawnienia, w tym technologie kompensacyjne i asystujące
- gwarantuje dotarcie do szerszej grupy odbiorców, otwarcie na nowych użytkowników, klientów, gości, zwiększając rozpoznawalność i aktywność na rynku konsumenckim
- rozwija technologię i nowe formy produkcji/usług

dostępność dotyczy (czasowo/trwale)

- osób o ograniczonej możliwości poruszania się (np. poruszających się o kulach, na wózkach inwalidzkich)
- osób niewidomych i słabo widzących
- osób głuchych i słabo słyszających
- osób głuchoniewidomych
- osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi
- osób starszych i osłabionych chorobami
- kobiet w ciąży
- osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi
- osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego)
- osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci)
- osób z ciężkim lub nieporęcznym bagażem, towarem

sytuacja w Polsce cz. 1

- około 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji
- liczba osób powyżej 65. roku życia: obecnie 16% ludności, w 2025 – 22%, w 2050 – 33%
- osoby po 80. – w 2030 roku około 2,2 mln
- oficjalnie: 4,7 mln osób niepełnosprawnych (około 12,2%), ale przypuszcza się, że jest to 4,9 ÷ 7,7 mln (brak dokładnej statystyki)
- w poradniach zdrowia psychicznego leczy się ponad milion osób – w różnym stopniu natężenia oraz częstotliwości, pośrednio lub bezpośrednio problemy te dotyczą około 5-8 mln (1/4 społeczeństwa)

sytuacja w Polsce cz. 2

- skutek: ograniczona samodzielność (elementarna samoobsługa, możliwość prowadzenia gospodarstwa domowego) oraz ograniczenie lub wykluczenie z życia społecznego
- jednocześnie – coraz bardziej istotny segment konsumentów dóbr i usług, tworzący szanse rozwoju srebrnej gospodarki (senioralnej)
- nowe technologie i produkty kompensacyjne pozwalają na wyrównywanie szans, ale barierą pozostają wysokie ceny i brak możliwości zastosowania w indywidualnych przypadkach
- dlatego należy nie tylko kompensować skutki niepełnosprawności na poziomie indywidualnym, ale przede wszystkim stwarzać warunki dla budowy otoczenia, które będzie przyjazne i zbudowane na zasadach uniwersalnych

sytuacja w Polsce cz. 3

- tylko 9% nowo powstałych budynków użytku publicznego w Polsce jest dostosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych
- bariery występują w około 65 tys. instytucji publicznych (m.in. uczelniach, przychodniach, urzędach oraz muzeach)
- przepisy prawa nie zapewniają dostatecznego dostępu do przestrzeni publicznej - w 40% dokumentacja przetargowa nie przewidywała rozwiązań dla osób niepełnosprawnych
- istniejące rozwiązania dotyczą jedynie osób z niepełnosprawnością ruchową, pomijając inne niepełnosprawności, czy też potrzeby osób starszych

Raport NIK-u „Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych”

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

program *Dostępność Plus* (2018)

- ✓ trwałe włączenie problematyki dostępności do wszystkich polityk publicznych, praktyki planowania, realizacji i oceny funkcjonowania państwa:
 - przepisy prawa, standardy dostępności
 - wzrost świadomości „kreatorów rzeczywistości”
 - szeroka partycypacja wielu podmiotów
 - rozwój nowych technologii
- ✓ inwestycje:
 - budowlane
 - transportowe
 - technologiczne

POPRAWA DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ, PRODUKTÓW I USŁUG

OBSZARY WSPARCIA

ARCHITEKTURA

TRANSPORT

EDUKACJA

SŁUŻBA ZDROWIA

CYFRYZACJA

USŁUGI

INWESTYCJE

- **DZIAŁANIE:**
- 1 - Budynki bez barier
- 2 - 100 gmin bez barier
- 4 - Dostępny transport kolejowy
- 5 - Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich
- 6 - Dostępny transport zbiorowy
- 8 - Transportowa aplikacja mobilna
- 9 - 200 szkół bez barier
- 10 - Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- 11 - Wsparcie edukacji włączającej
- 12 - Studia bez barier
- 13 - Dostępność w programach kształcenia
- 15 - 100 placówek służby zdrowia bez barier
- 16 - Dostępne usługi medyczne
- 17 - Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne
- 18 - Dostępne treści multimedialne
- 19 - Przyjazny urząd
- 21 - Numer 112 dla wszystkich
- 22- Mobilność
- 23 - Dostępne usługi społeczne
- 24 - Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej
- 25 - Kultura bez barier
- 26 - Sport, turystyka i rekreacja bez barier
- 27 - Praca w administracji

KONKURENCYJNOŚĆ

- **DZIAŁANIE:**
- 20 - Dostępne usługi powszechne, e-commerce
- 28 - Program badań nad dostępnością – rzeczy są dla ludzi
- 29 - Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności
- 30 - „Dobry pomysł”
- 31 - Centra wiedzy projektowania uniwersalnego
- 32 - Targi dostępności
- 33 - Marka „Dostępność”

KOORDYNACJA

- **DZIAŁANIE:**
- 3 - Służby arch.-bud. wrażliwe na dostępność
- 7 - Szkolenia dla pracowników sektora transportu
- 14 - Kadry dla edukacji włączającej
- 34 - Polski Access Board
- 35 - Prawo dla dostępności
- 36 - Polskie Standardy Dostępności
- 37 - Procedury bez barier
- 38 - Współpraca na rzecz dostępności
- 39 - Zamówienia publiczne i inwestycje
- 40 - Certyfikacja dostępności
- 41 - Monitoring polityk publicznych
- 42 - Potencjał organizacji pozarządowych
- 43 - Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności
- 44 - Społeczna świadomość dostępności

15

DZIAŁANIA INFORMACYJNE, PROMOCYJNE, BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI

Regulacje cz. 1

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 r., sporządzona w Nowym Yorku, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne (Rezolucja 61)

- jej stroną jest Unia Europejska,
- Polska ratyfikowała ją w 2012 roku,
- zobowiązuje państwa do przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu jej wdrożenia.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

zasady wg Konwencji ONZ:

- zapewnienie dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji i usług powszechnie zapewnianych;
- prowadzenie życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczeństwo;
- prawo do edukacji na wszystkich poziomach;
- prawo do pracy, w tym do możliwości zarabiania na życie przez pracę swobodnie wybraną;
- podejmowanie działań w celu zapewnienia dostępu do wszelkich form działalności w dziedzinie kultury, rozwoju i wykorzystania potencjału twórczego, artystycznego i intelektualnego.

Regulacje cz. 2

- program „Dostępność Plus”, przyjęty przez RM 17 lipca 2018 r.
- ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

przepisy ustawy dotyczą **instytucji publicznych**:

- jednostek sektora finansów publicznych (lista w art. 9 ustawy o finansach publicznych)
- państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej
- innych osób prawnych utworzonych w celu realizacji usług powszechnych

[przepisy dotyczące dostępności obiektów publicznych funkcjonowały w polskim systemie prawnym wcześniej]

musi być zapewniona

- **dostępność architektoniczna** – korytarze, klatki schodowe, windy powinny być wolne od barier i zapewniać możliwość poruszania się po nich osób na wózku, korzystających z kul, lasek i innych pomocy ortopedycznych, osób starszych, a także osób z wózkami dziecięcymi, mających różne problemy z poruszaniem się
- **dostępność cyfrowa** – kompleksowo uregulowana w ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych
- **dostępność informacyjno-komunikacyjna** – zapewnienie informacji na temat wykonywanych zadań w postaci nagrania w polskim języku migowym dla osób głuchych, informacji w tekście łatwym do czytania (ETR) dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, czy pliku odczytywalnego maszynowo dla niewidomych; także możliwość komunikacji w sposób dogodny dla osób ze szczególnymi potrzebami np. poprzez SMS czy przy użyciu usługi tłumaczenia migowego online

zmiany w innych przepisach

implementacja definicji uniwersalnego projektowania i określenia osób ze szczególnymi potrzebami m.in. w:

- ustawie o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (art. 5a w ust. 7 pkt 1)
- ustawie prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (art. 5 ust. 1 pkt 4 oraz art. 34 ust. 2)
- ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (art. 1 w ust. 2 pkt 5 i 20, art. 10 w ust. 1 pkt 5, art. 15 w ust. 1 pkt 2 oraz 30 ust. 1a)
- ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

nowe pojęcia

- osoba ze szczególnymi potrzebami
- bariera
- dostępność
- uniwersalne projektowanie
- racjonalne usprawnienie
- minimalne wymagania
- dostęp alternatywny

osoba ze szczególnymi potrzebami

- ten, kto ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami

osoby ze szczególnymi potrzebami

- seniorzy, osoby z niepełnosprawnością ruchową lub intelektualną, ale też inne osoby mające w sposób trwały lub czasowy naruszoną sprawność w zakresie mobilności i percepcji, przykładowo: osoby niedowidzące, niesłyszące, osoby poruszające się przy pomocy kul, wózków, chodzików, osoby z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem, kobiety w ciąży, itp.

bariera

- przeszkoda lub ograniczenie architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne, które uniemożliwia lub utrudnia osobom ze szczególnymi potrzebami udział w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami

dostępność

- dostępność architektoniczna, cyfrowa oraz informacyjno-komunikacyjna, co najmniej w zakresie określonym przez minimalne wymagania (art. 6), będąca wynikiem uwzględnienia uniwersalnego projektowania albo zastosowania racjonalnego usprawnienia

uniwersalne projektowanie

- dotyczy głównie nowych obiektów
- uniwersalne projektowanie (wg art. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych)
uwzględniane jest w szczególności w celu spełnienia minimalnych wymagań (art. 6) dla zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

racjonalne usprawnienie

- dotyczy głównie istniejących obiektów
- racjonalne usprawnienie (wg art. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych)
to likwidacja niepotrzebnych utrudnień poprzez modyfikacje i adaptacje stosowane w szczególności w celu spełnienia minimalnych wymagań (art. 6) dla zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

minimalne wymagania - dostępność architektoniczna

- zapewnienie możliwości poruszania się po piętrach i pomiędzy piętrami
- umożliwienie dotarcia do wszystkich pomieszczeń w budynku (z wyłączeniem technicznych)
- umożliwienie nawigacji w budynku osobom z wadami wzroku i słuchu za pomocą informacji wizualnych, dotykowych lub głosowych
- możliwość wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego
- zapewnienie ewakuacji z budynku osób ze szczególnymi potrzebami

minimalne wymagania - dostępność cyfrowa

- odrębna ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych
- odwołanie do wymagań określonych w standardzie WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines) i wymienionych w załączniku nr 1 do ustawy

minimalne wymagania - dostępność informacyjno-komunikacyjna

- obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (np. język migowy, system Braille'a)
- instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących
- zapewnienie na stronie internetowej informacji o zakresie działalności podmiotu w formie tekstu odczytywanego maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania
- zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku

dostęp alternatywny

- w pierwszych dwóch latach funkcjonowania ustawy, polega na takich rozwiązaniach organizacyjnych, które zapewnią osobie ze szczególnymi potrzebami dostęp do budynku, choć nie w sposób samodzielny, albo które nie zapewniają dostępu do budynku podmiotu publicznego, ale umożliwiają skorzystanie z usług publicznych, np. w sposób zdalny

hierarchia zobowiązań instytucji publicznych

1. uniwersalne projektowanie
2. racjonalne usprawnienia
3. dostęp alternatywny

Fundusz Dostępności

- jego celem jest udzielanie wsparcia finansowego na dostosowanie budynków podmiotów publicznych oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego
- wsparcie ze środków Funduszu udzielane będzie w formie pożyczki z możliwością częściowego jej umorzenia po spełnieniu określonych kryteriów (np. jeśli z inwestycji korzystać będzie duża liczba osób z niepełnosprawnością czy seniorów)
- obsługą Funduszu zajmuje się Bank Gospodarstwa Krajowego

koordynator dostępności

- powołany/powołana do 20 września 2020 r.
- ma za zadanie zapewnienie dostępności usług świadczonych przez organ władzy publicznej
- powinien/powinna być ekspertem w zakresie dostępności
- informacja o powołaniu koordynatora lub koordynatorki – wraz ze sposobem kontaktu i przyjętym planem działań na rzecz poprawy dostępności – musi zostać opublikowana w BIP

sankcje

- Od 6 września 2021 r. każdy obywatel może poinformować podmiot publiczny o braku jego dostępności w wymiarze architektonicznym i informacyjno-komunikacyjnym.
- Osoby ze szczególnymi potrzebami lub ich przedstawiciele ustawowi mogą składać wnioski o zapewnienie dostępności i skargi. Jeśli pomimo wniesienia wniosku podmiot publiczny:
 - nie zapewni dostępności w przeciągu 14 dni i nie poinformuje, że potrzebuje na to więcej czasu,
 - nie zapewni dostępności (ma maksymalnie 2 miesiące na zapewnienie dostępności),
 - odmówi zapewnienia dostępności (nawet jeśli zapewni dostęp alternatywny),

można złożyć skargę na brak dostępności do Prezesa Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Część 2. Dostępność informacyjno-komunikacyjna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

dostępność informacyjno-komunikacyjna

- zapewnienie informacji na temat tego, jakie zadania wykonuje dany podmiot w postaci nagrania w polskim języku migowym dla osób głuchych (PJM), informacji w tekście łatwym do czytania (ETR – Easy to Read), m.in. dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, czy pliku odczytywalnego maszynowo, dzięki któremu taką informację może udźwiękować osoba niewidoma
- dostępność w tym zakresie to także umożliwienie komunikacji z podmiotem w taki sposób, jaki jest dogodny dla osoby ze szczególnymi potrzebami np. poprzez SMS czy przy użyciu usługi tłumaczenia migowego online

wymogi minimum dla instytucji publicznych

- obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (język migowy, system Braille'a)
- instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących
- zapewnienie na stronie internetowej informacji o zakresie działalności podmiotu w formie tekstu odczytywanego maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym (PJM) oraz informacji w tekście łatwym do czytania (ETR)
- zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku

wyjaśnienia (1)

- alfabet Braille'a – system zapisu znaków przy pomocy sześciu wypukłych punktów w różnym układzie i odczytywany dotykiem, służący do zapisania dowolnego języka posługującego się alfabetem łacińskim, coraz rzadziej wykorzystywany ze względu na zastąpienie syntezą mowy
- alfabet Lorma – przekazywanie poszczególnych znaków odbywa się poprzez dotykanie punktów na dłoni; jest on wykorzystywany o komunikacji z osobami głuchoniewidomymi
- czytnik ekranu – program komputerowy, który rozpoznaje i interpretuje, a następnie przy pomocy syntezy mowy odczytuje to, co znajduje się na ekranie komputera lub telefonu – wykorzystywany przez osoby niewidome i słabowidzące

wyjaśnienia (2)

- polski język migowy (PJM) – jest pełnoprawnym językiem, posiada wszystkie cechy języka, charakteryzuje się gramatyką wizualno-przestrzenną – czyli zamiganie jakiegoś znaku w konkretnym miejscu nadaje mu dodatkowe znaczenie (wykorzystywane np. do określenia czasu); osoby niesłyszące potrzebują komunikacji w PJM – dla wielu z nich język polski jest bowiem językiem obcym
- osoby słabosłyszące do komfortowej komunikacji z instytucją mogą potrzebować pętli indukcyjnej lub urządzenia opartego o komunikację na podczerwień/bluetooth
- dobrą praktyką jest zapewnienie pokoju cichej obsługi – również dla osób z autyzmem czy niekomfortowo czujących się w tłumie

wyjaśnienia (3)

- trzy postaci opisu działalności podmiotu:
 - w polskim języku migowym (PJM)
 - w formie pliku odczytywanego maszynowo (dla osób niewidomych)
 - jako ETR – tekst łatwy do czytania i rozumienia, zwykle informacje są przedstawione w formie tekstu i grafiki uzupełniającej

standardy ETR: przygotowanie

- postaraj się poznać ludzi, dla których przygotowujesz informację oraz ich potrzeby
- dobierz formę przekazu, np. nagranie zamiast informacji pisanej
- używaj właściwego języka, dostosowanego do wieku odbiorców
- pamiętaj, że ludzie, dla których przeznaczona jest informacja mogą nie wiedzieć wiele na dany temat - upewnij się, że jasno wyjaśniłeś temat, wytłumacz trudne słowa
- angażuj osoby z grona odbiorców w proces tworzenia informacji, podejmując decyzje dotyczące:
 - tematu informacji
 - tego co ma być powiedziane
 - w jaki sposób ułatwić odbiór informacji
 - sprawdzenia czy informacja jest łatwa do zrozumienia

standardy ETR: słownictwo

- używaj dobrze znanych, łatwych do zrozumienia wyrazów, trudne ograniczaj lub dokładnie wyjaśniaj
- wyjaśniając używaj przykładów, dobrze znanych z codziennego życia
- w całym dokumencie używaj tych samych wyrazów na opisywanie tych samych rzeczy
- nie używaj trudnych pojęć ani metafor, czyli zdań, które nie znaczą dokładnie tego co mówią, np. „pogoda pod psem”
- nie używaj słów zapożyczonych z innych języków chyba, że są bardzo dobrze znane, np. angielskie „OK”
- unikaj skrótów, a jeśli musisz ich użyć wyjaśnij je
- procenty (63%) i duże liczby (1 758 625) są trudne do zrozumienia, staraj się ich nie używać,

standardy ETR – zdania:

- używaj tylko krótkich zdań,
- zwracaj się wprost do ludzi, używaj słowa „ty”,
- gdzie to tylko możliwe używaj zdań pozytywnych a nie negatywnych, np. powiedz: *„powinieneś zostać do końca zebrania”* zamiast *„nie powinieneś wychodzić przed końcem zebrania”*,
- używaj raczej strony czynnej niż biernej, np. powiedz: *„doktor przyśle ci list”*, zamiast *„list zostanie przesłany ci przez doktora”*.

standardy ETR – narracja:

- układaj informacje w sposób łatwy do zrozumienia
- grupuj wszystkie informacje na ten sam temat
- powtarzaj ważne informacje; trudne wyrazy dobrze jest powtarzać po kilka razy

dostępność

Dostępność to właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno-komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi.

Dostępność jest dla wielu osób warunkiem prowadzenia niezależnego życia i uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym kraju, społeczności lokalnej, szkoły czy miejsca pracy.

udostępnianie:

- ułatwienie życia wszystkim członkom społeczeństwa, w tym osobom z niepełnosprawnościami
- odpowiednie (uniwersalne) projektowanie nowych inwestycji
- usuwanie istniejących barier poprzez usprawnienia, w tym technologie kompensacyjne i asystujące
- gwarantuje dotarcie do szerszej grupy odbiorców, otwarcie na nowych użytkowników, klientów, gości, zwiększając rozpoznawalność i aktywność na rynku konsumenckim
- rozwija technologię i nowe formy produkcji/usług

minimalne wymogi

- zapewnienie możliwości poruszania się po piętrach i pomiędzy piętrami
- umożliwienie dotarcia do wszystkich pomieszczeń
- umożliwienie nawigacji w budynku osobom z wadami wzroku i słuchu za pomocą informacji wizualnych, dotykowych lub głosowych
- możliwość wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego
- zapewnienie ewakuacji z budynku osób ze szczególnymi potrzebami

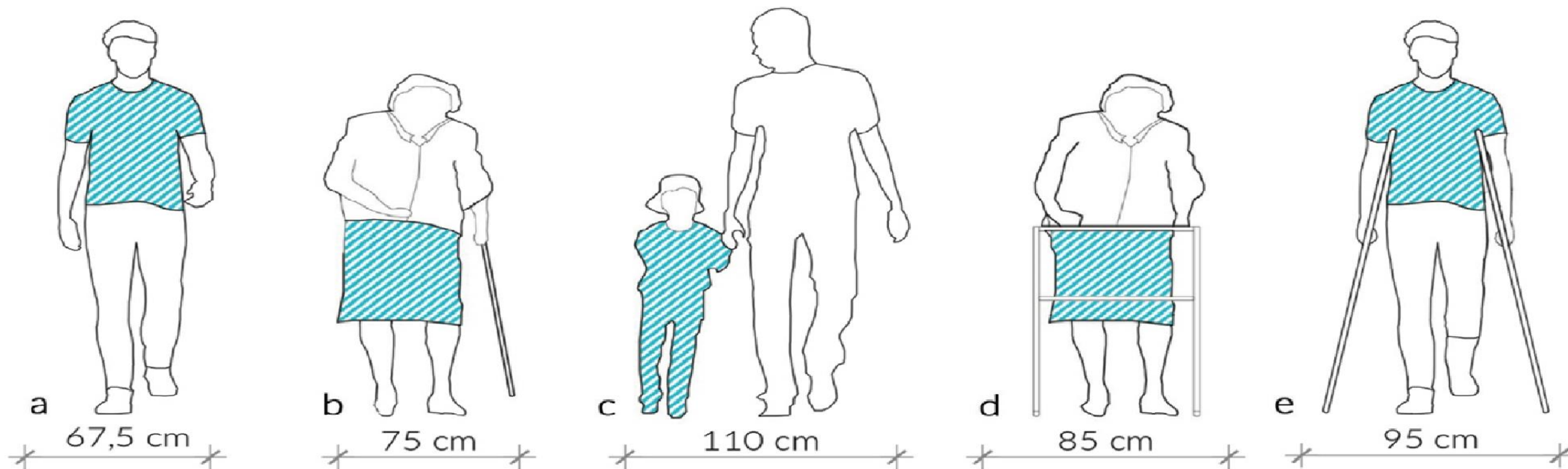

sposoby zapewnienia dostępności

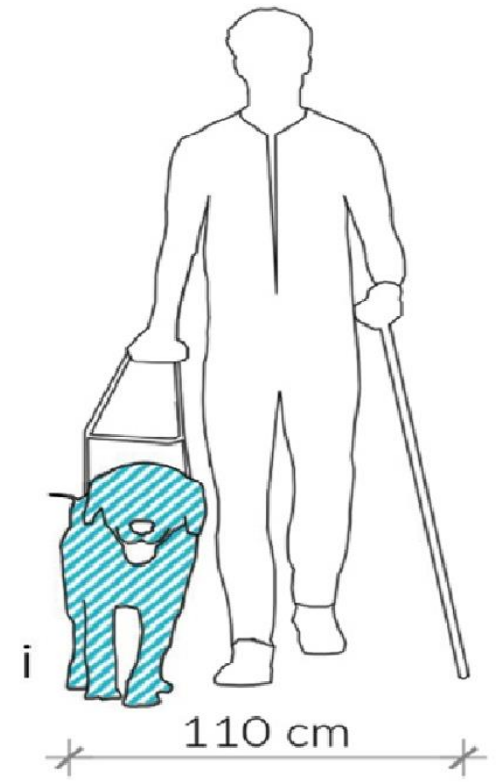
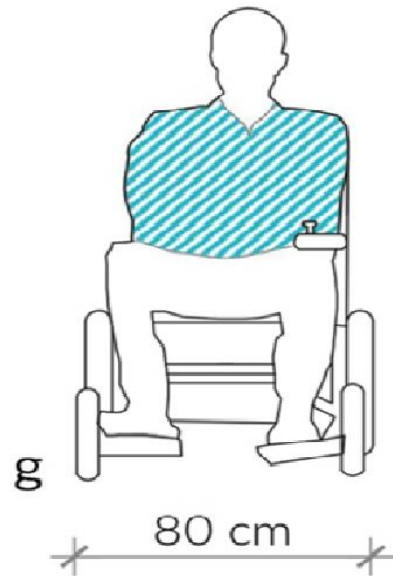
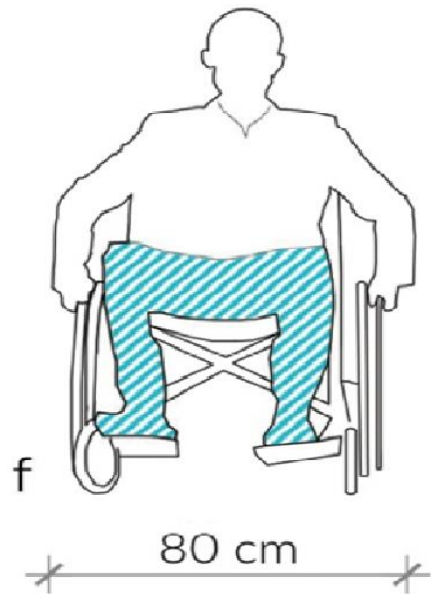
- racjonalne usprawnienia - dostosowanie pomieszczeń i części budynków do potrzeb pracowników i klientów
- dodatkowe urządzenia - np. platformy elektryczne/ pneumatyczne
- bez ingerencji w obiekt - realizacja dostępności przez przeszkolony personel

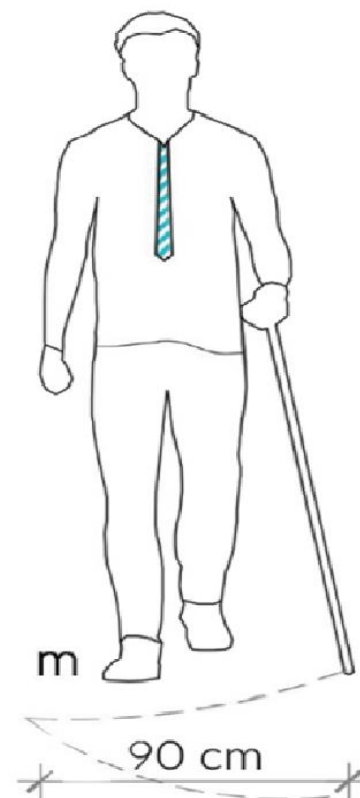
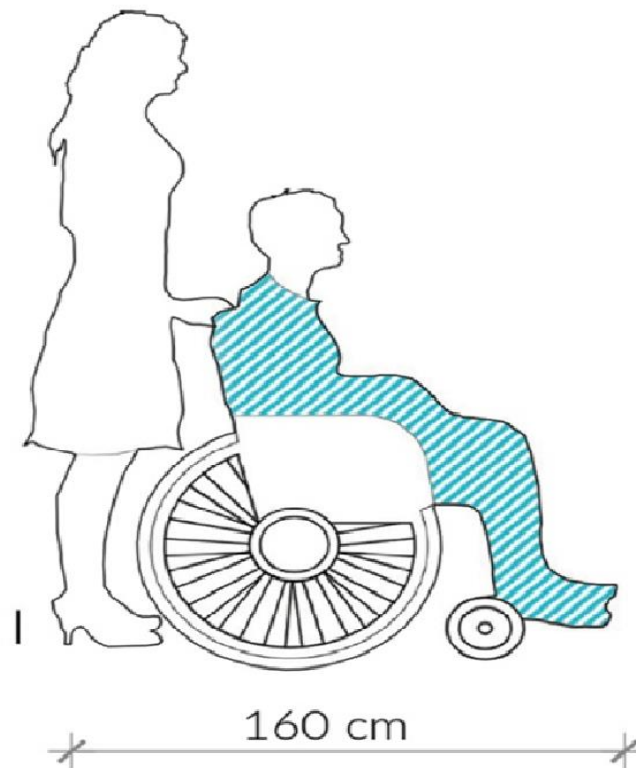
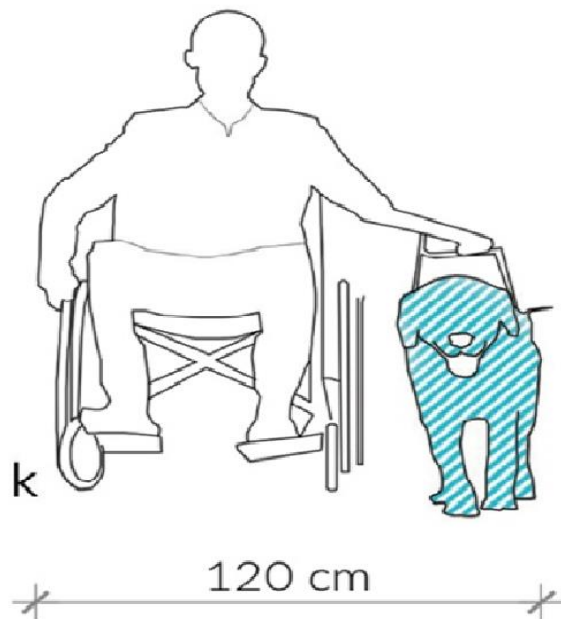
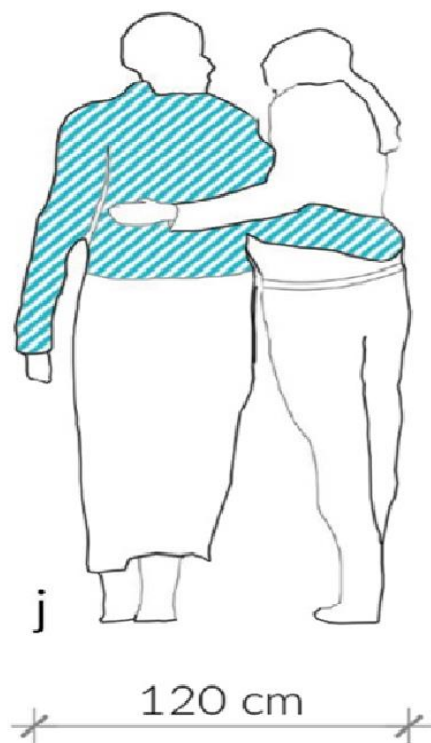
antropometria – skrajnia (1)

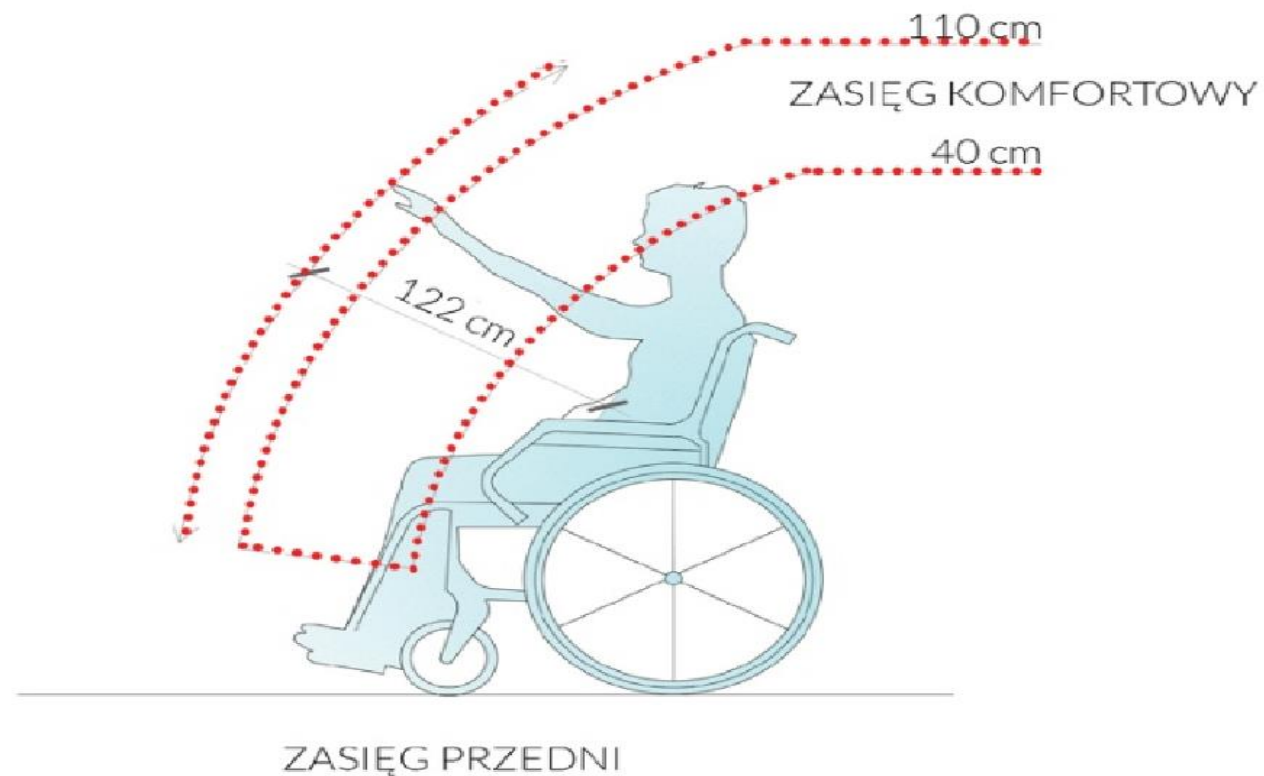
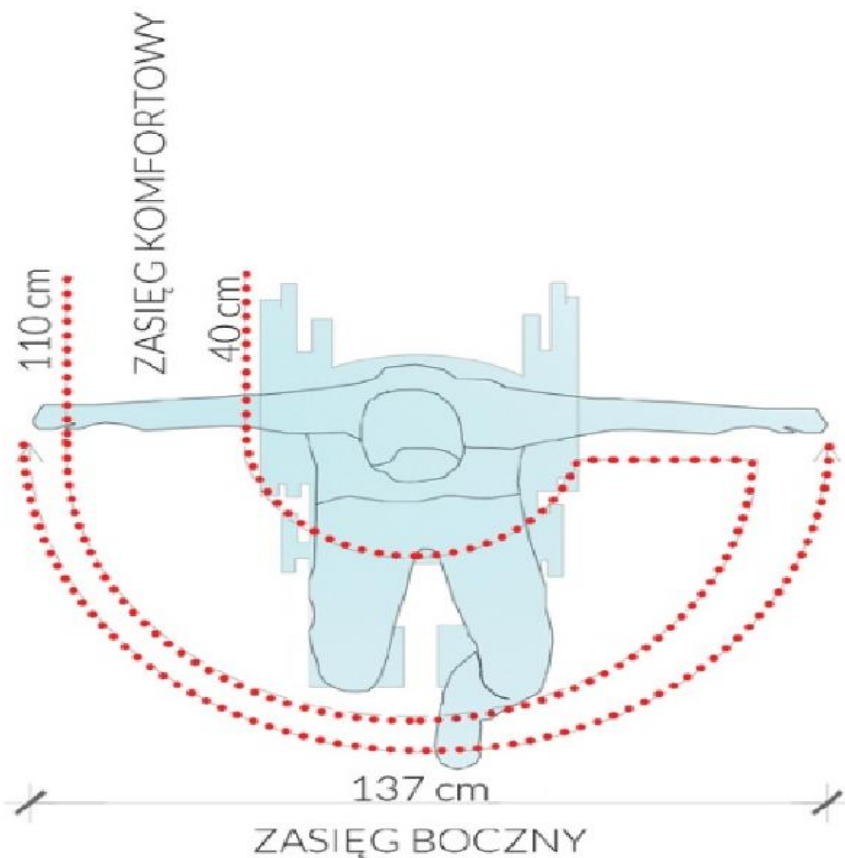
antropometria – skrajnia (2)

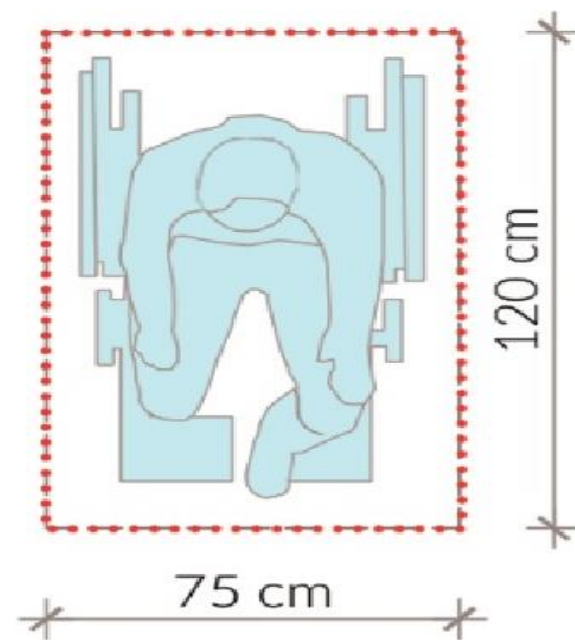
antropometria – skrajnia (3)

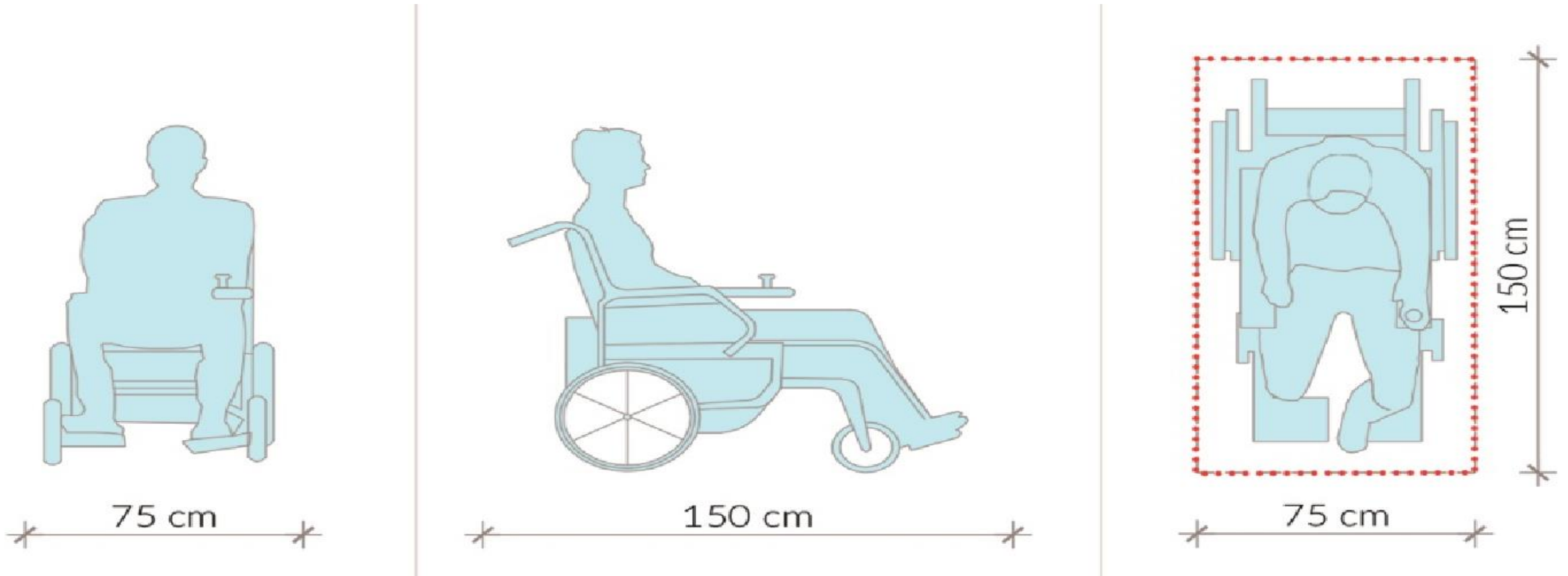
antropometria - zasięg rąk

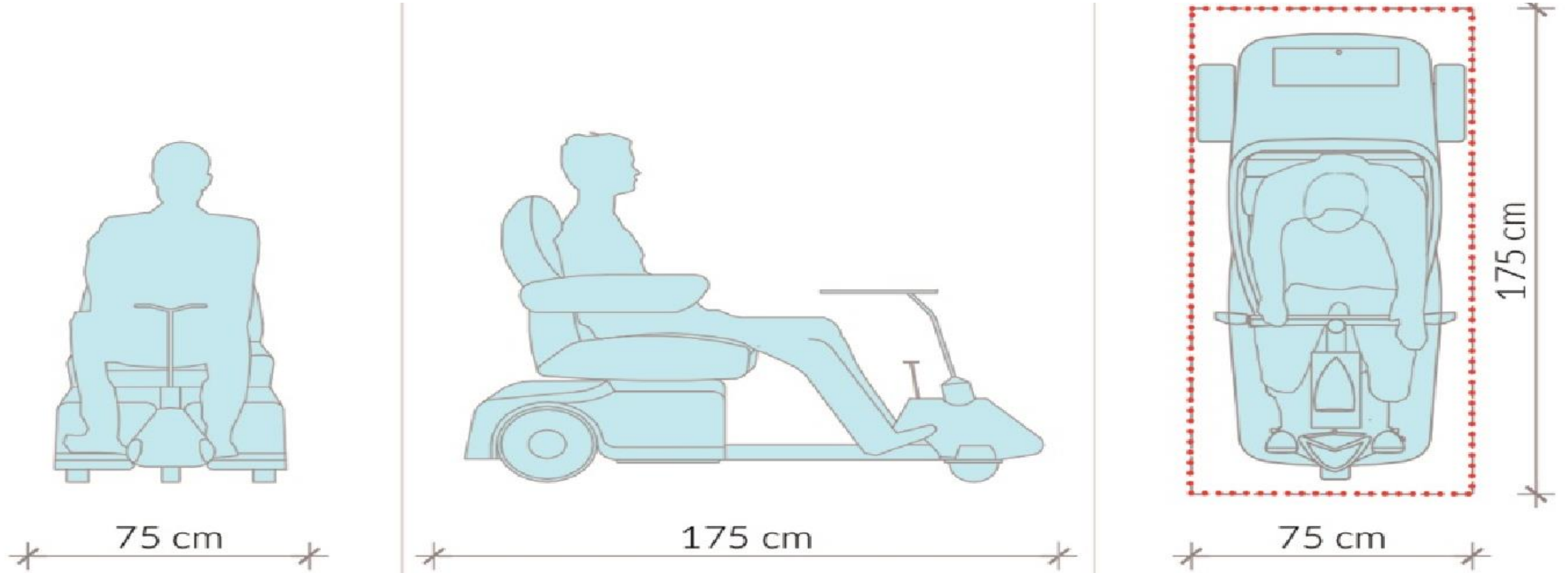
wymiary wózka ręcznego

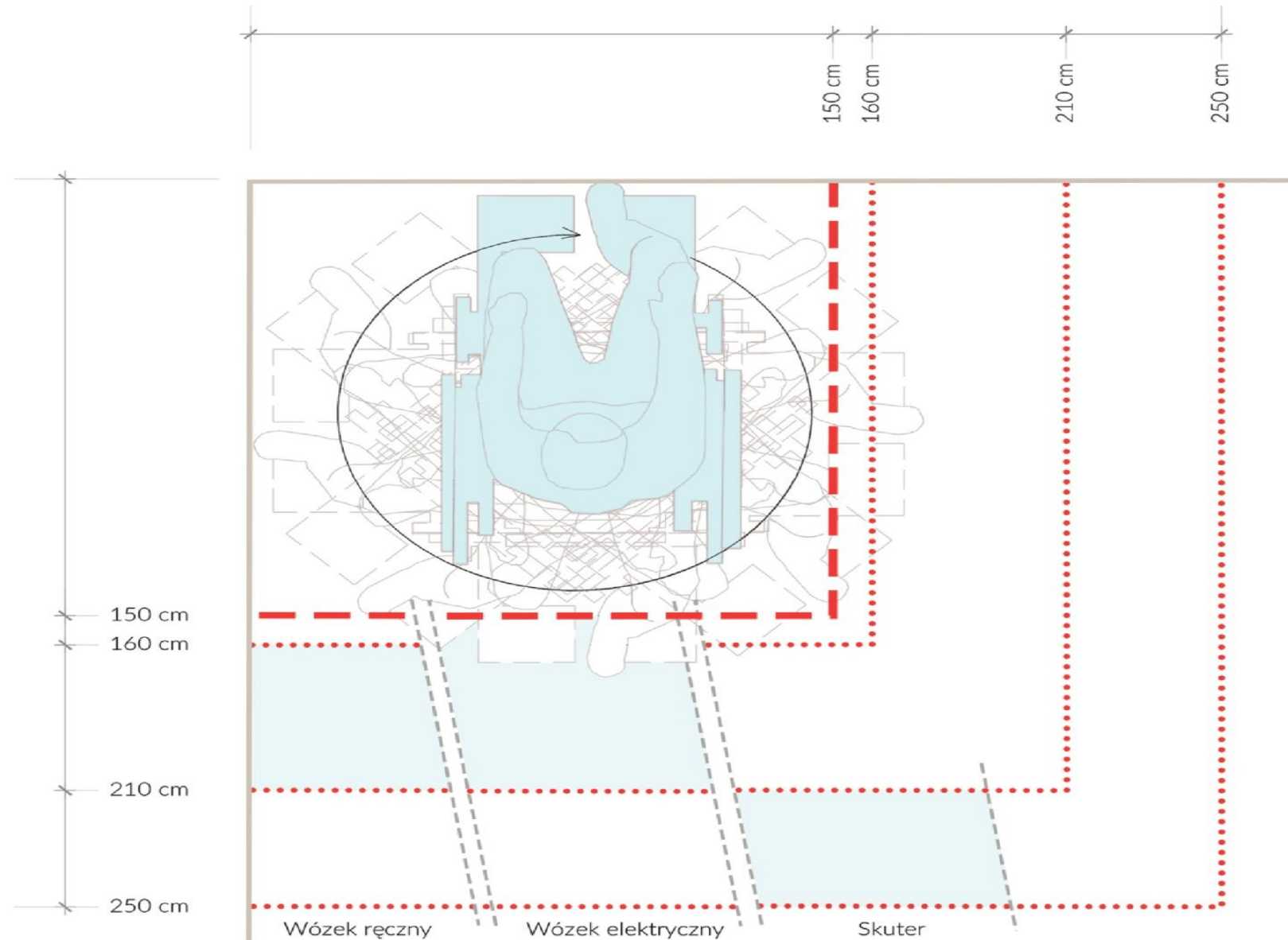
wymiary wózka elektrycznego

wymiary skutera inwalidzkiego

obrót

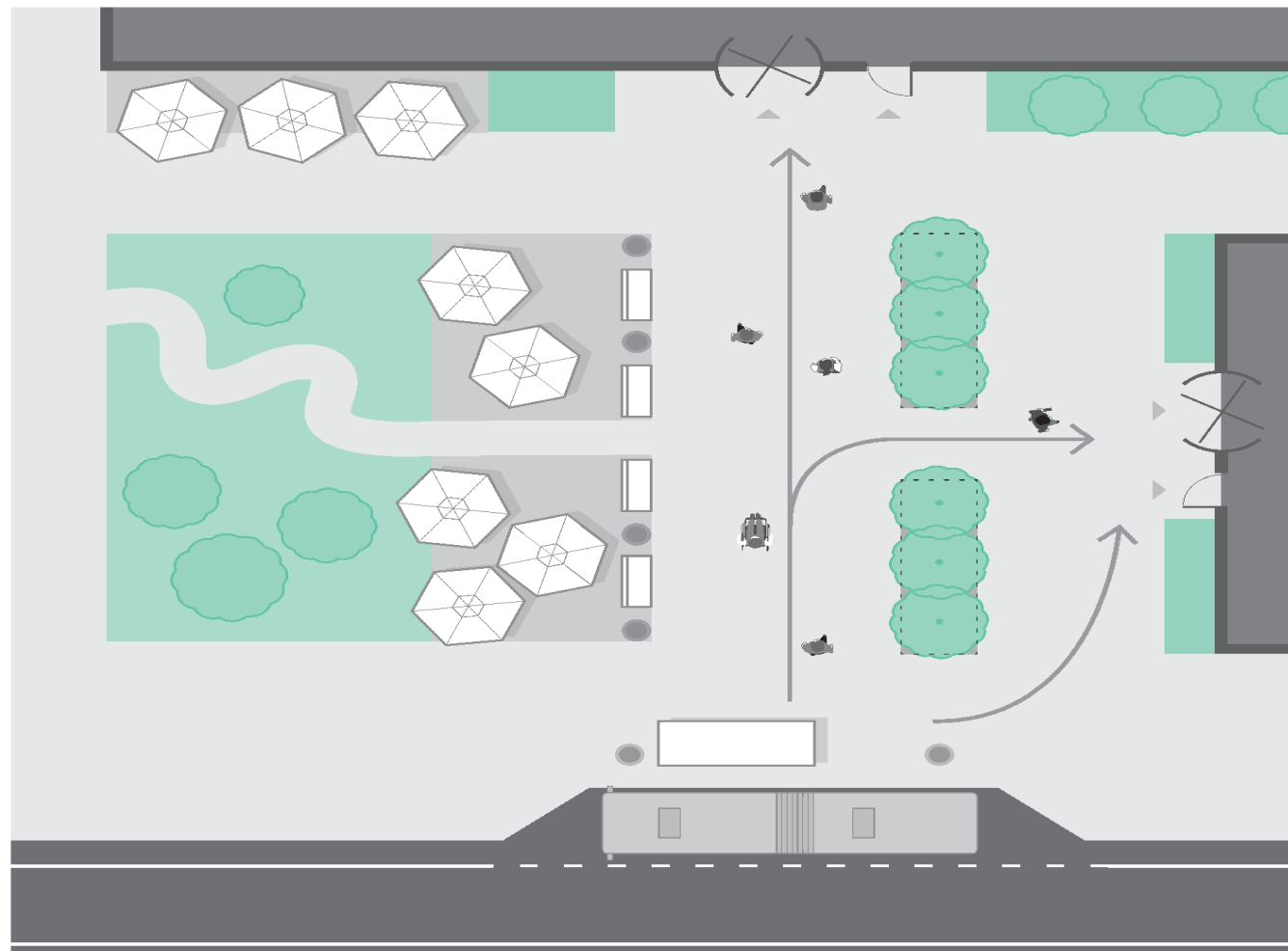

otoczenie budynku

- w przypadku kompleksu budynków – klarowny system informacji nawigujących
- oprócz strzałek i tablic – systemy prowadzenia, wypukłe mapy oraz naklejki stóp pokazujące drogę
- informacja o tym, co znajduje się w budynku – również alfabetem Braille’a
- miejsca postojowe dla osób z niepełnosprawnością w pobliżu wejścia do budynku, pozbawione ograniczeń terenowych
- miejsca postojowe dla osób ze szczególnymi potrzebami (np. dla rodzin z małymi dziećmi) oznaczone innym kolorem/piktogramem

komunikacja piesza (1)

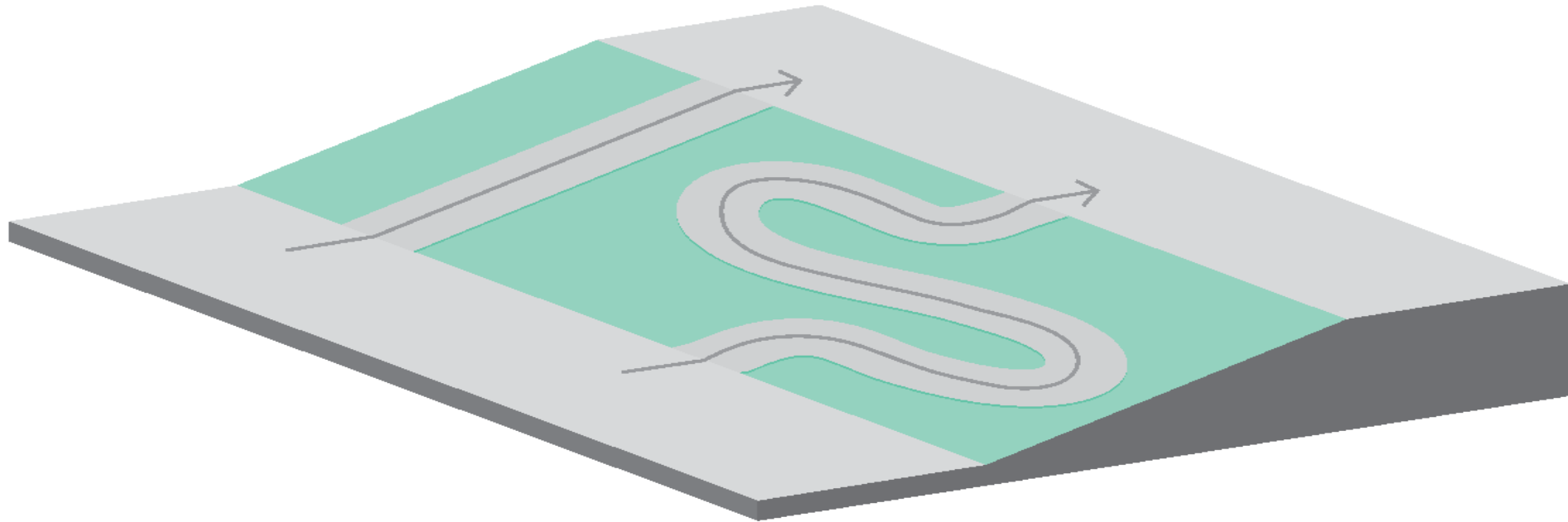

komunikacja piesza (2)

- ciągłość, wczesna informacja o konieczności drogi alternatywnej
- czytelność układu
- integracja ruchu osób sprawnych i z ograniczeniami poruszania
- minimalizowanie odległości
- powiązanie z ukształtowaniem terenu i położeniem głównych ciągów komunikacji oraz przystanków transportu publicznego
- różnicowanie trudności dojścia
- powtarzalność (unifikacja) rozwiązań
- zachowanie hierarchii: pieszy/ rowerzysta/ transport publiczny/ transport indywidualny
- dostęp do zróżnicowanej oferty usług, przestrzeni zielonych i miejsc rekreacyjnych

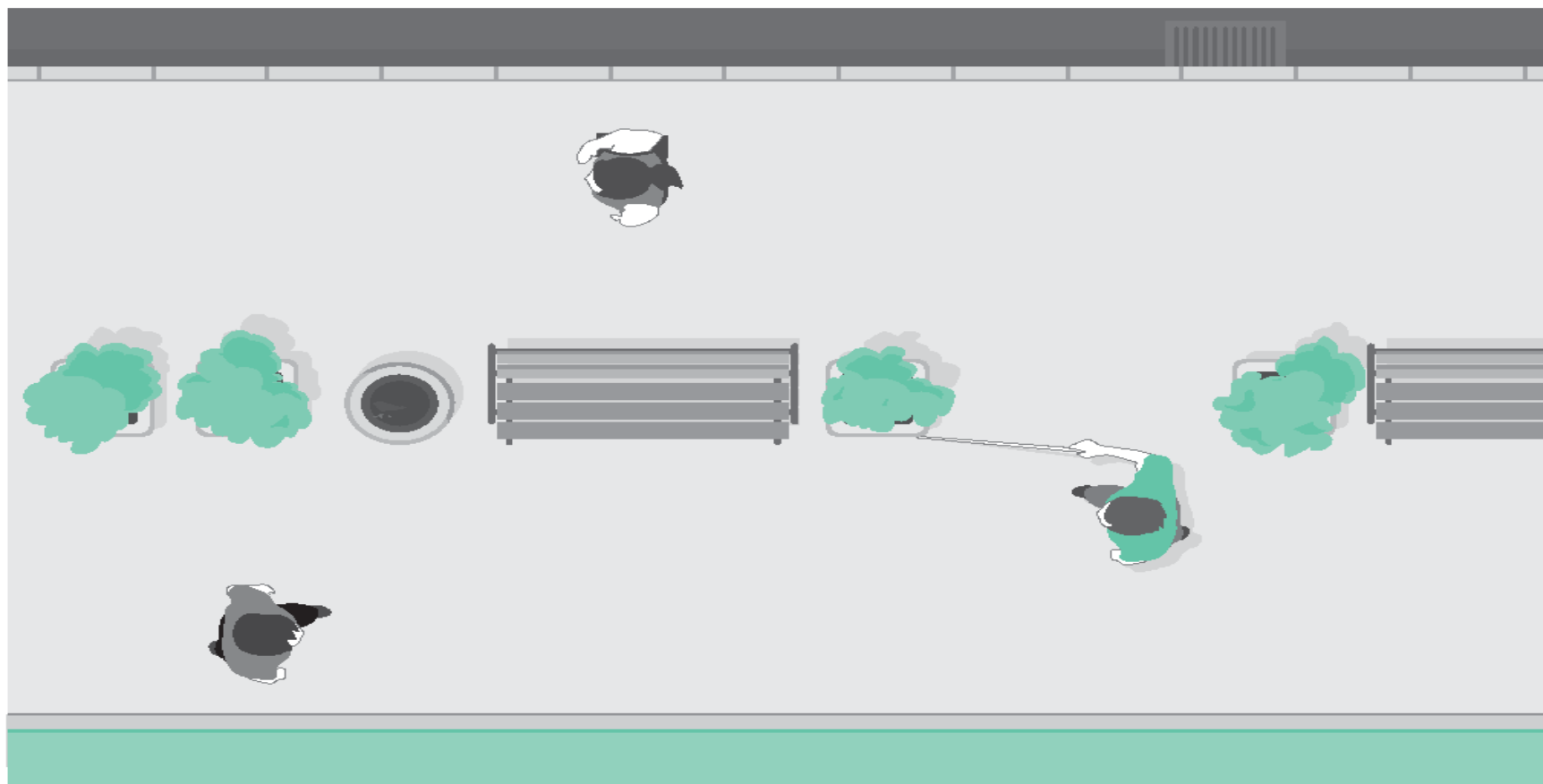
komunikacja piesza (3)

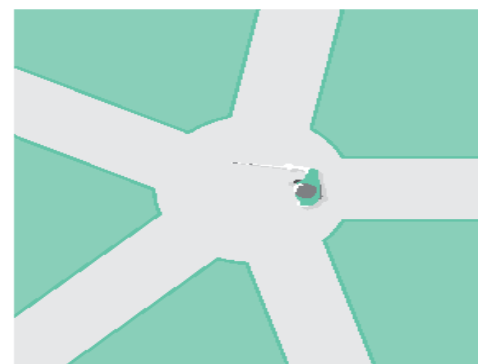
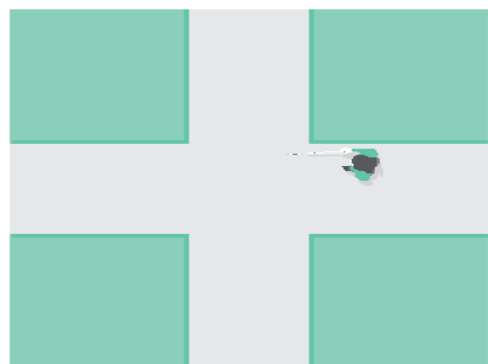
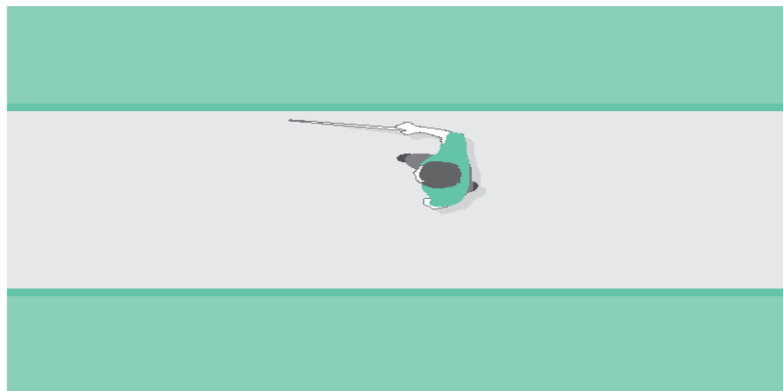
bezkolizyjność

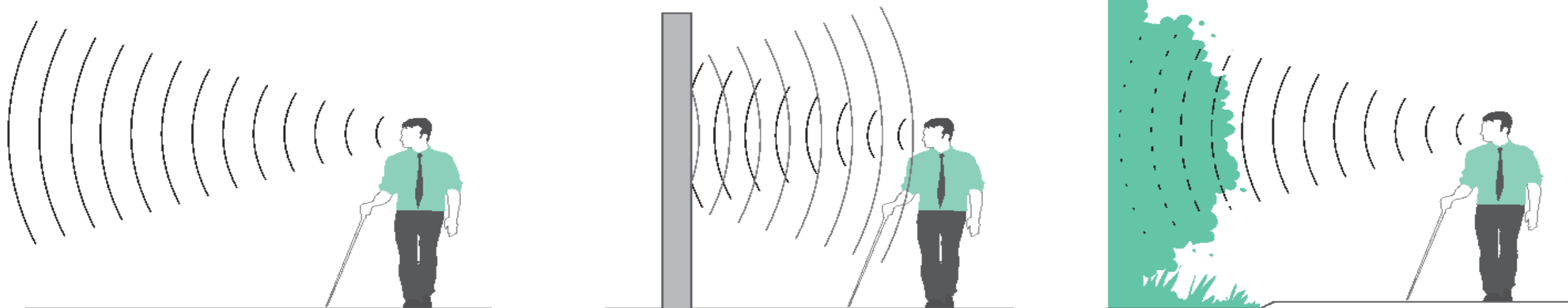
Niewidomi (1)

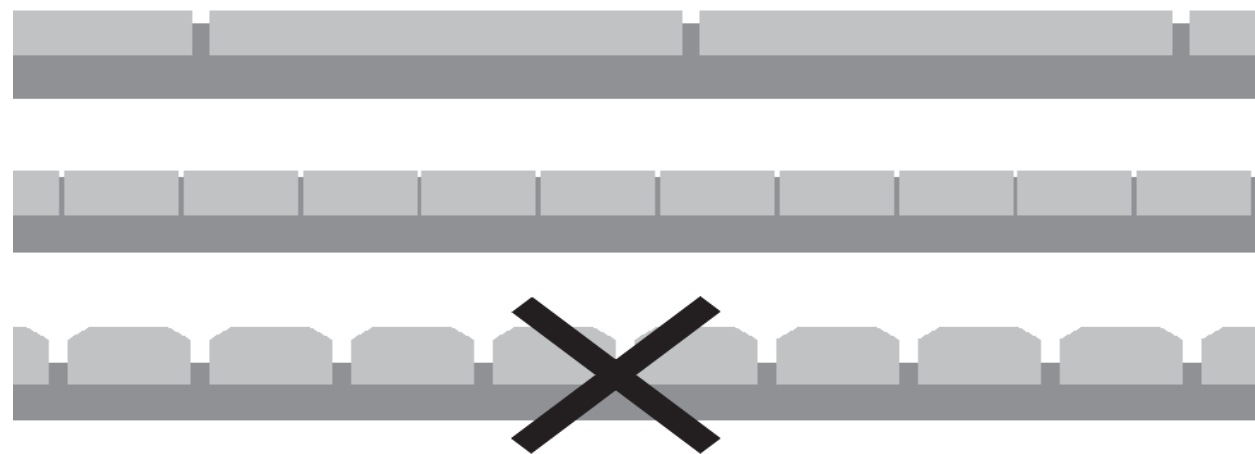
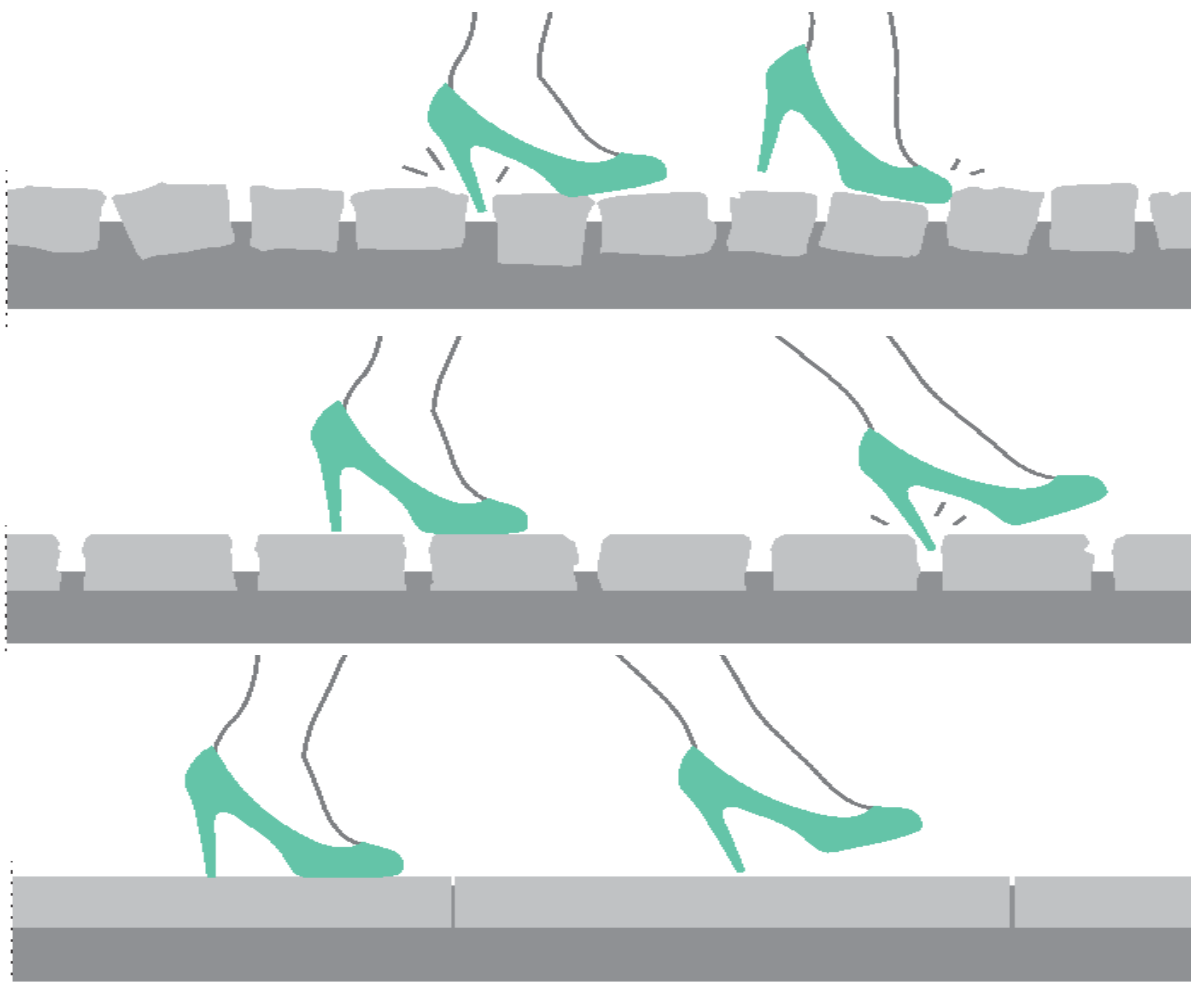
Niewidomi (2)

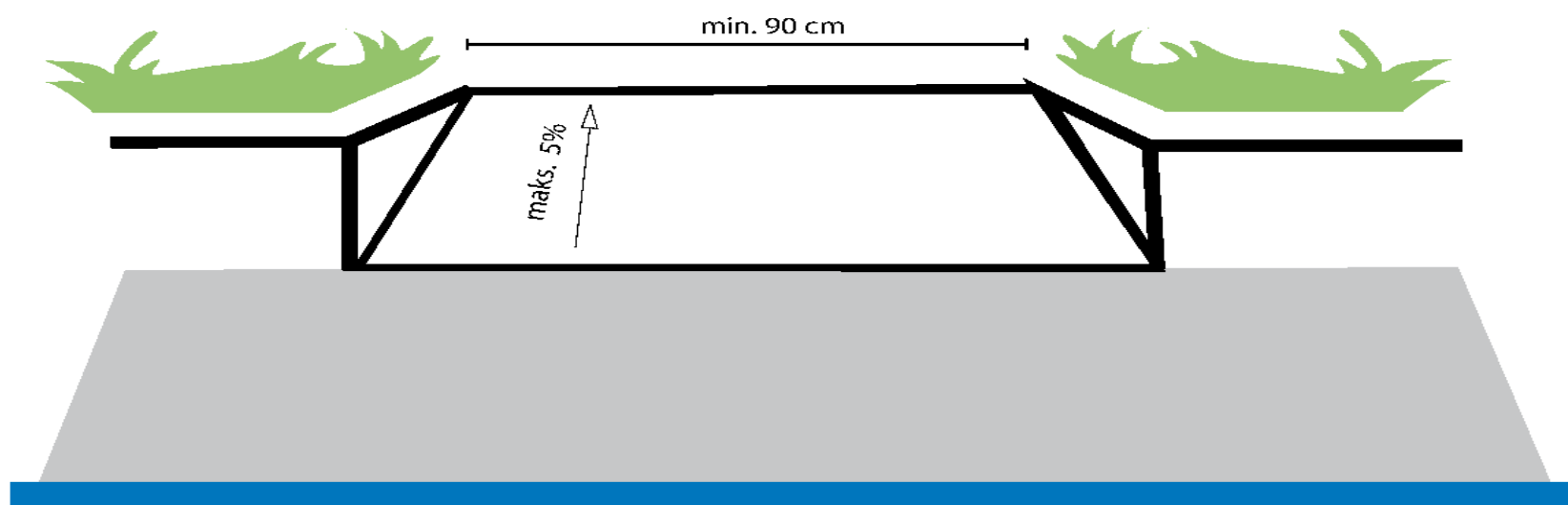
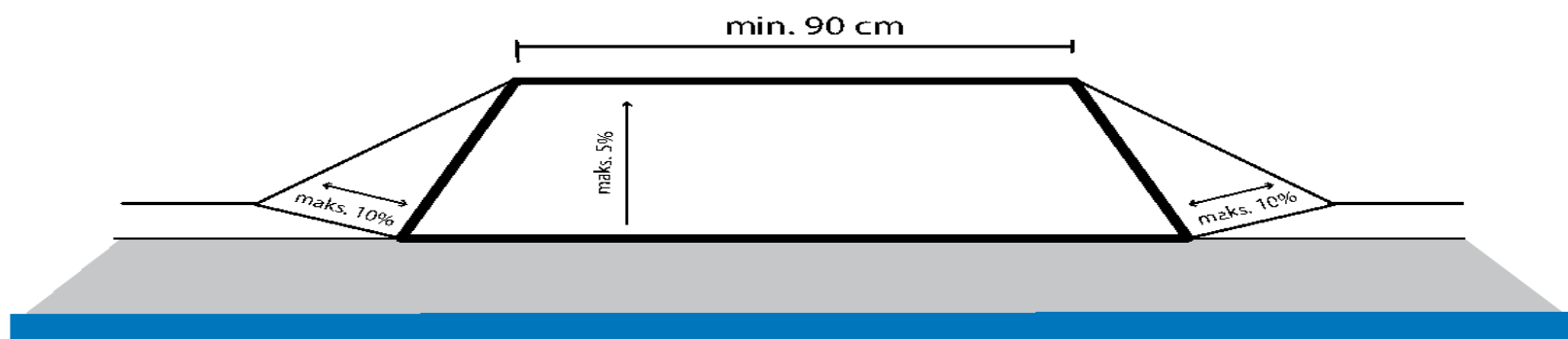
Niewidomi (3)

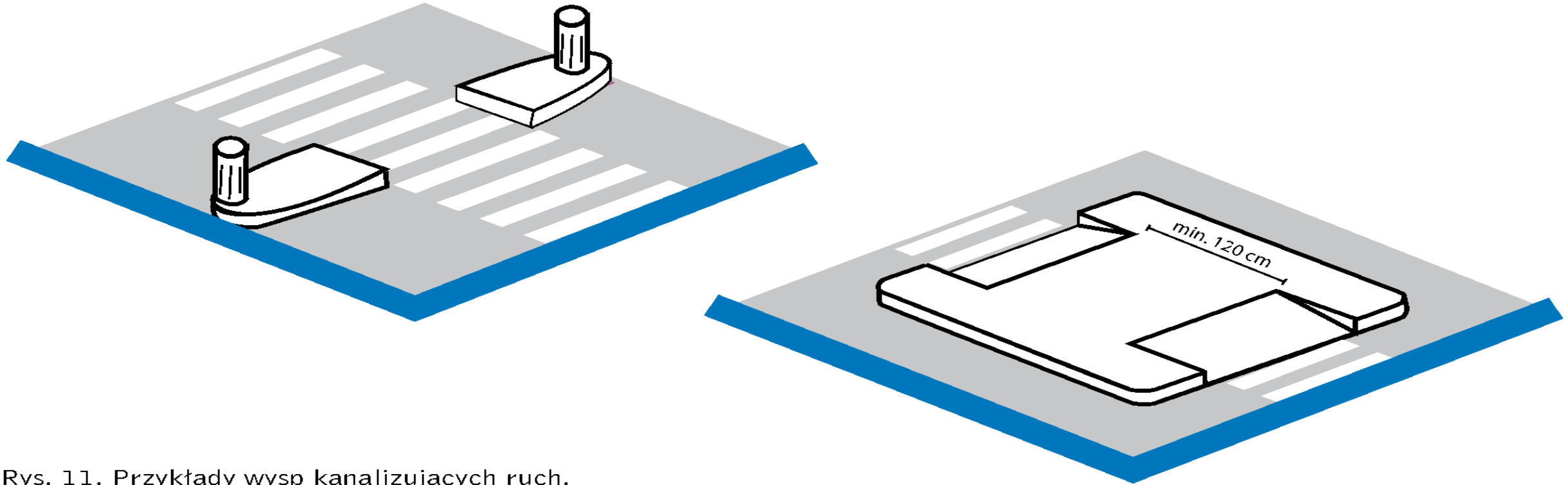
nawierzchnie

rampy krawężnikowe

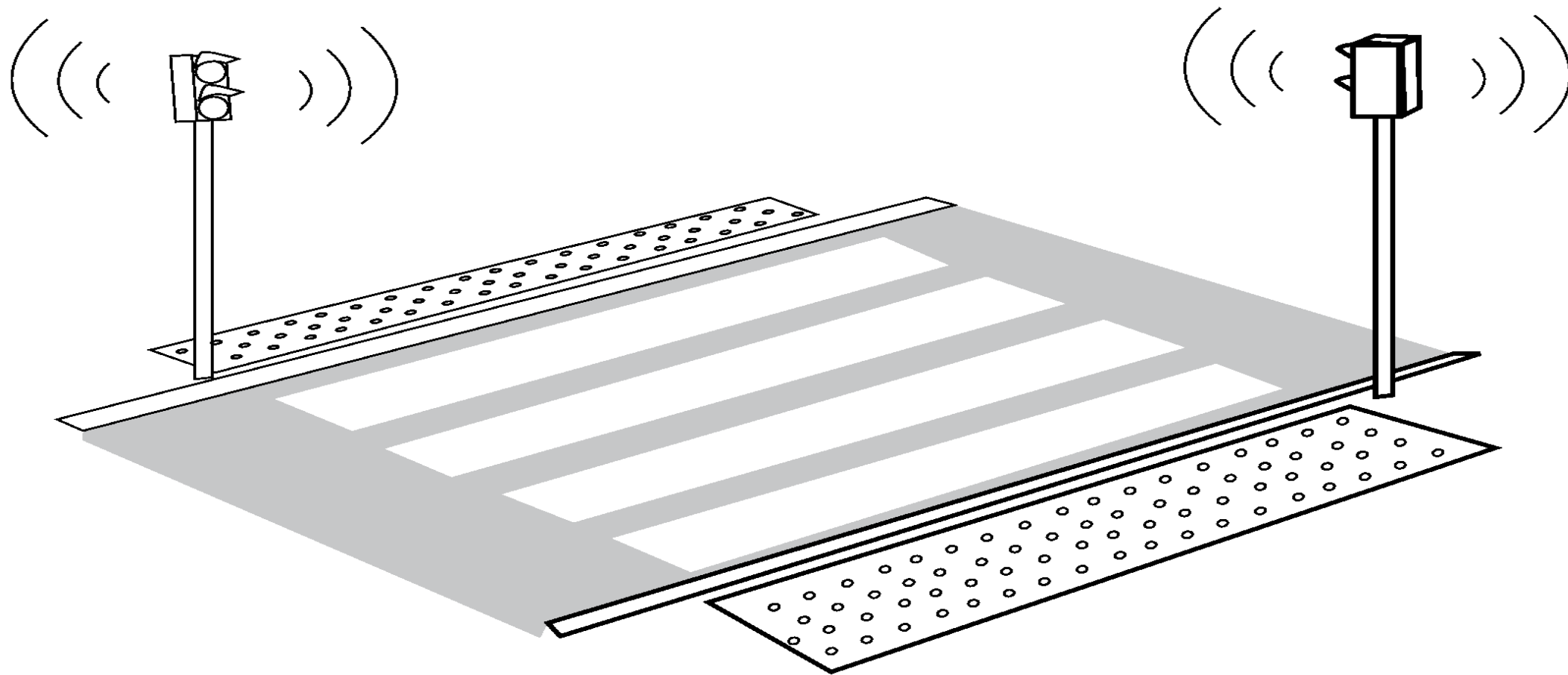

wyspy kanalizujące ruch

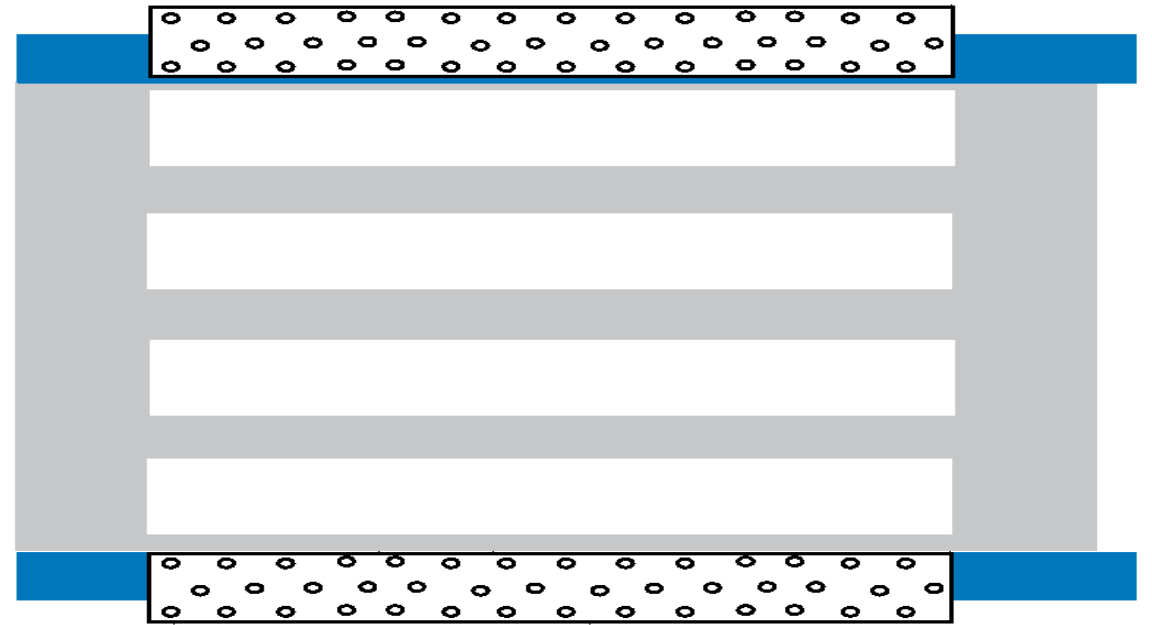
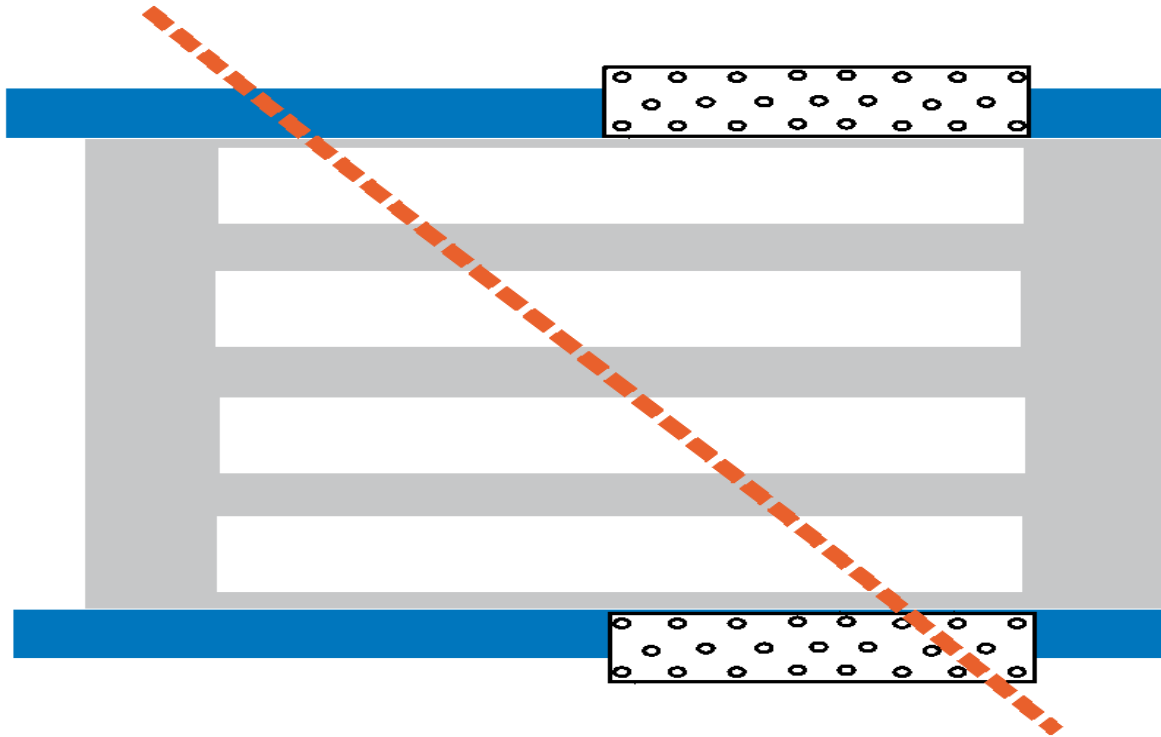

Rys. 11. Przykłady wysp kanalizujących ruch.

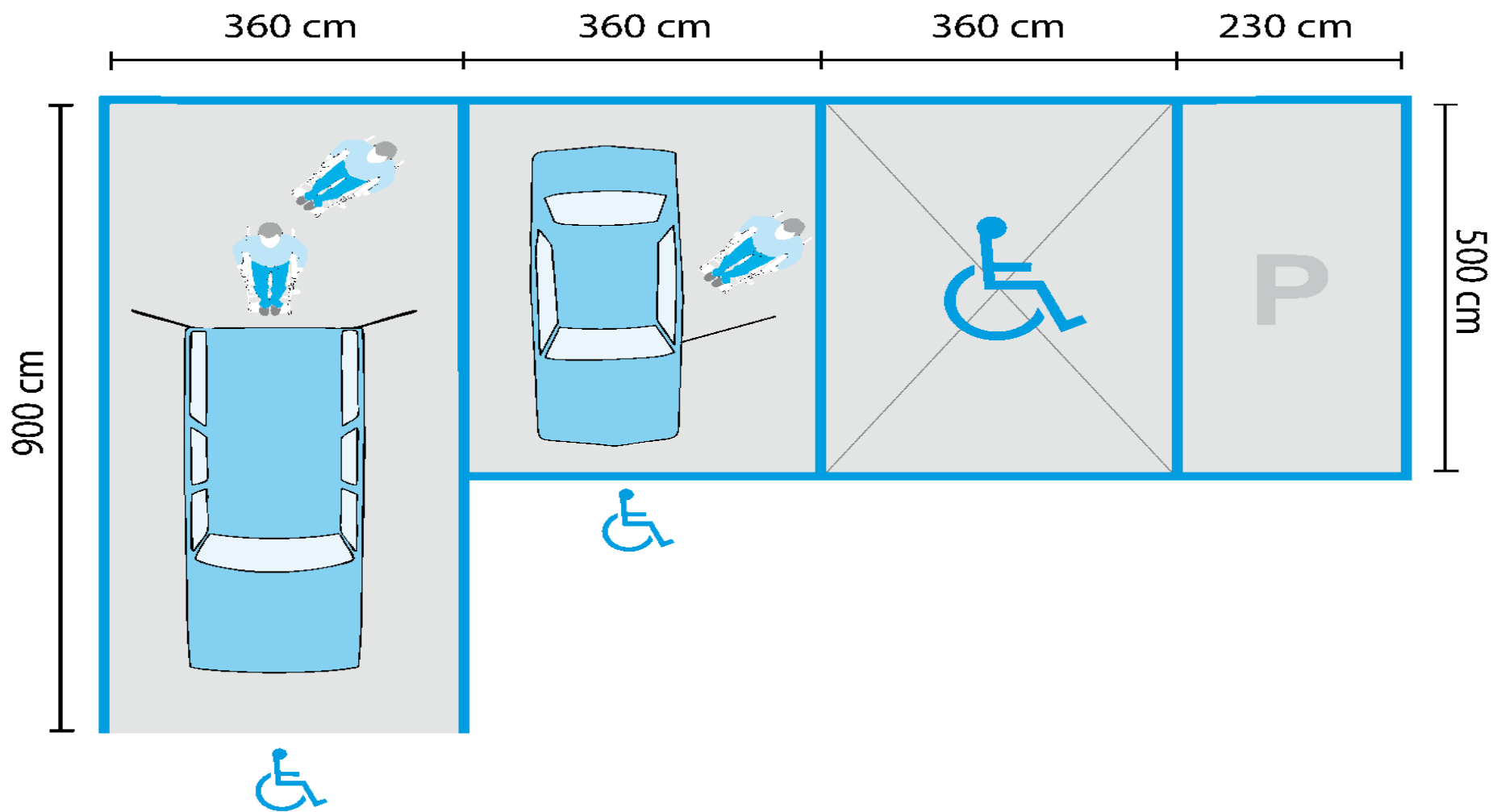
sygnalizacja dźwiękowa

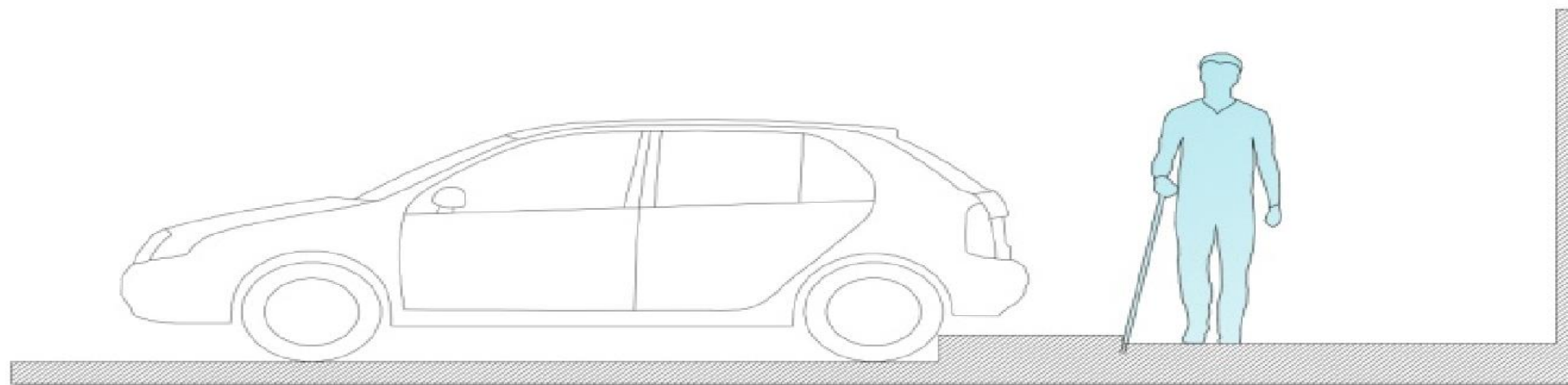
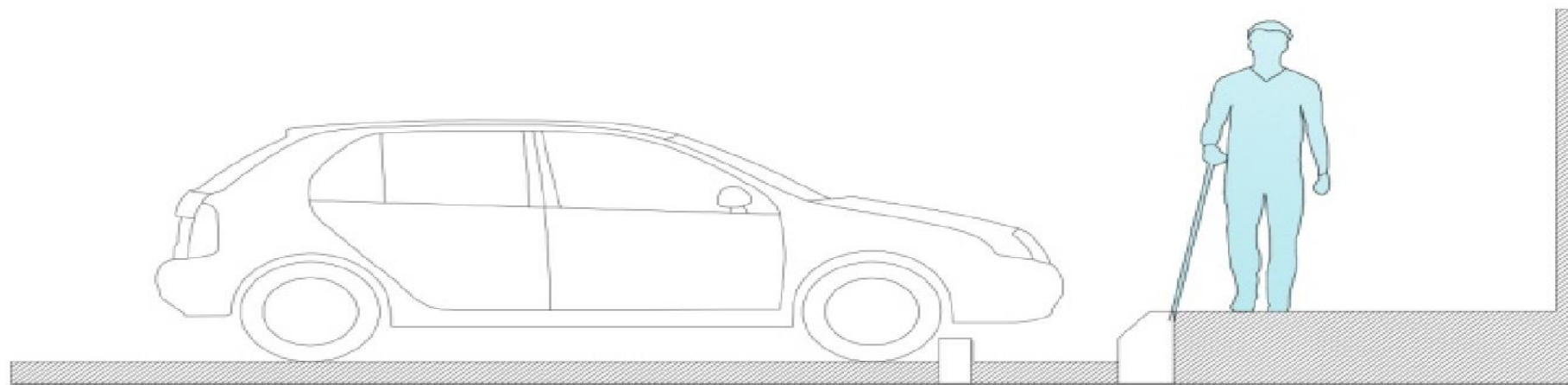
sygnalizacja dotykowa

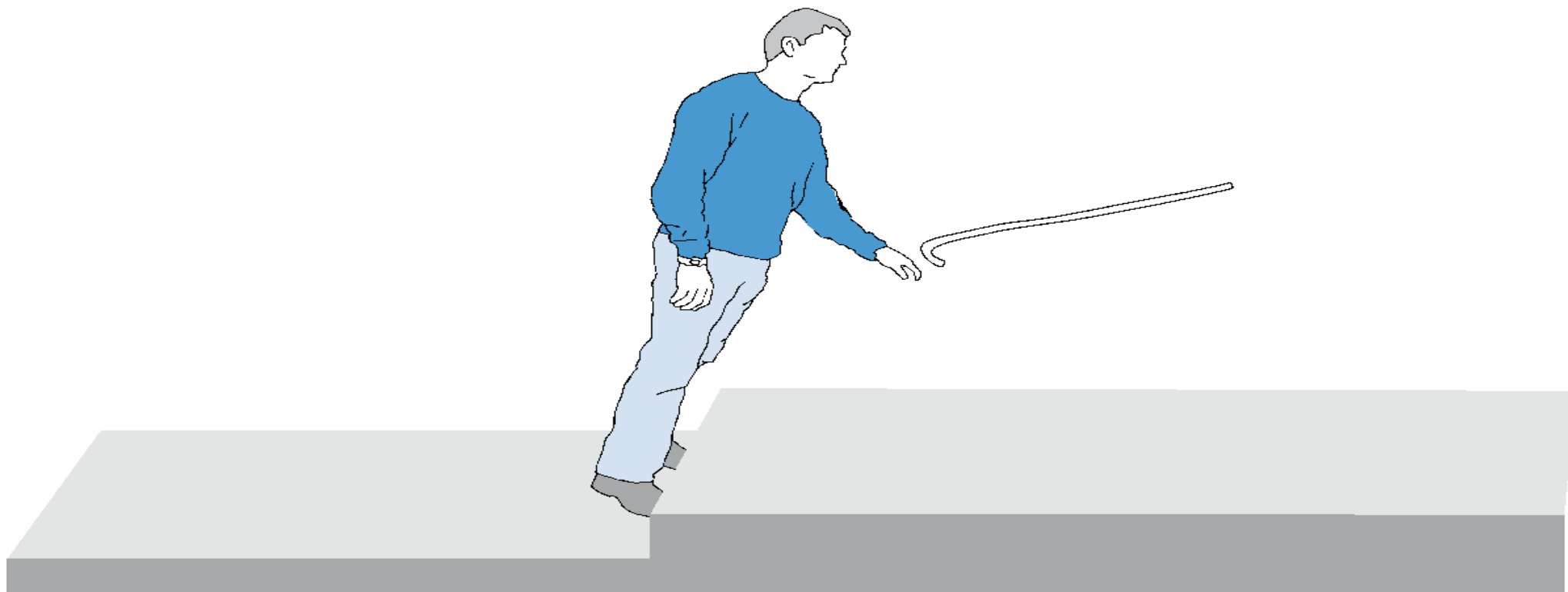
Parkingi (1)

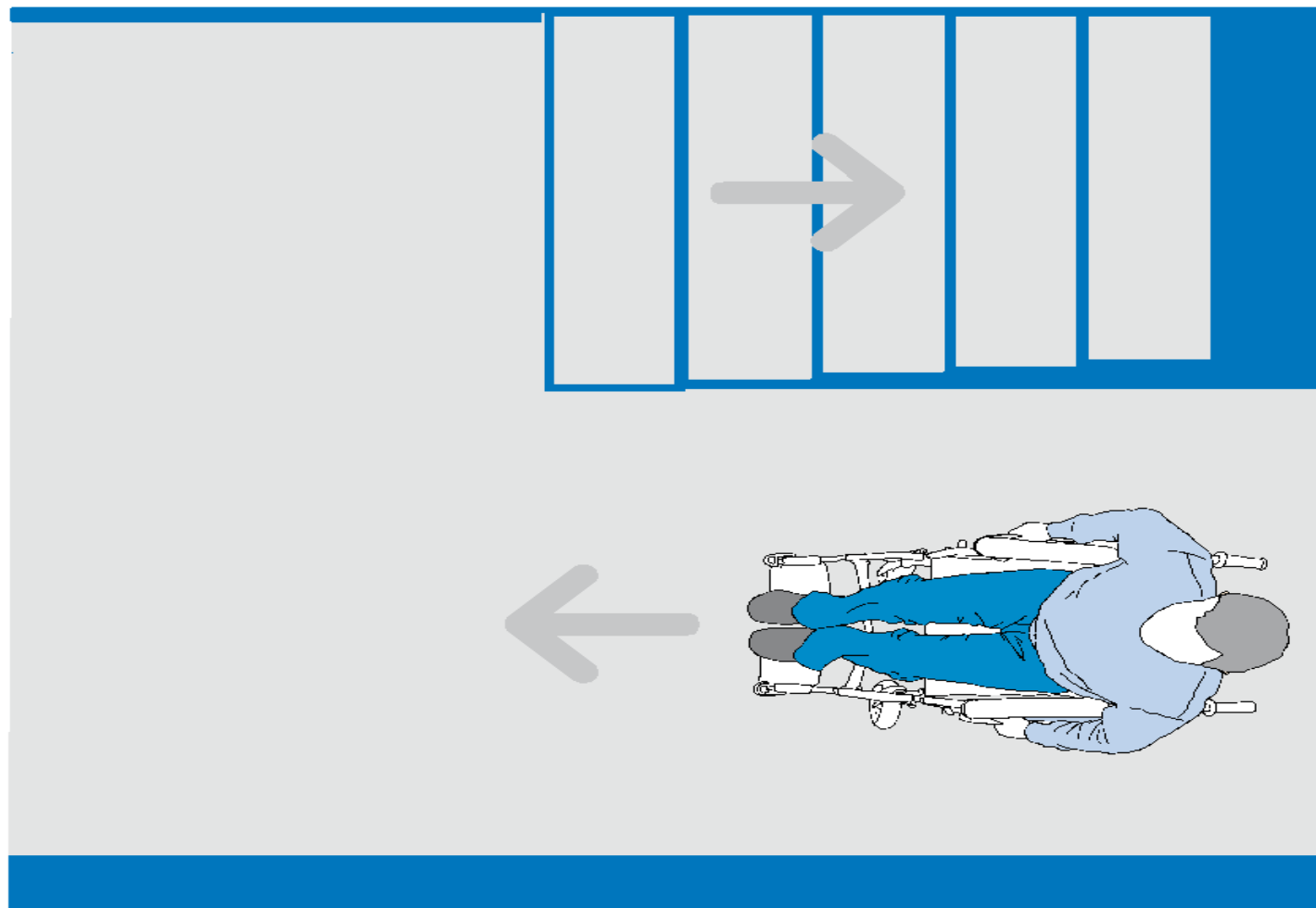
Parkingi (2)

zmiana poziomów

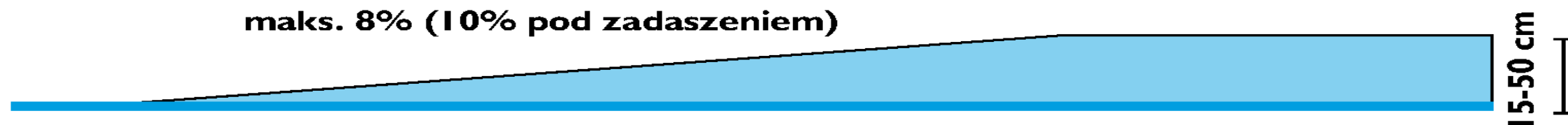
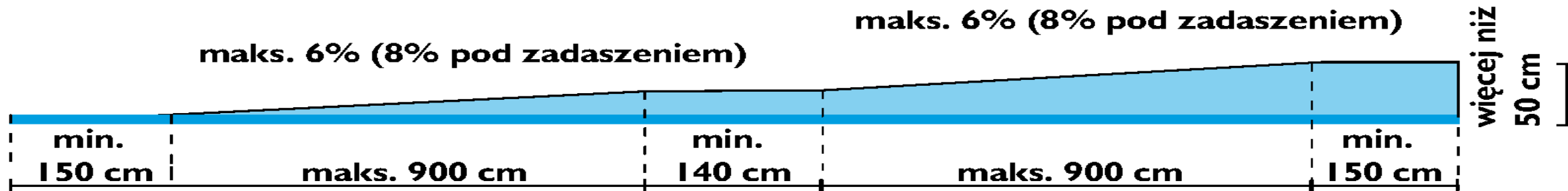

schody i pochylnie

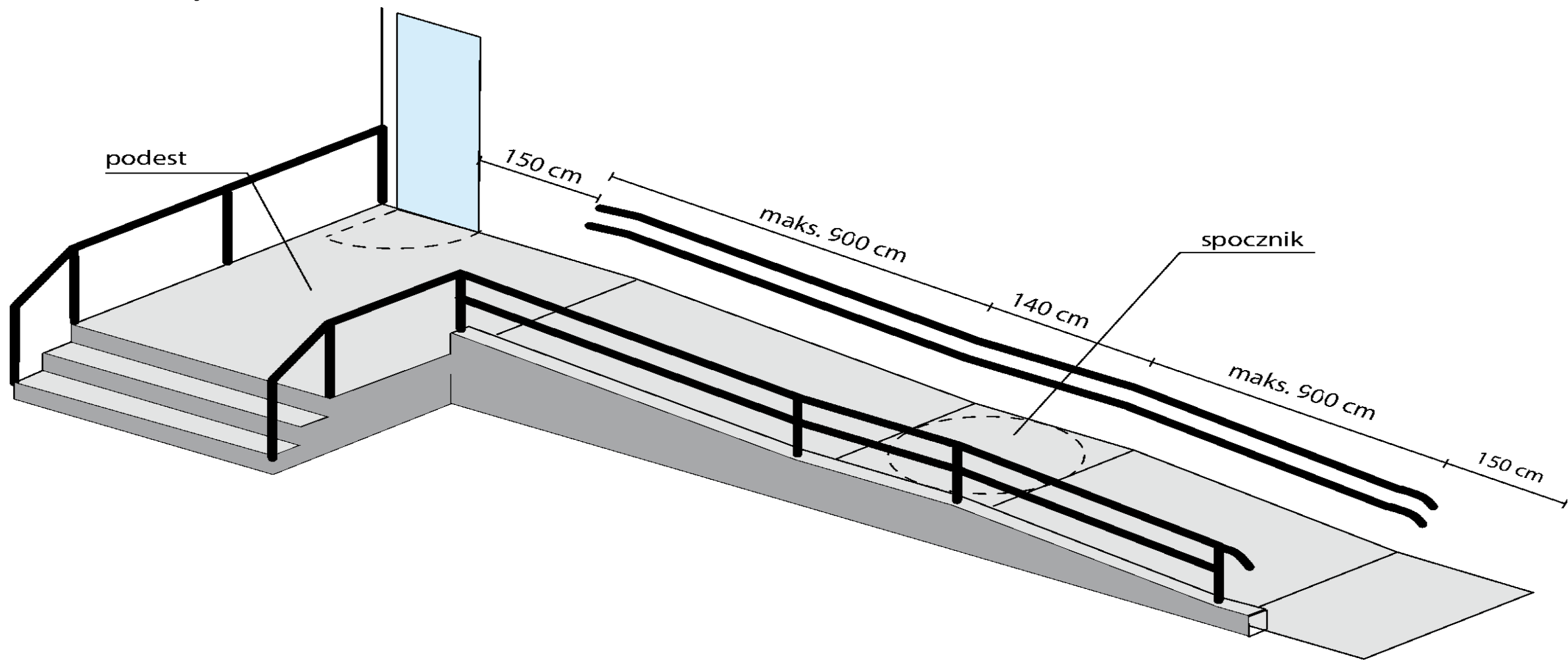

min. 120 cm

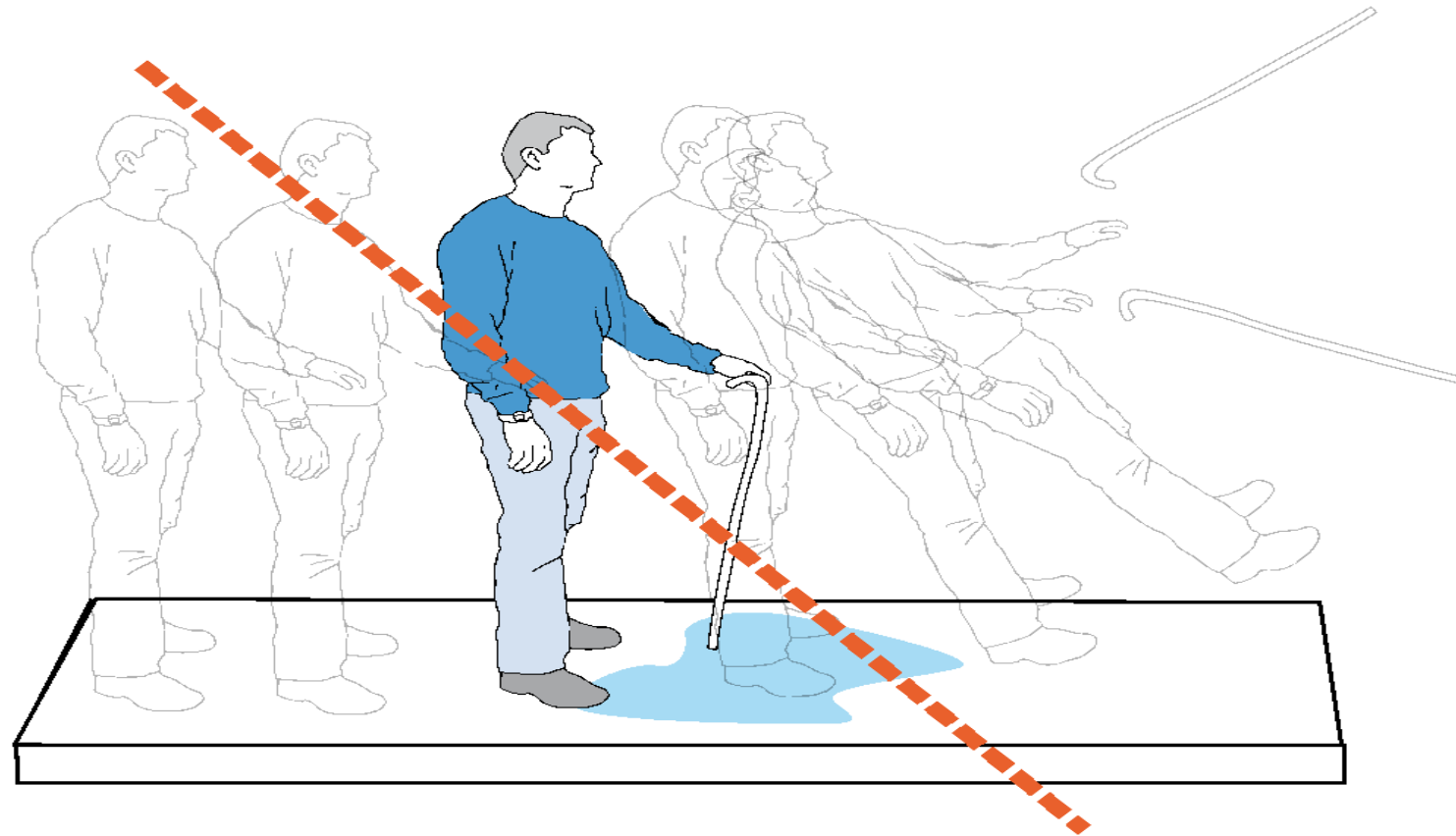
Pochylnie (1)

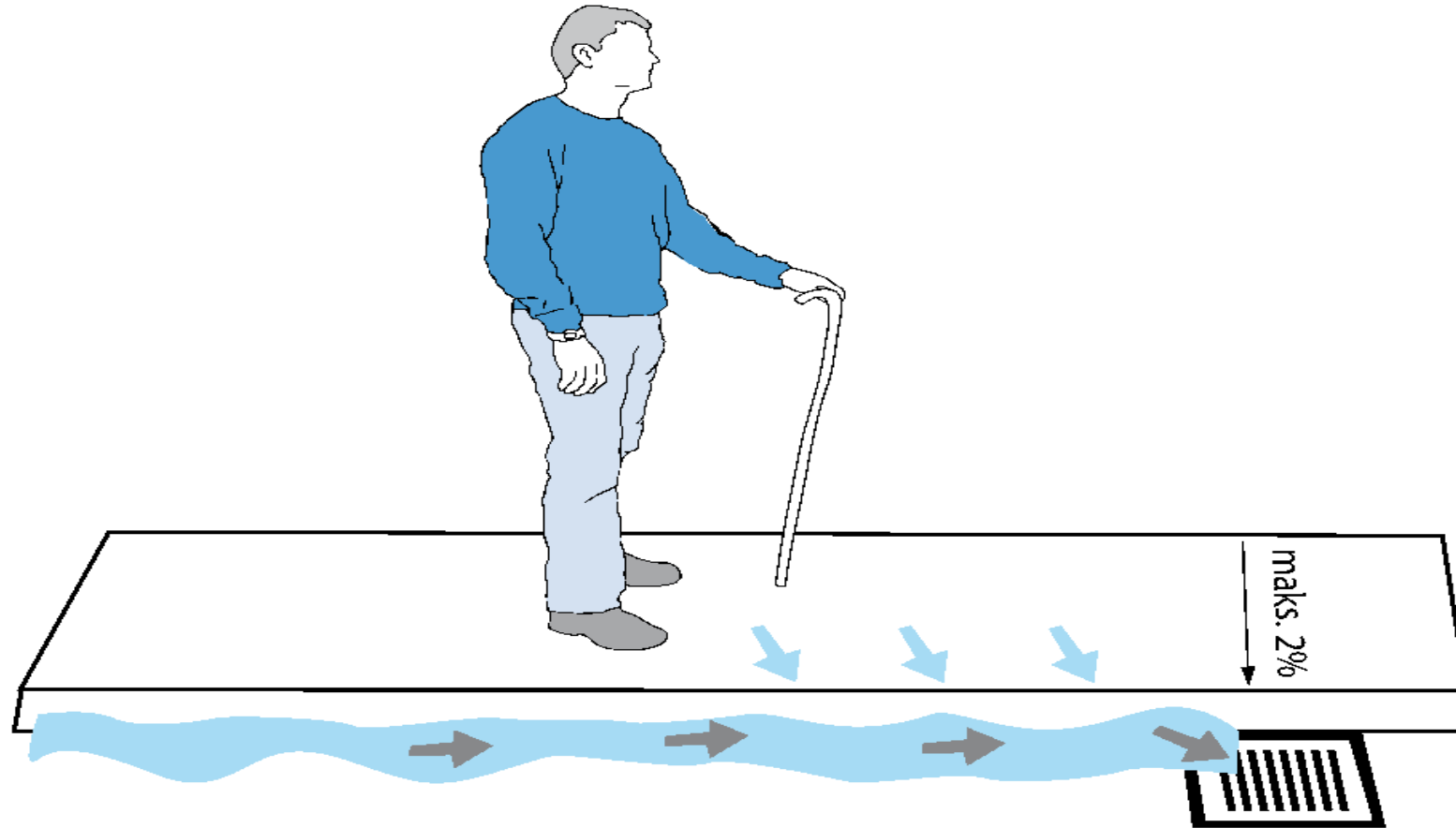
Pochylnie (2)

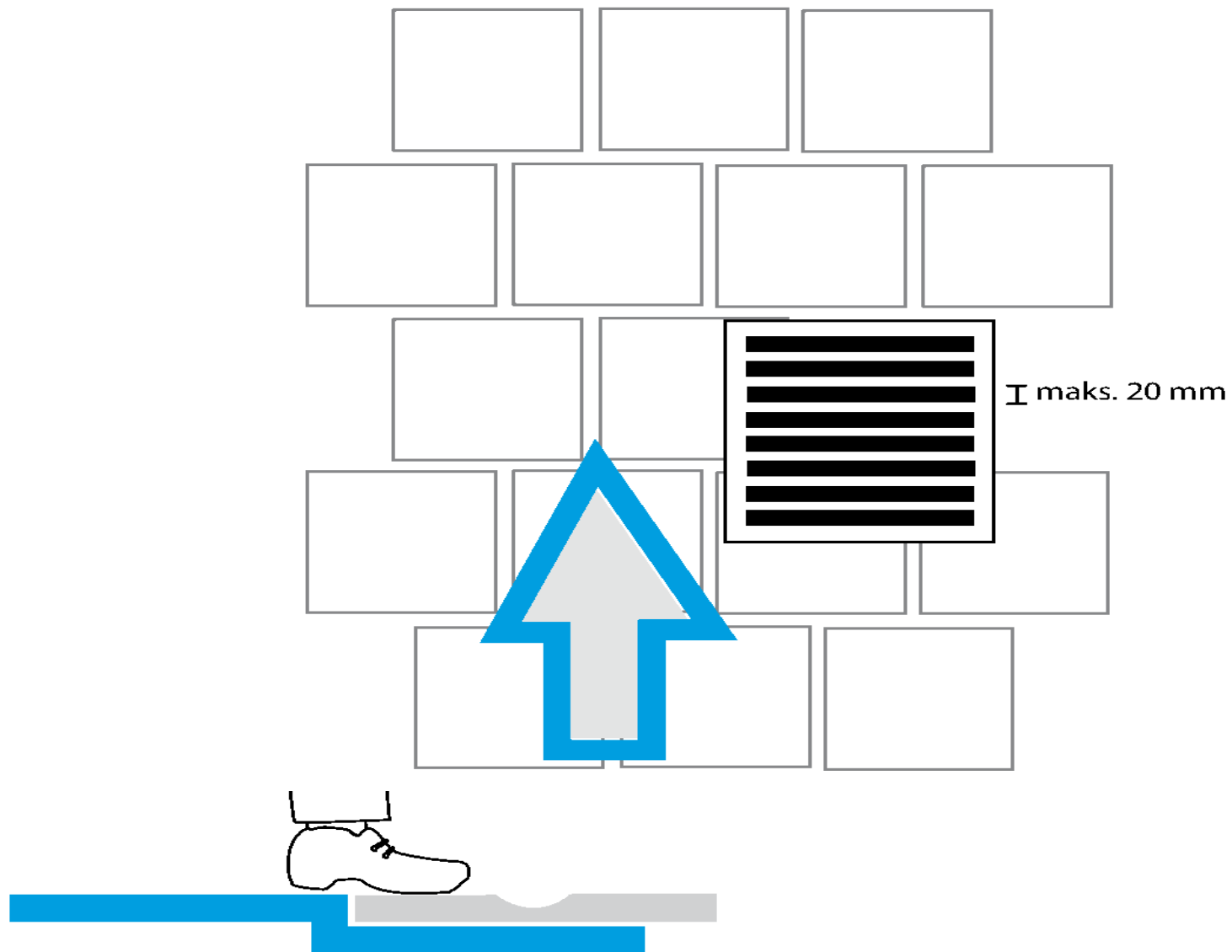
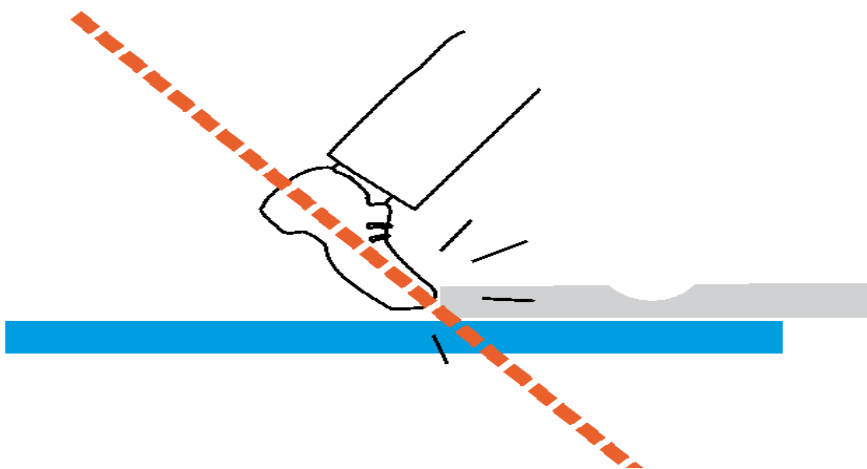
stabilność, szorstkość

odwodnienie

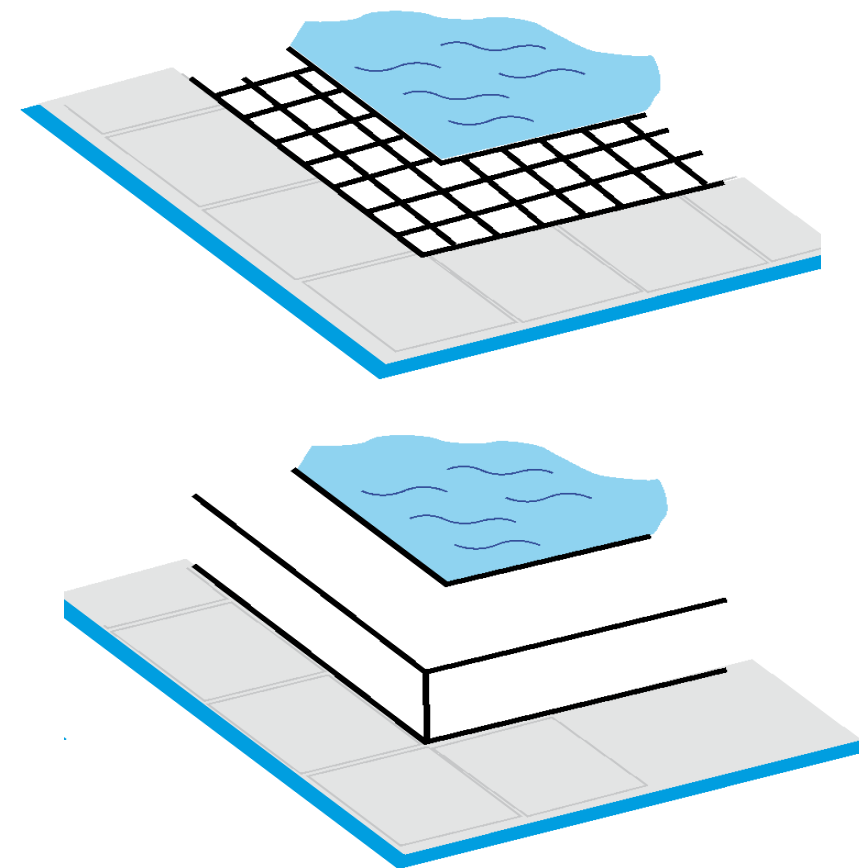
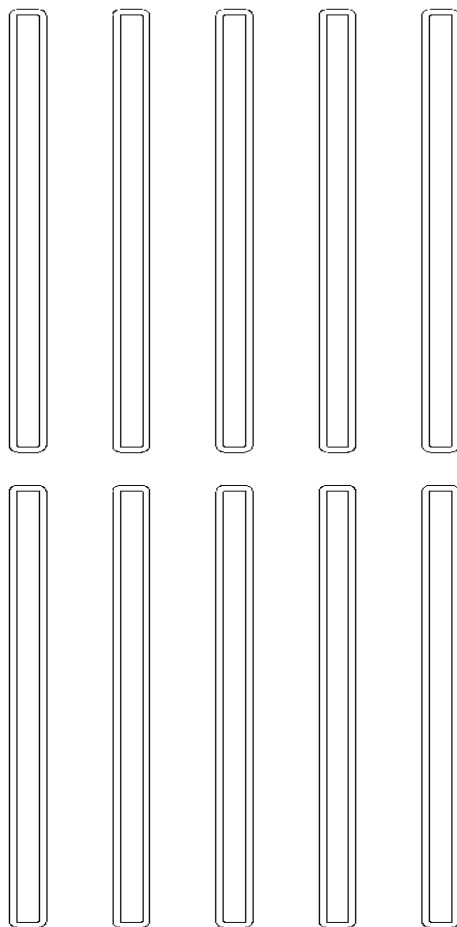
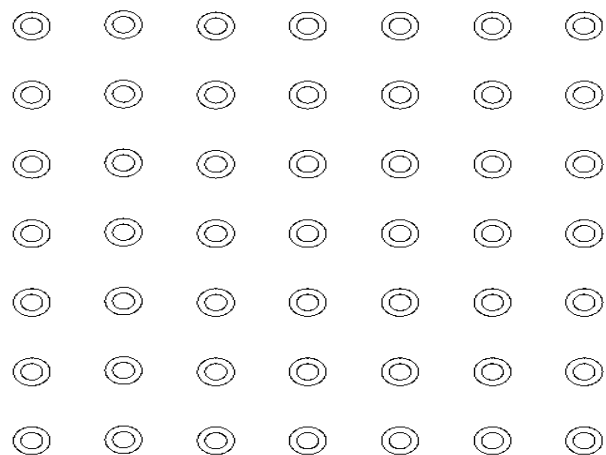

Nawierzchnie (1)

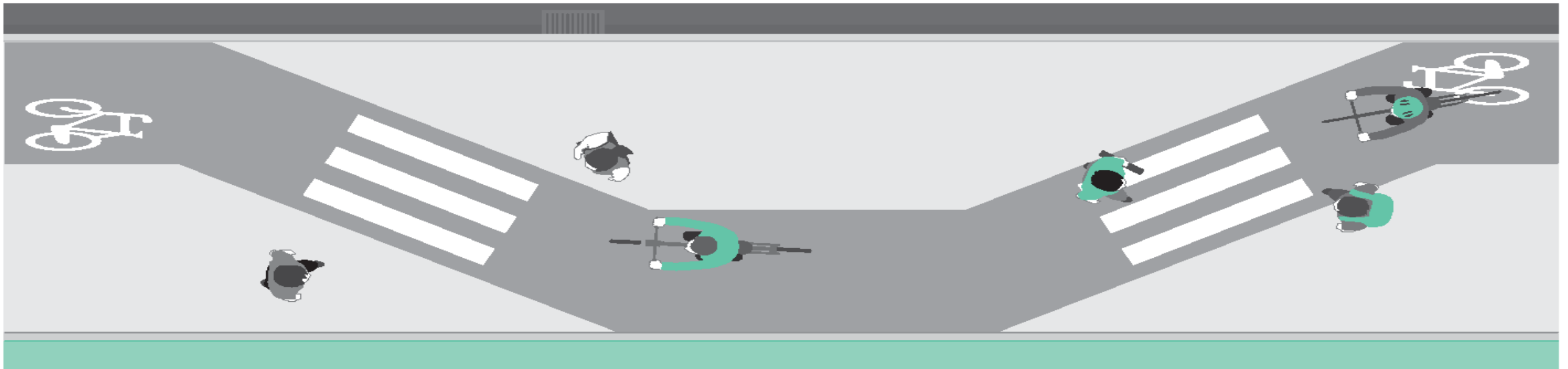

ścieżki dotykowe

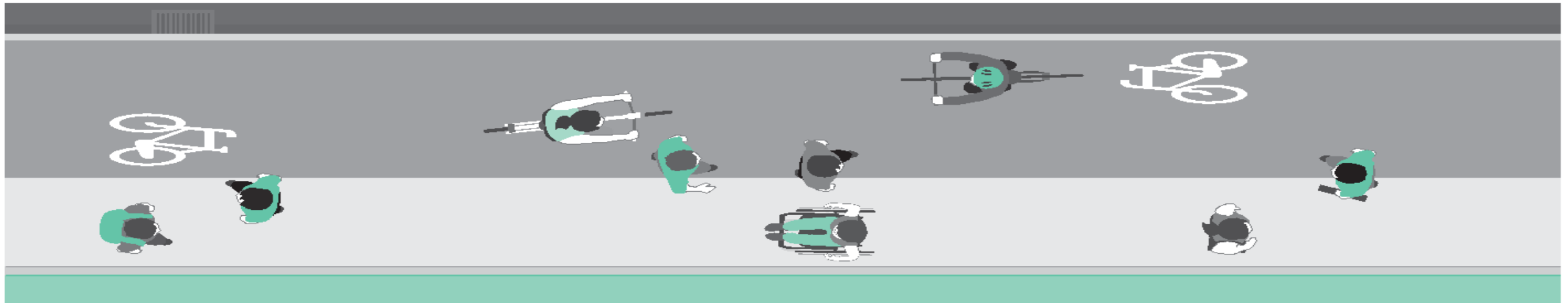
pole ostrzegawcze
element prowadzący

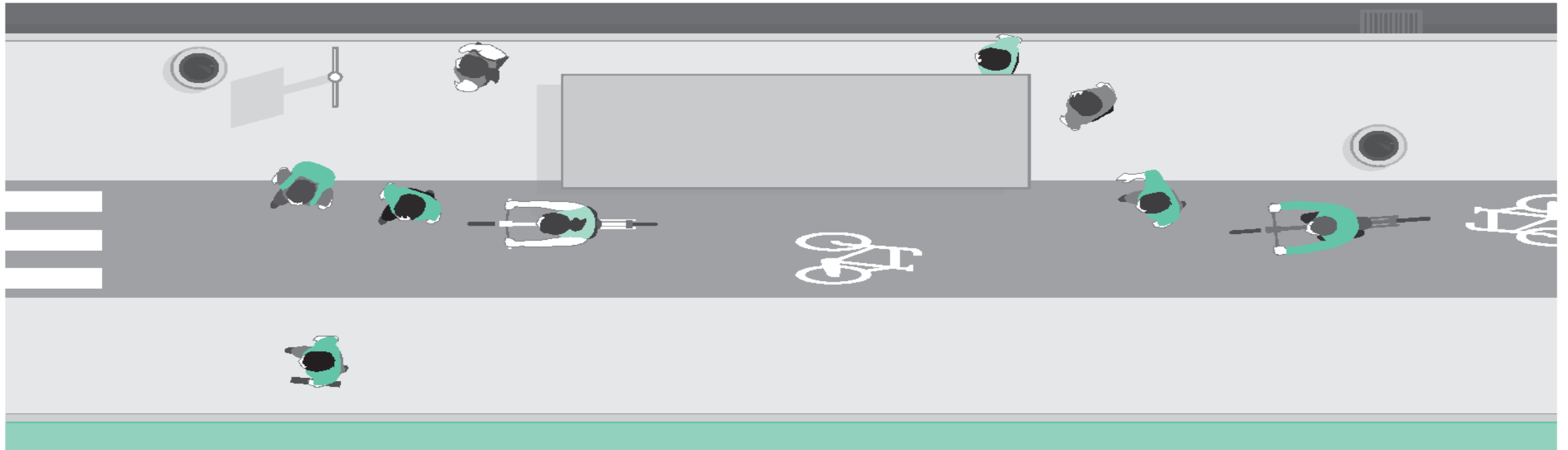
piesi i rowery (1)

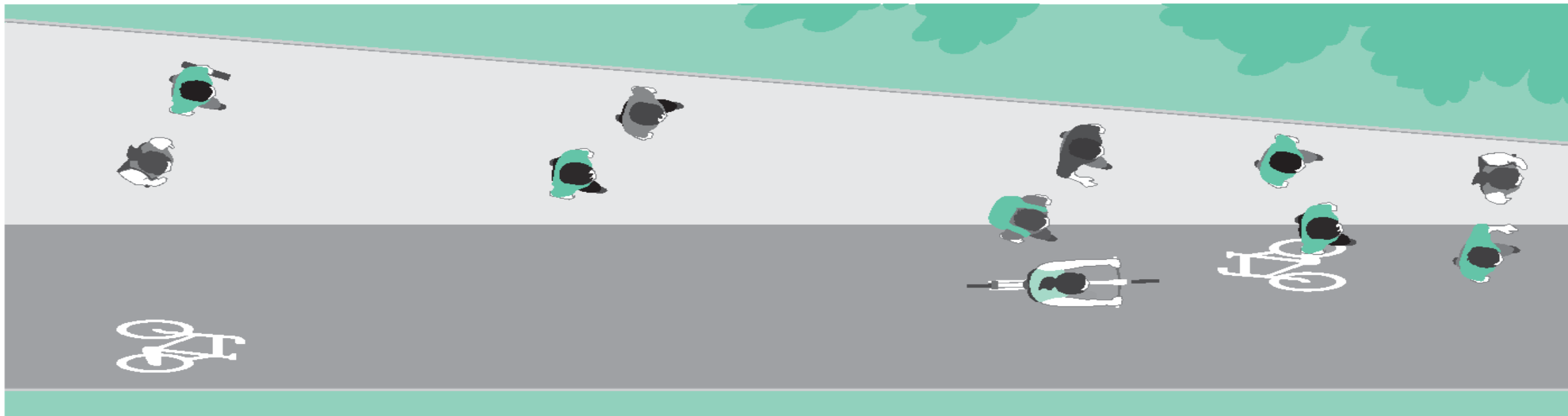
piesi i rowery (2)

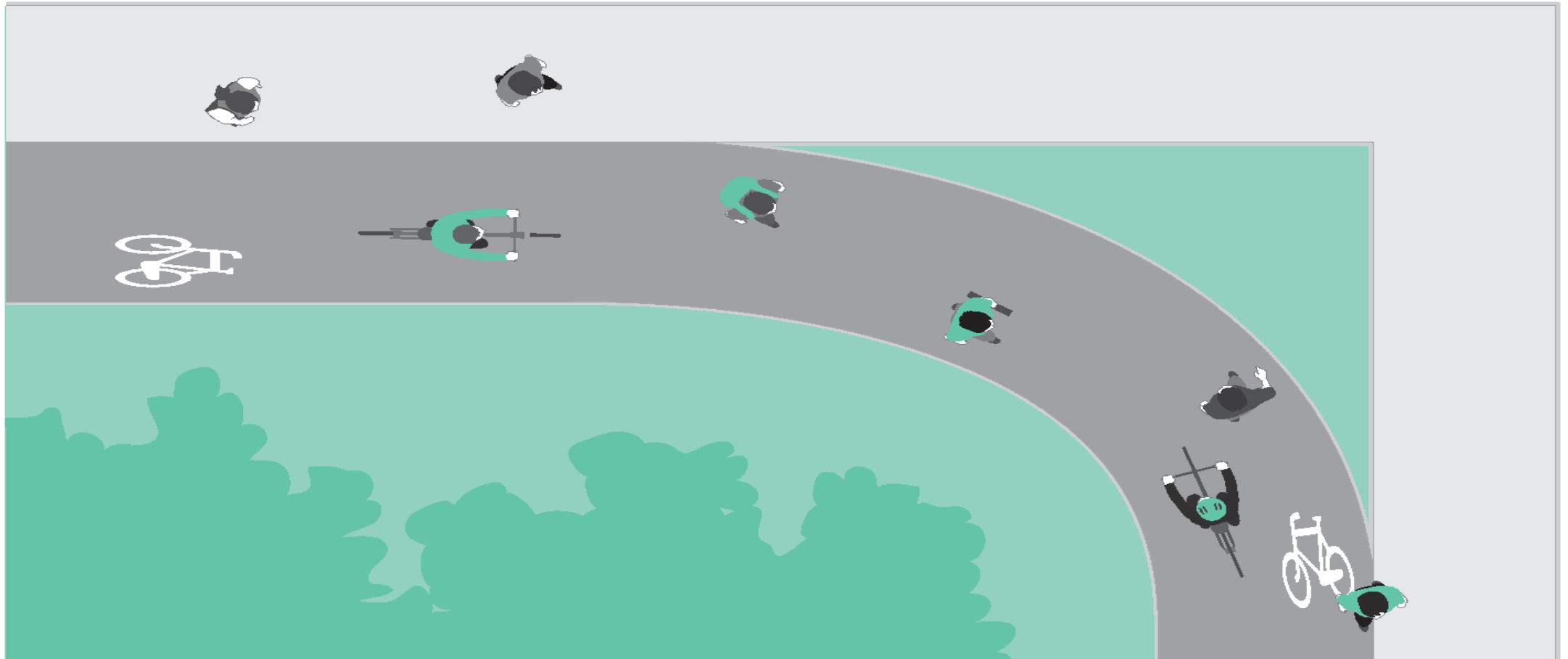
piesi i rowery (3)

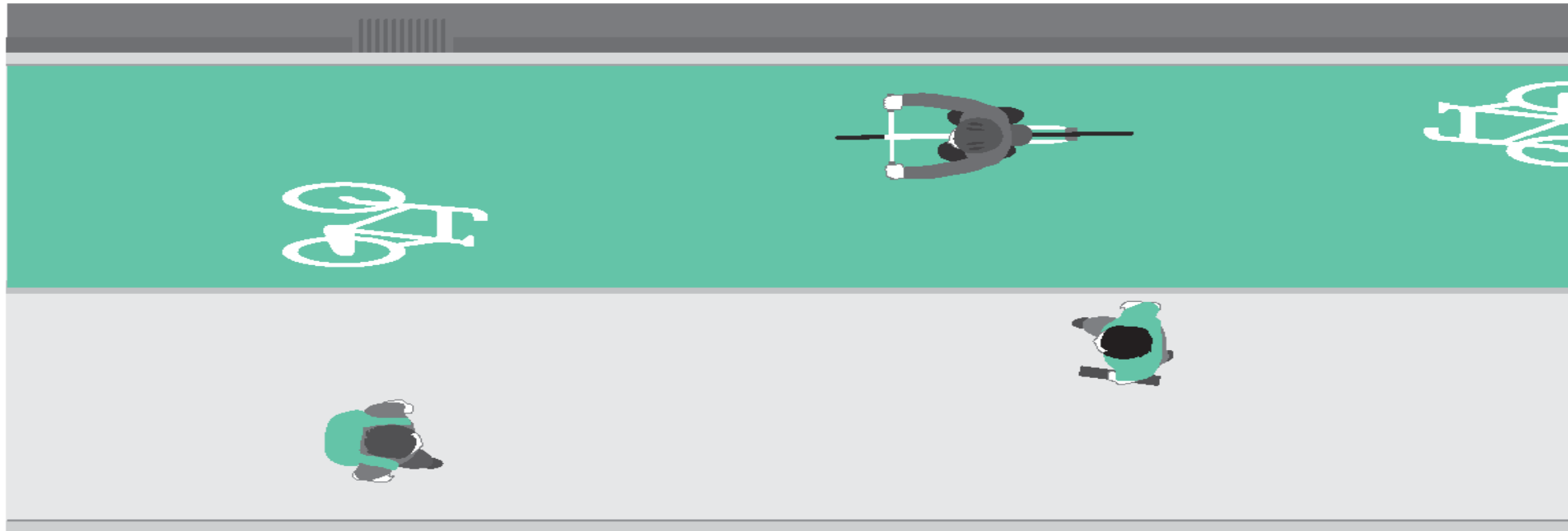
piesi i rowery (4)

piesi i rowery (5)

piesi i rowery (6)

rowery – wymogi CROW

Spójność:	System rowerowy tworzy spójną całość oraz obejmuje całość źródeł i celów podróży; poszczególne trasy zachowują ciągłość
Bezpośredniość:	Infrastruktura rowerowa oferuje rowerzystom najbardziej bezpośrednie połączenia, bez niepotrzebnego nakładania drogi
Atrakcyjność:	Infrastruktura jest dopasowana do otoczenia, atrakcyjna i bezpieczna społecznie (czytelność przebiegu, oświetlenie, brak zagrożenia agresją)
Bezpieczeństwo:	Infrastruktura gwarantuje bezpieczeństwo ruchu, minimalizując liczbę miejsc kolizyjnych, o słabej widoczności i niejednoznacznych
Wygoda i komfort:	Infrastruktura nie wymaga od użytkownika nadmiernego lub nieregularnego wysiłku fizycznego, nie wpływa negatywnie na zdrowie (np. wibracje)

Część 4. Dostępność architektoniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

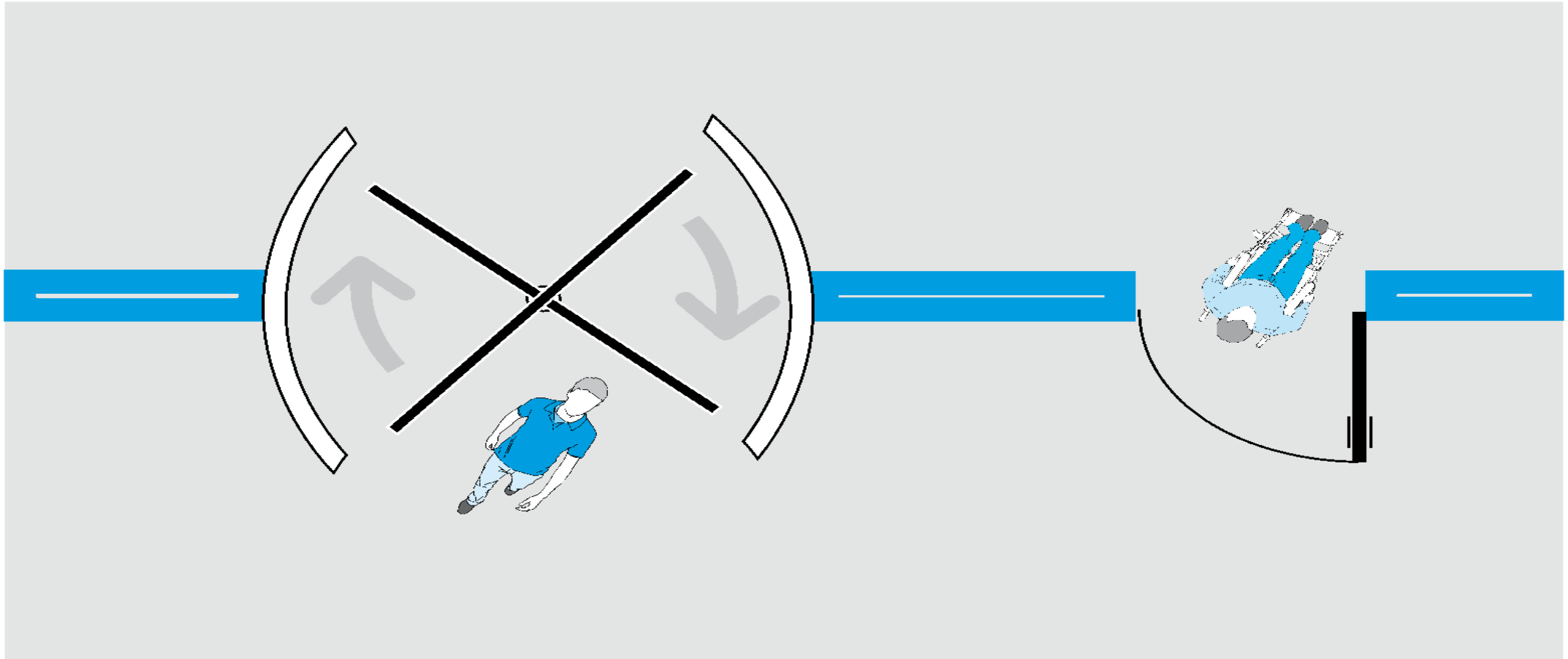

wejście do budynku

- w miarę możliwości – wejście na poziomie ulicy i bez fizycznych barier
- szerokość dróg umożliwiająca komfortowe poruszanie się: minimum 2 metry
- w ostateczności – pochylnie lub wejścia alternatywne (platformy, podnośniki, schodołazy)
- drzwi o szerokości min. 90 cm, bez progów, automatyczne, rozsuwane, z detektorem ruchu
- na szklanych drzwiach – kontrastowe pasy o szerokości 10 cm na wysokościach 85-100 cm, 130-140 cm oraz 160 cm od podłoża

drzwi wejściowe

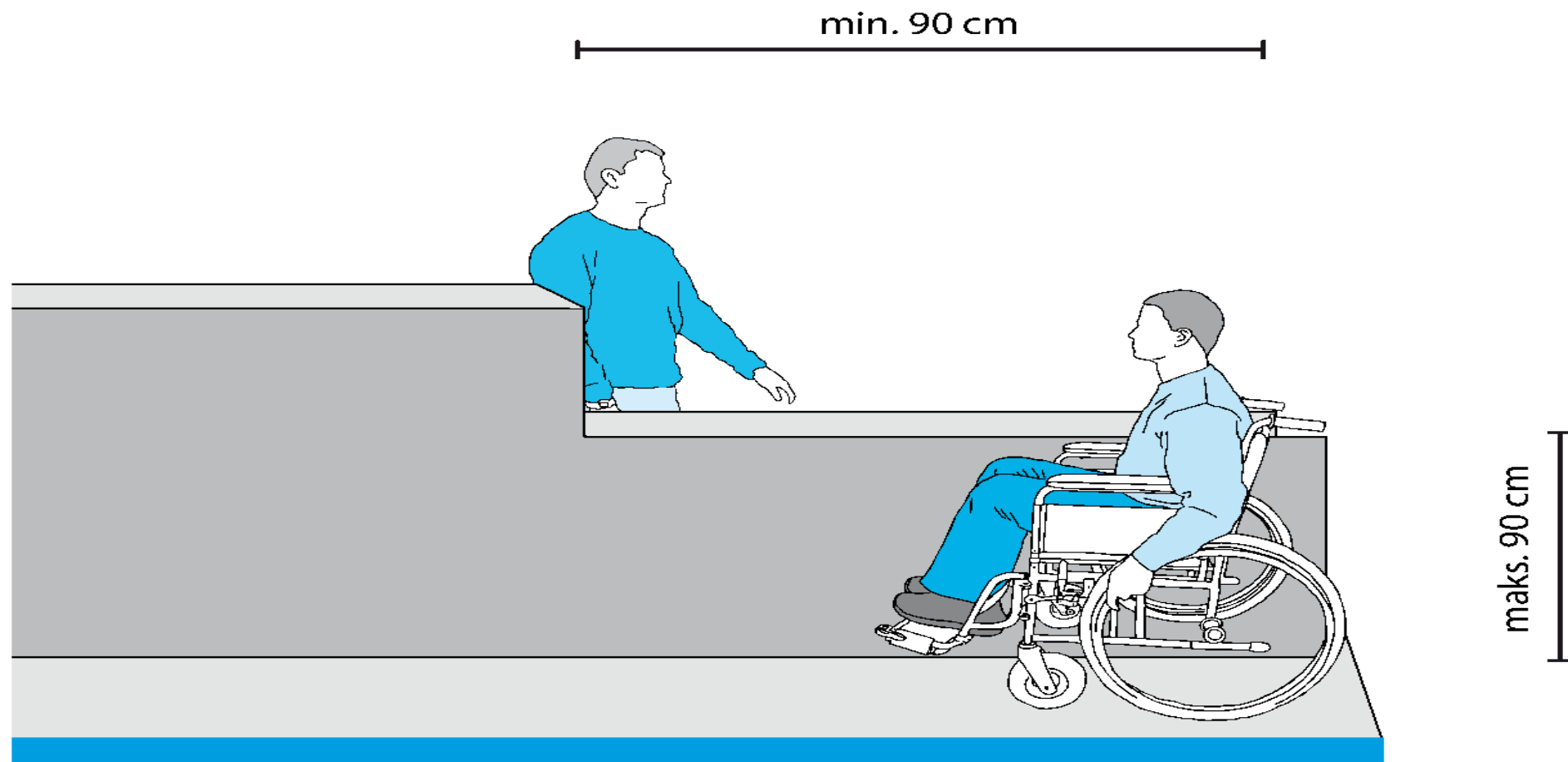

strefa wejściowa

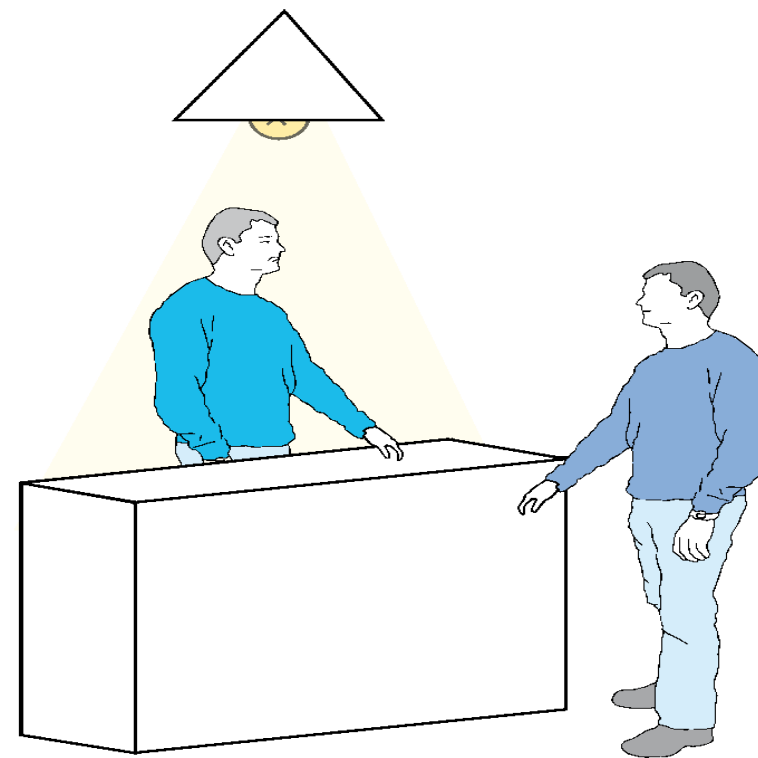
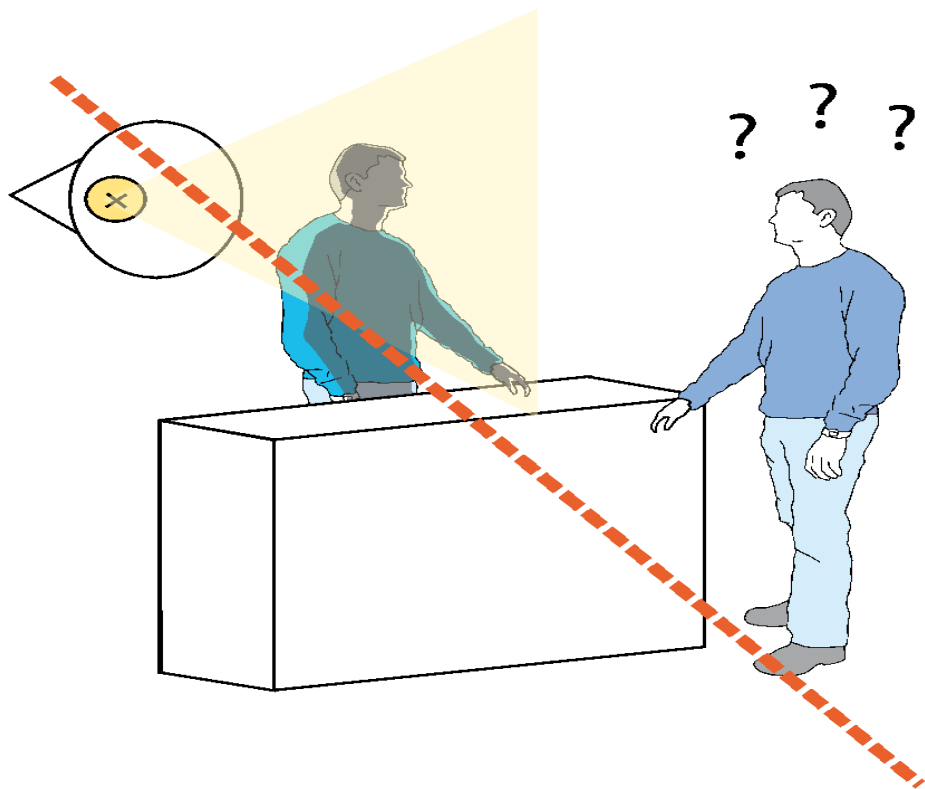
- informacja wizualna - np. ekran lub tablica na wysokości dostosowanej do osób niskich, na wózku, starszych, infomat/ infokiosk
- w miarę możliwości – miejsce do odpoczynku z krzesłami lub kanapami i stolikami
- unikanie zbędnych elementów, które mogą utrudnić orientację wizualną (rażące światło, reklamy, plakaty)
- odpowiednia akustyka – wytłumienie pogłosu/echa
- punkt informacyjny/recepcja przy wejściu:
 - z możliwością korzystania w pozycji stojącej oraz siedzącej, bez szyb oddzielających
 - z pętlą indukcyjną dla osób słabosłyszących

Recepcje (1)

Recepcje (2)

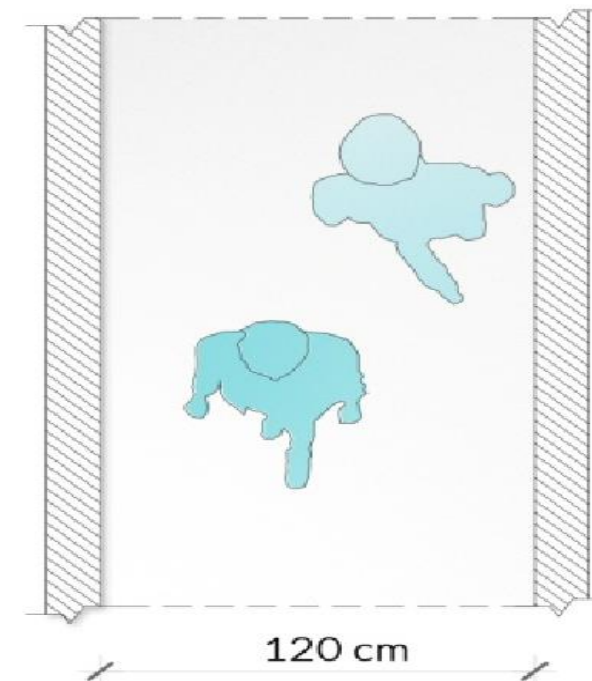
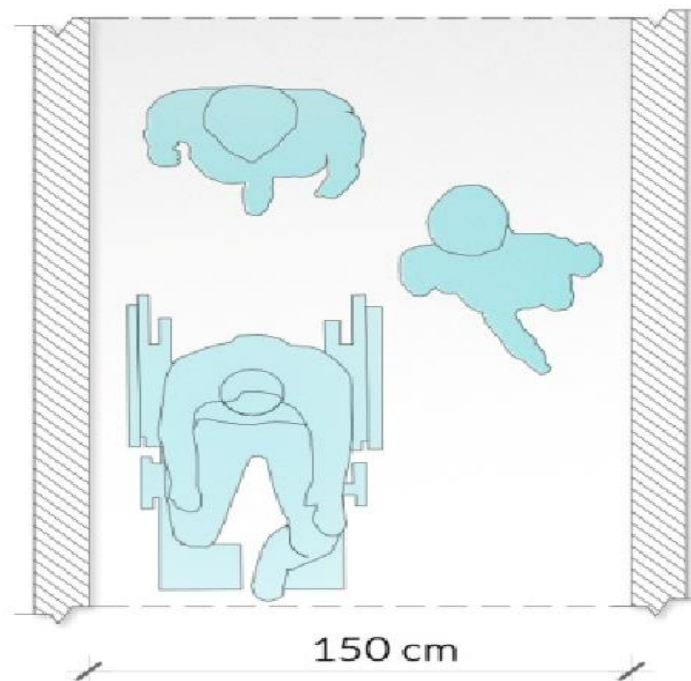
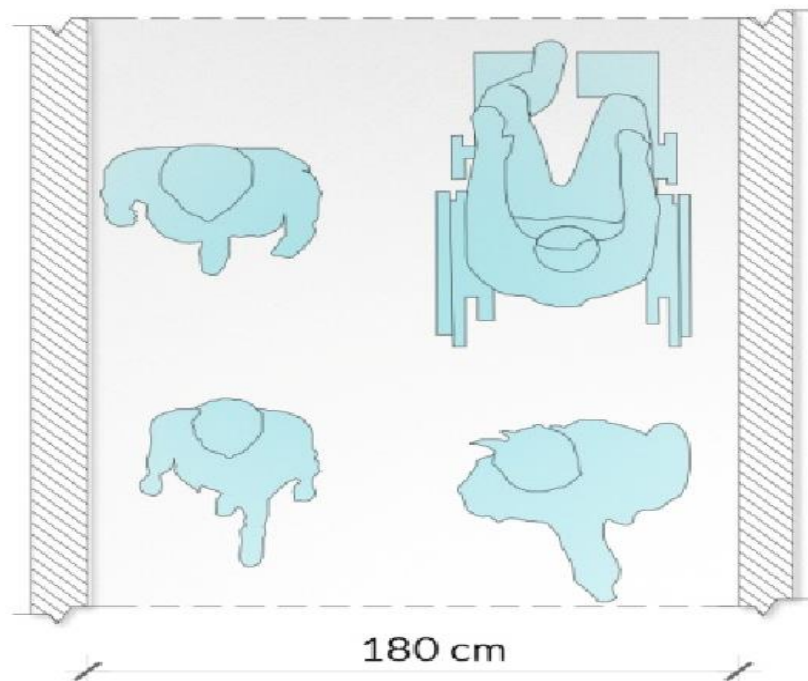

poruszanie się po budynku

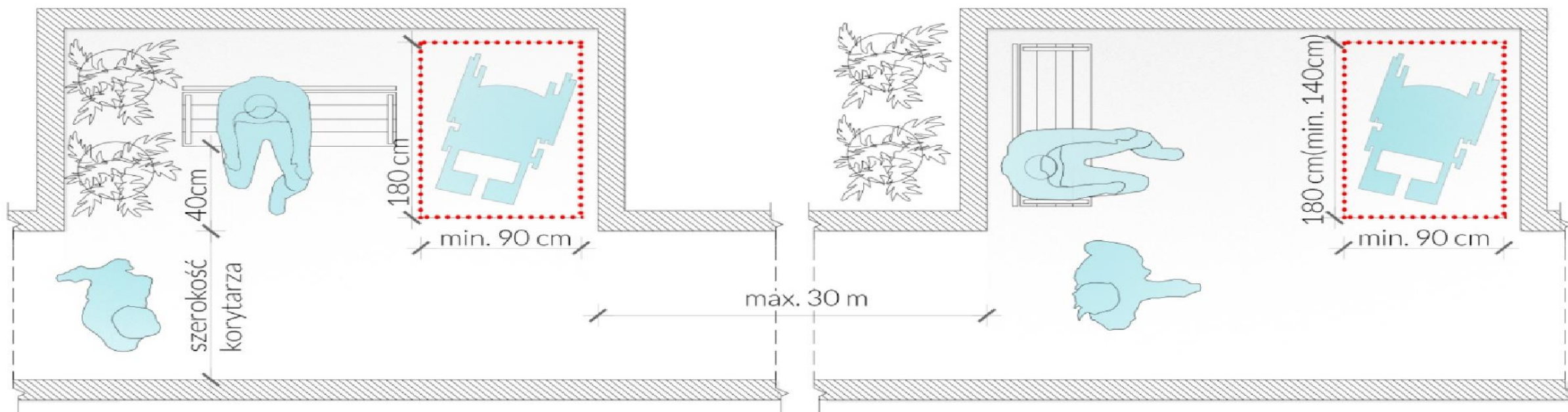
- na dostępność architektoniczną budynku wpływa rozmieszczenie funkcji
- w tym zakresie różne są potrzeby pracowników (korzystanie z obiektu w pełni) oraz klientów (jak najszybsze załatwienie sprawy)
- dążenie do skracania dystansów, jakie muszą pokonywać użytkownicy obiektu w określonym celu
- minimalizacja konieczności poruszania się w pionie: w przypadku wielu kondygnacji najlepszym rozwiązaniem są windy; dostęp alternatywny – punkt obsługi na parterze (rozwiązanie tylko dla klientów)
- kontrast kolorystyczny między podłogą a ścianami oraz drzwiami – kontrastowe oznaczenia (numery/napisy), tabliczki w alfabecie Braille’a lub w druku wypukłym
- rozproszone oświetlenie części komunikacyjnych
- schody – antypoślizgowe, po obu stronach poręcze, dobrze oświetlone, pierwszy i ostatni stopień kontrastujące z pozostałymi, z ułatwieniami do ich pokonywania (rampy, przenośne podjazdy)

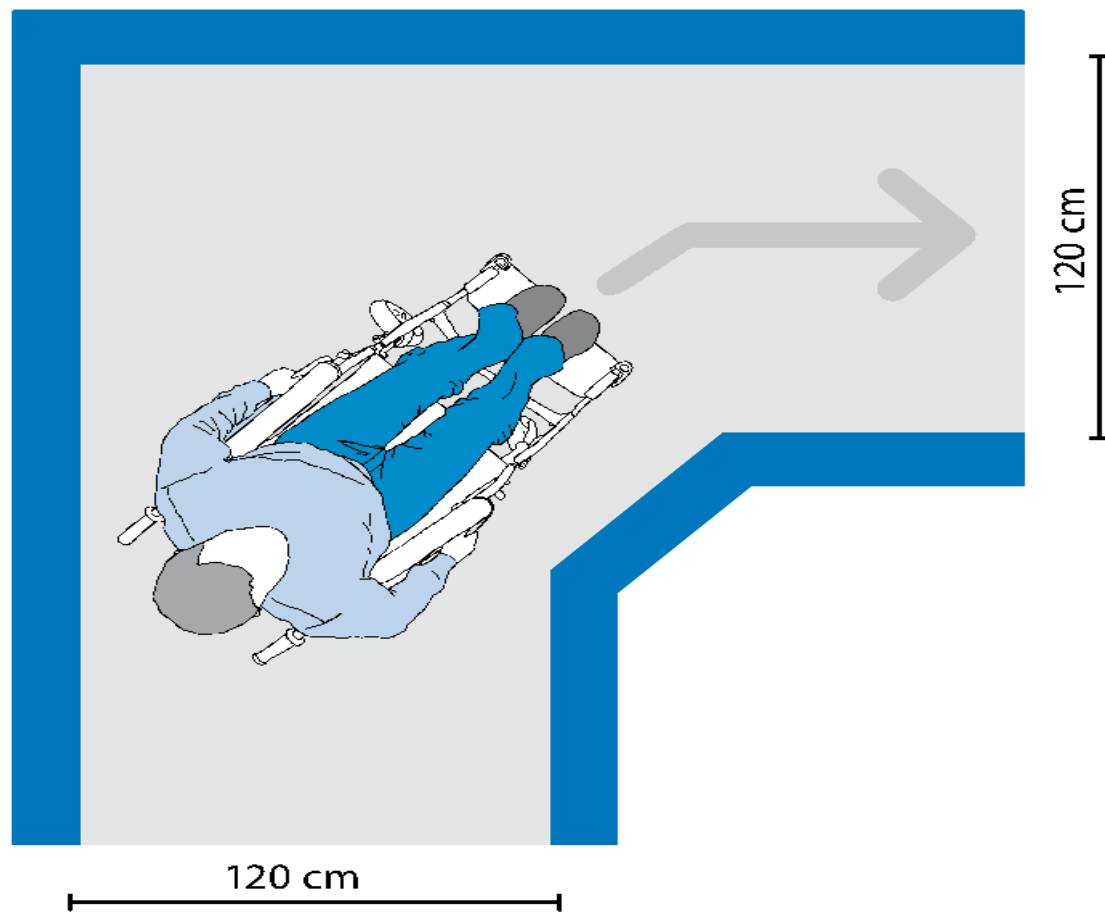
Korytarze (1)

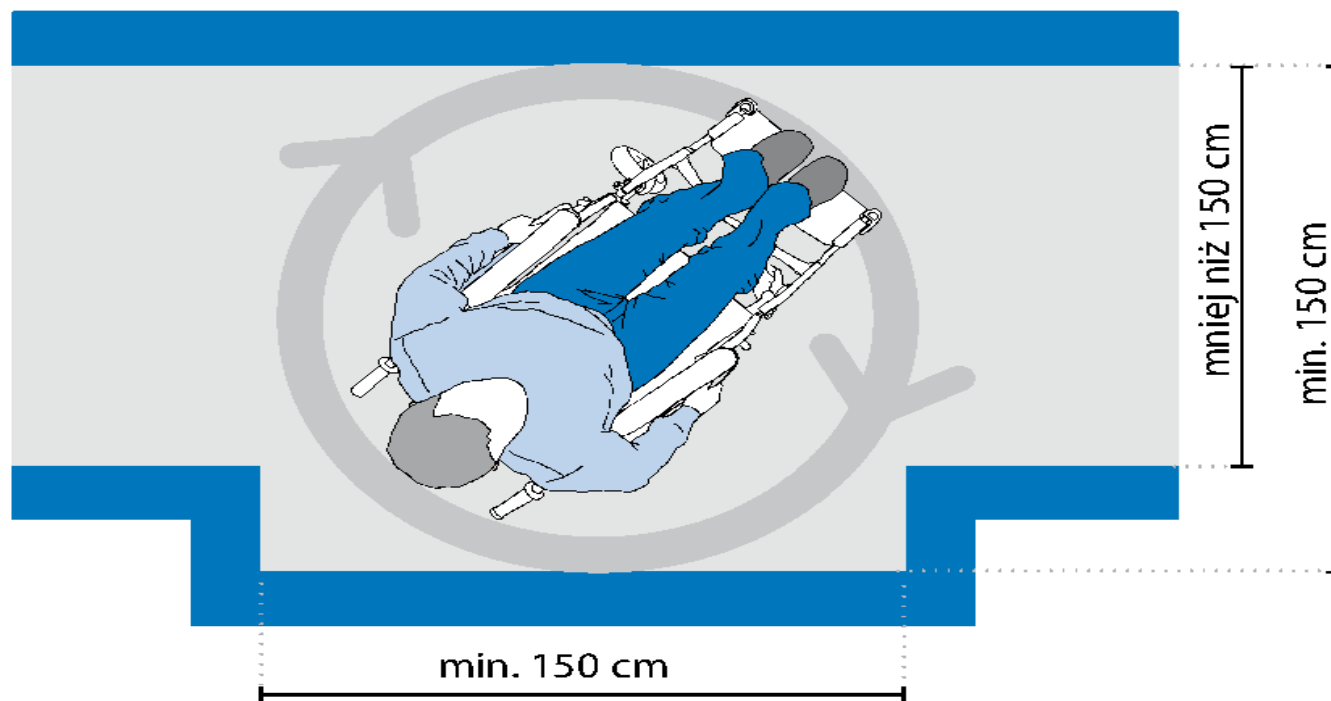
Korytarze (2)

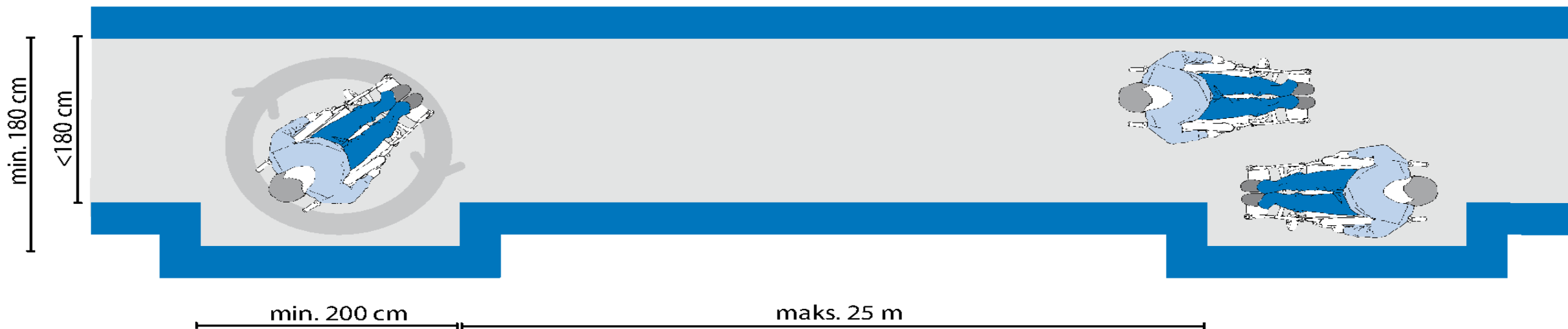
zakręt wózkiem

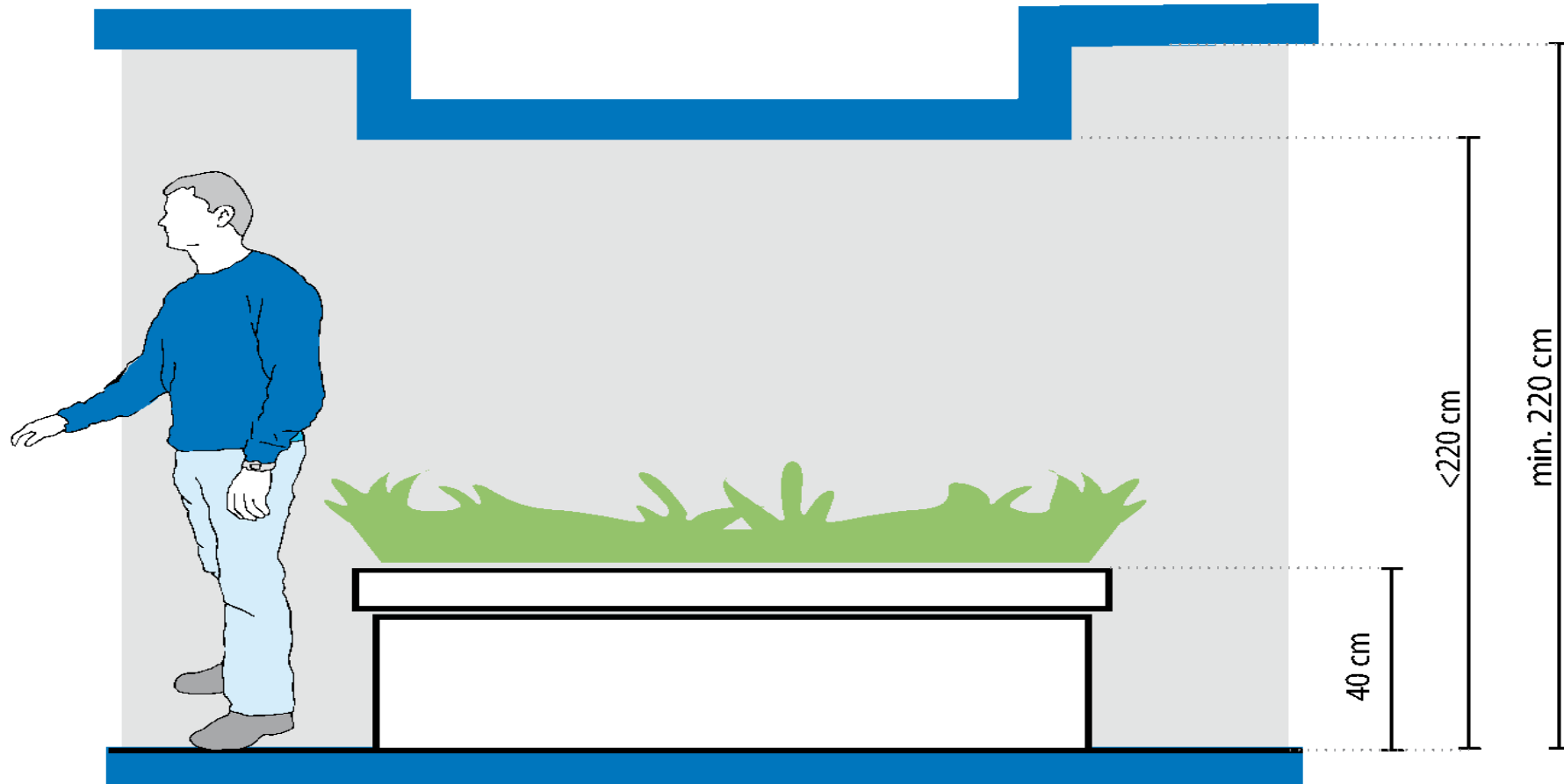
zawrócenie wózkiem

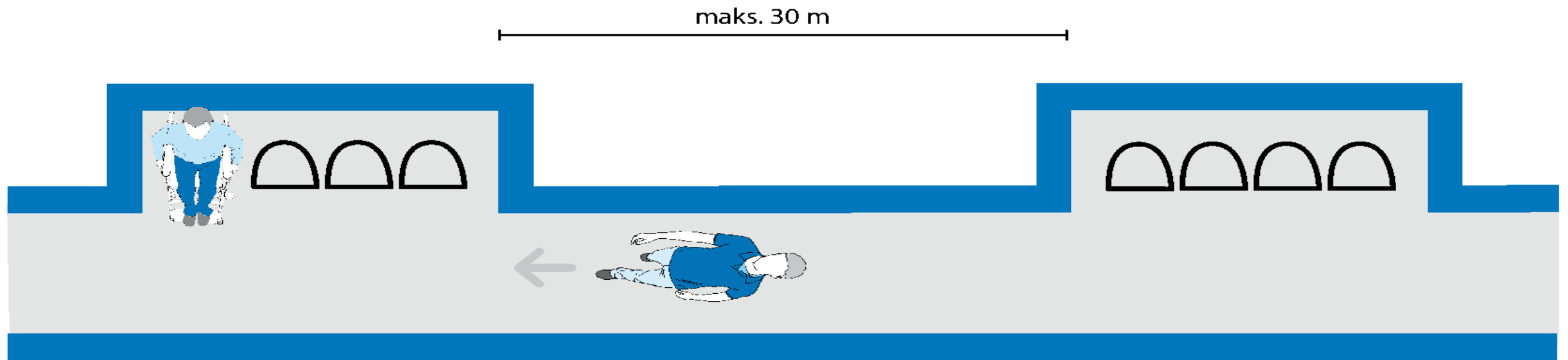
wąskie ciągi komunikacyjne

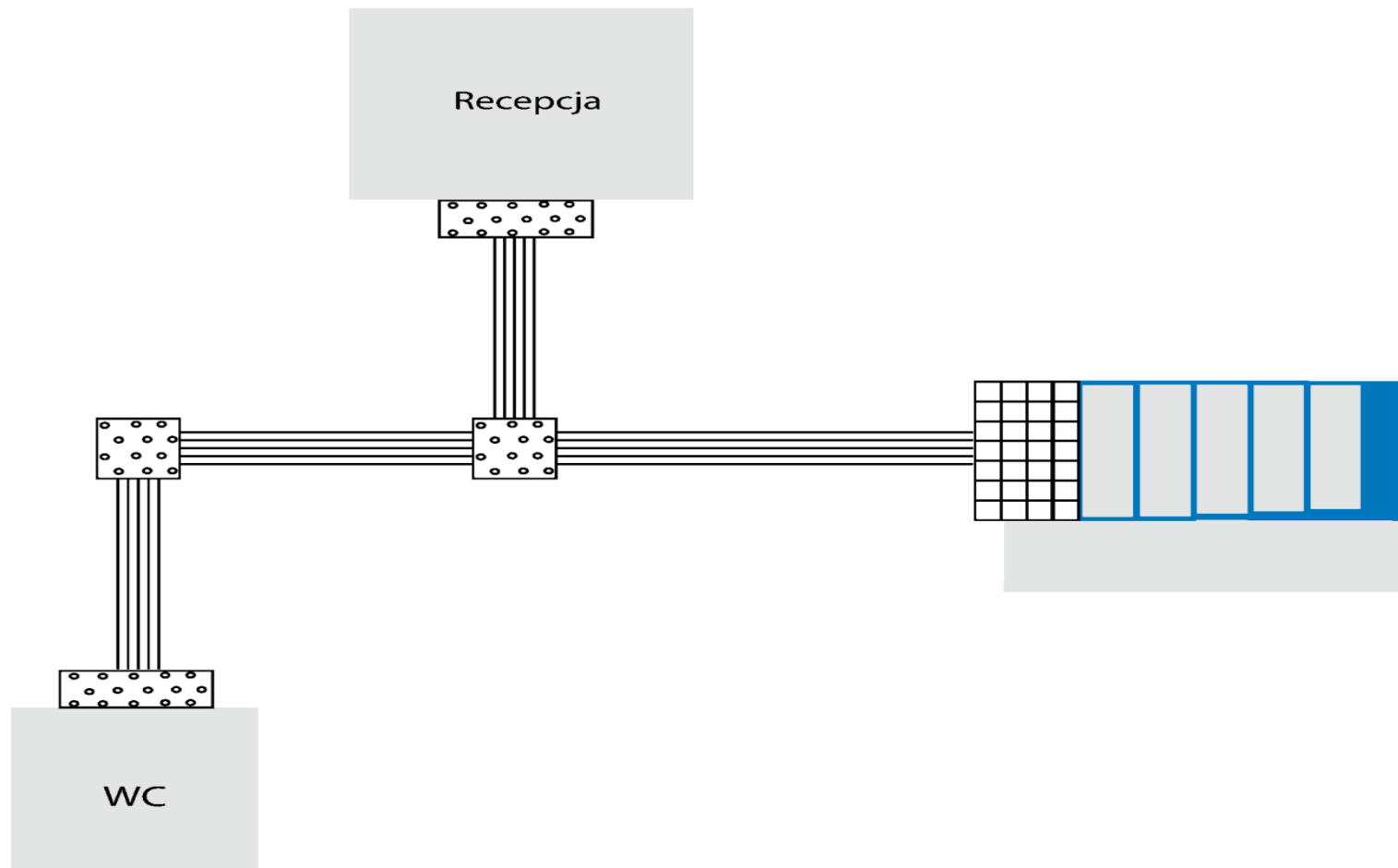
wysokość ciągów komunikacyjnych

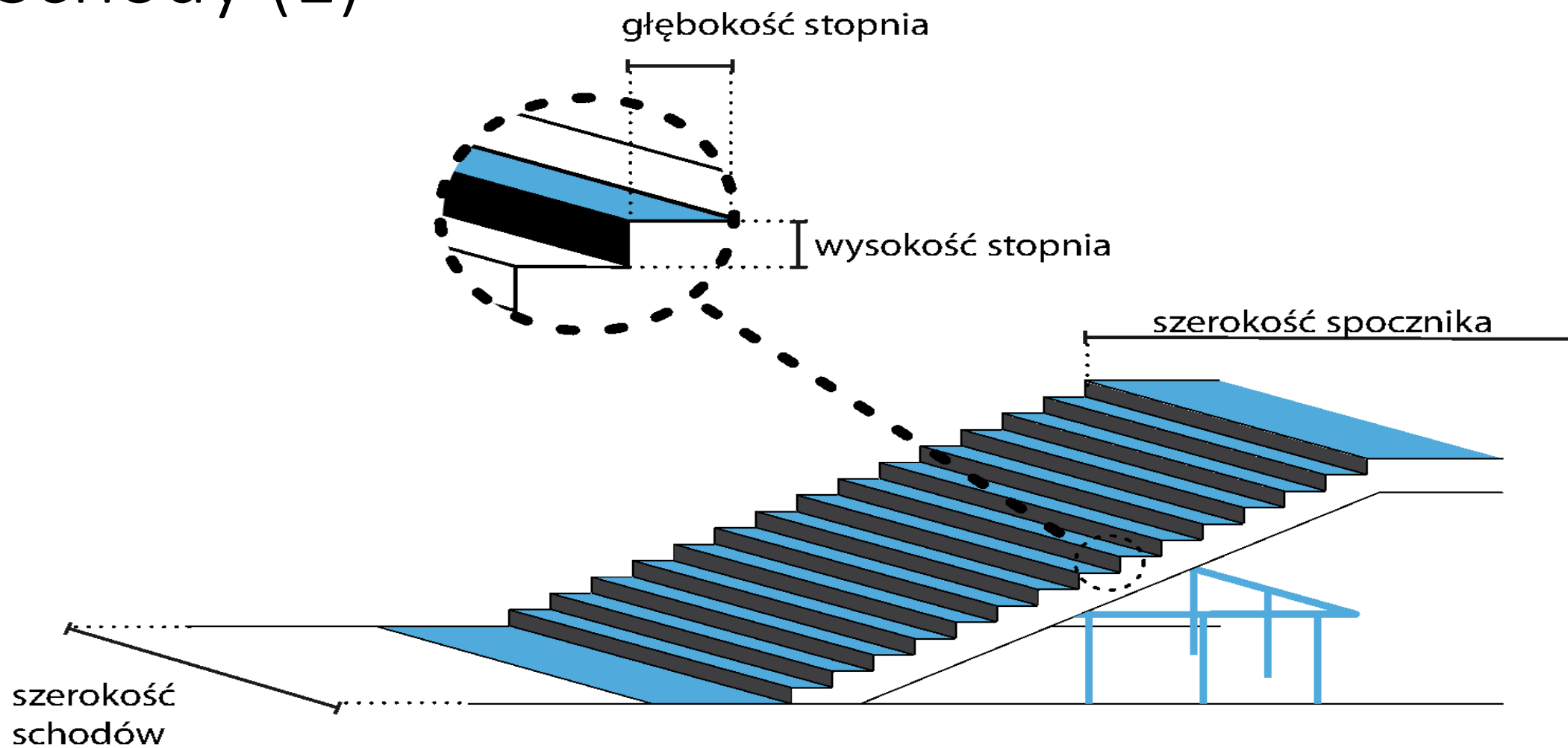
miejsca siedzące

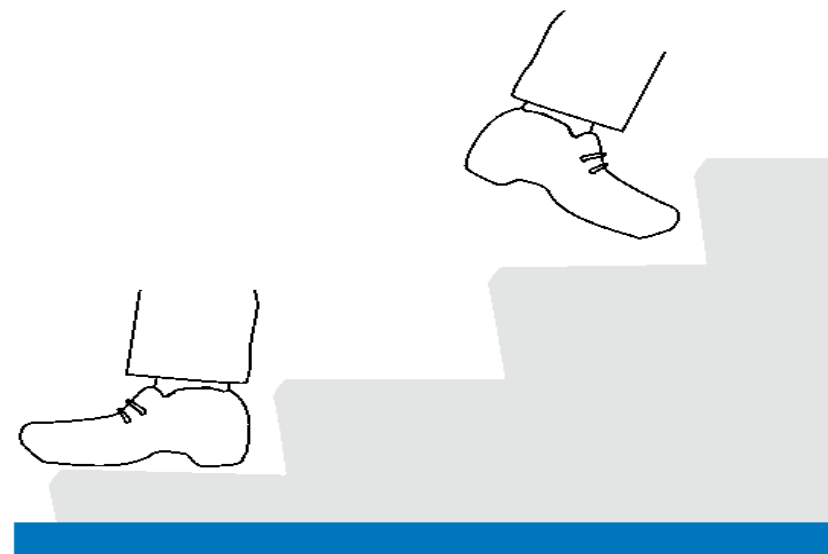
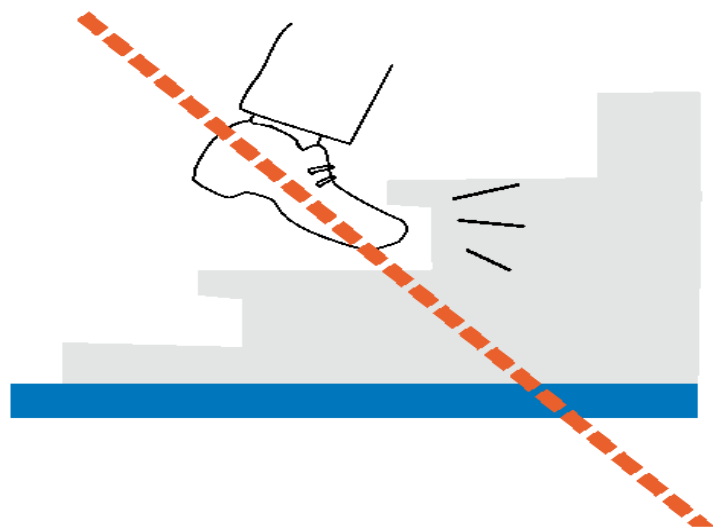
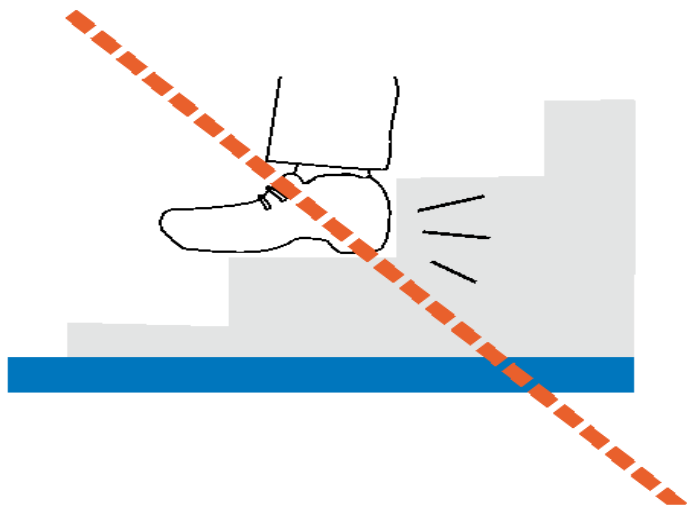
ścieżki dotykowe

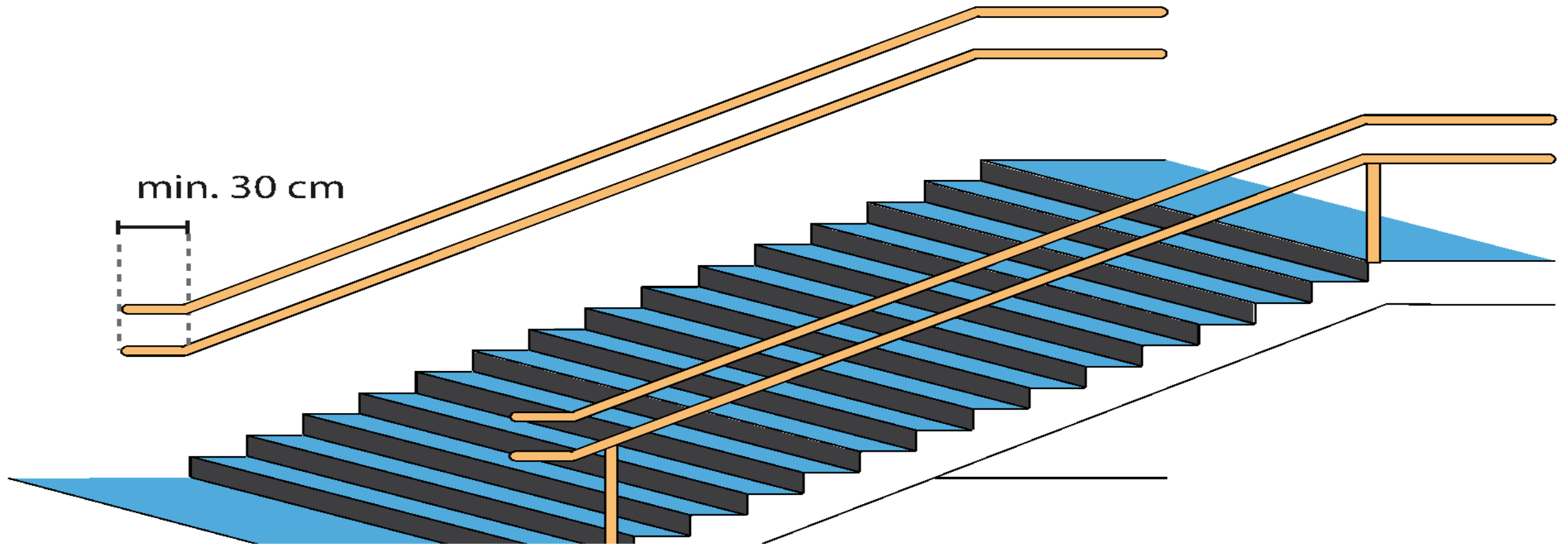
Schody (1)

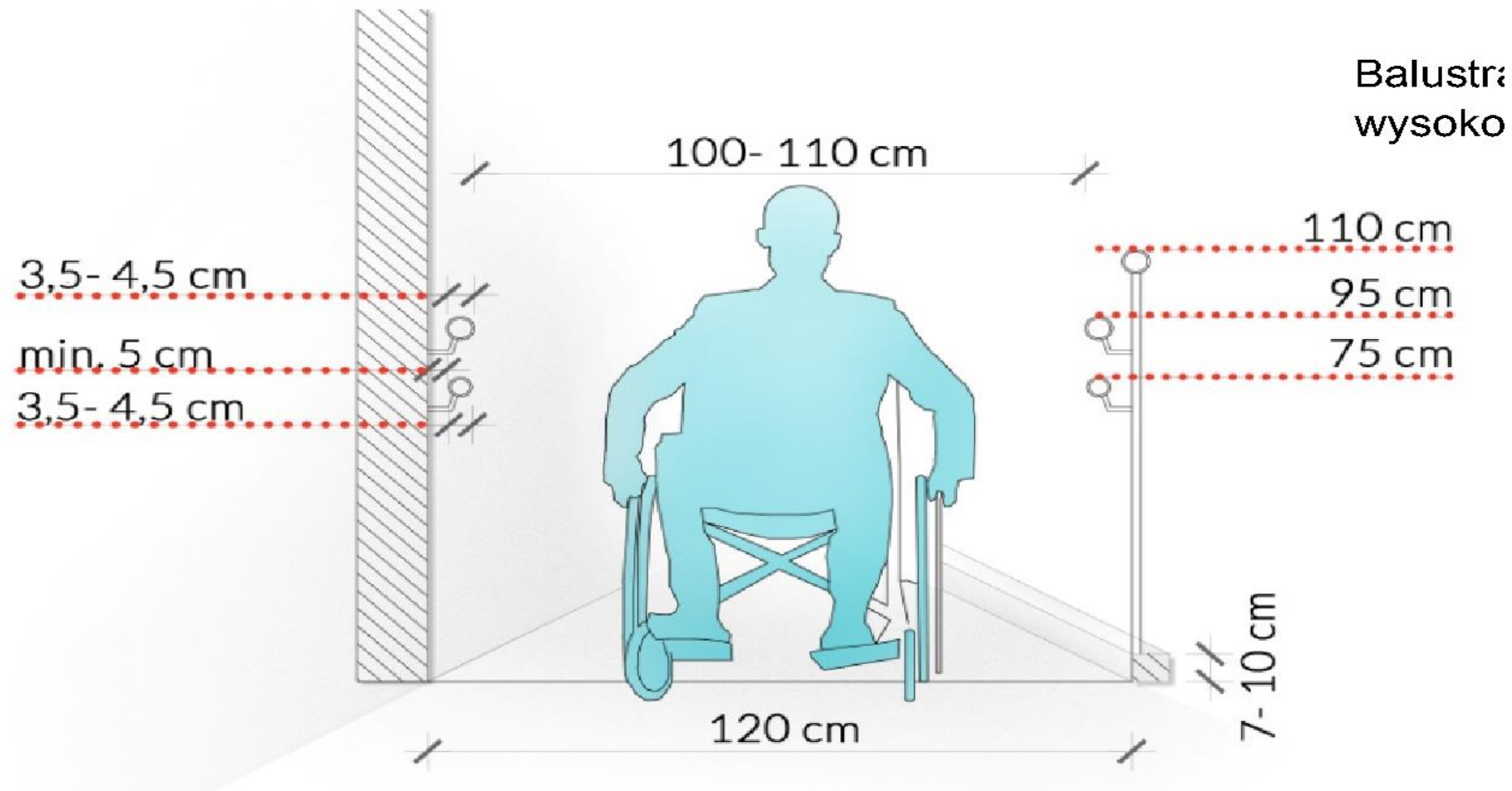
Schody (2)

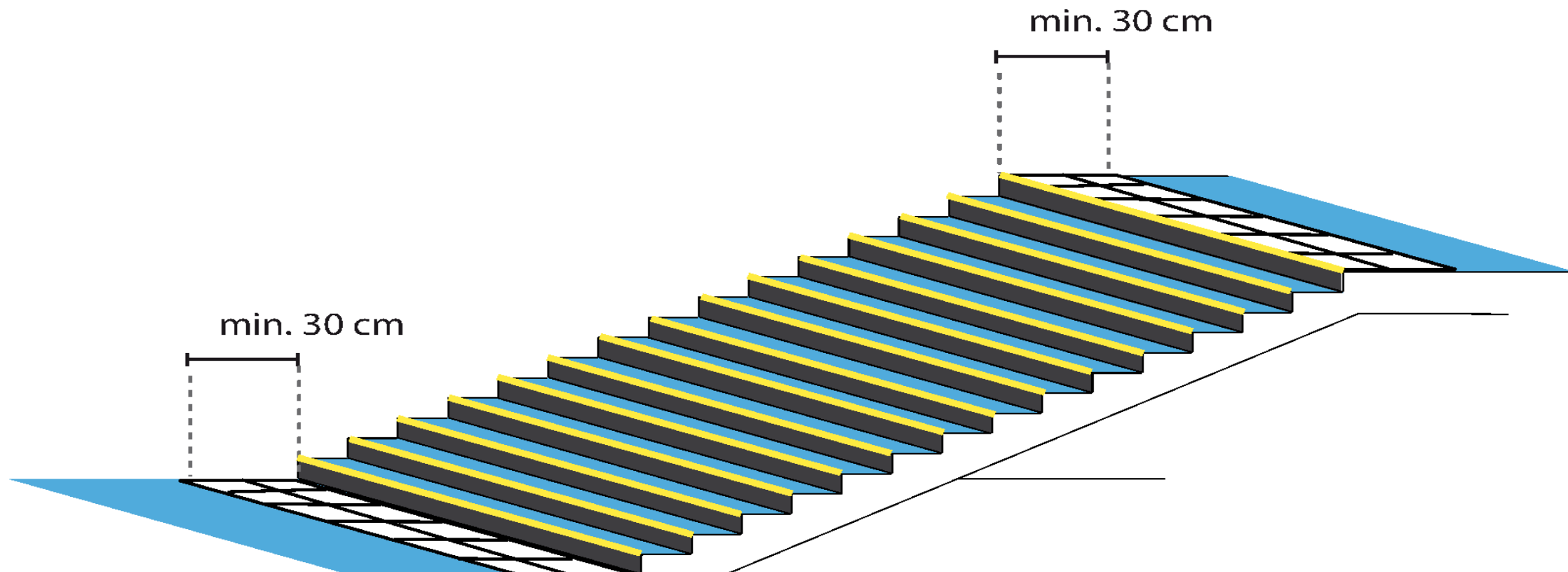
Poręcze (1)

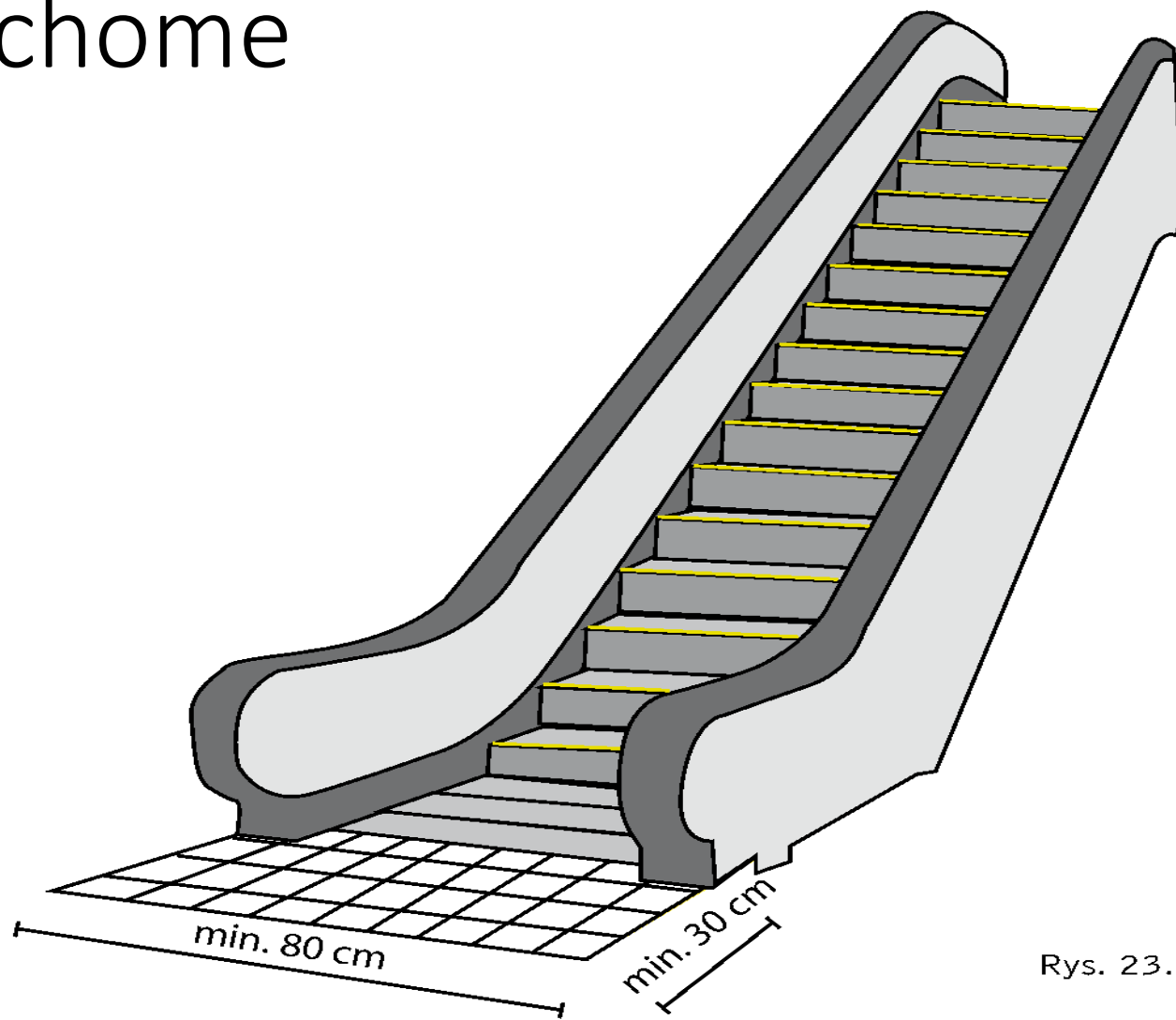
Poręcz (2)

schody

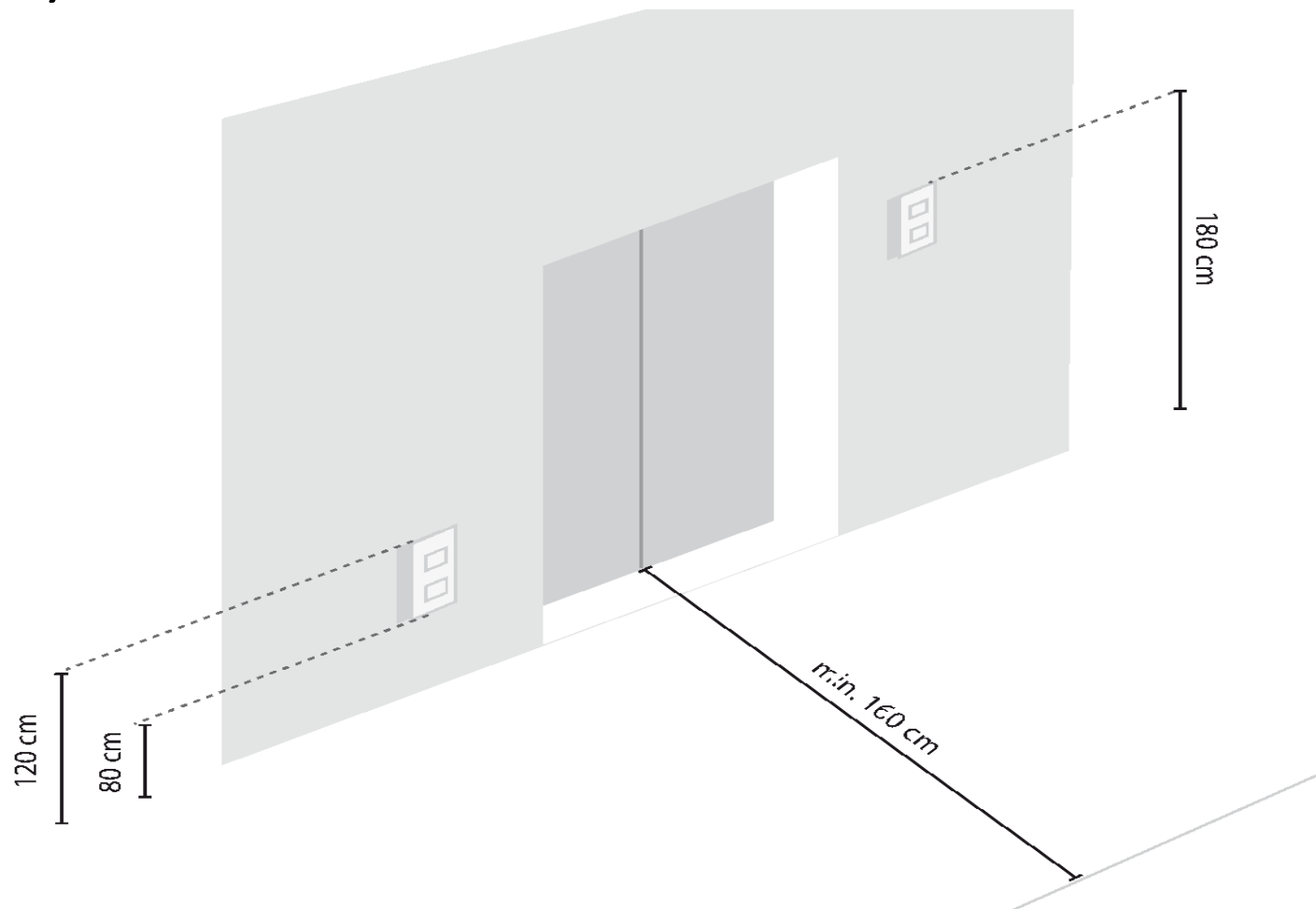

schody ruchome

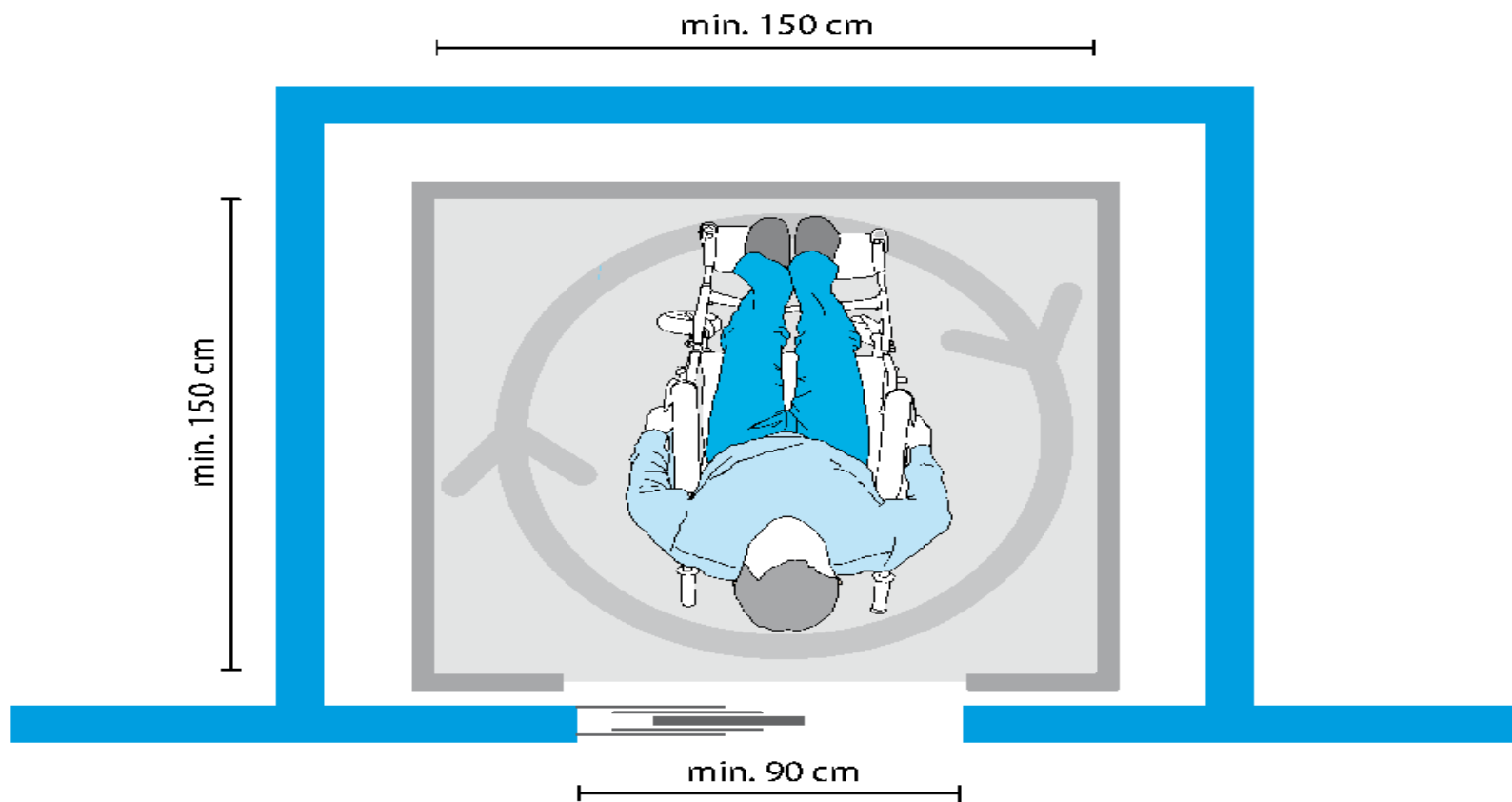

Rys. 23. 0z

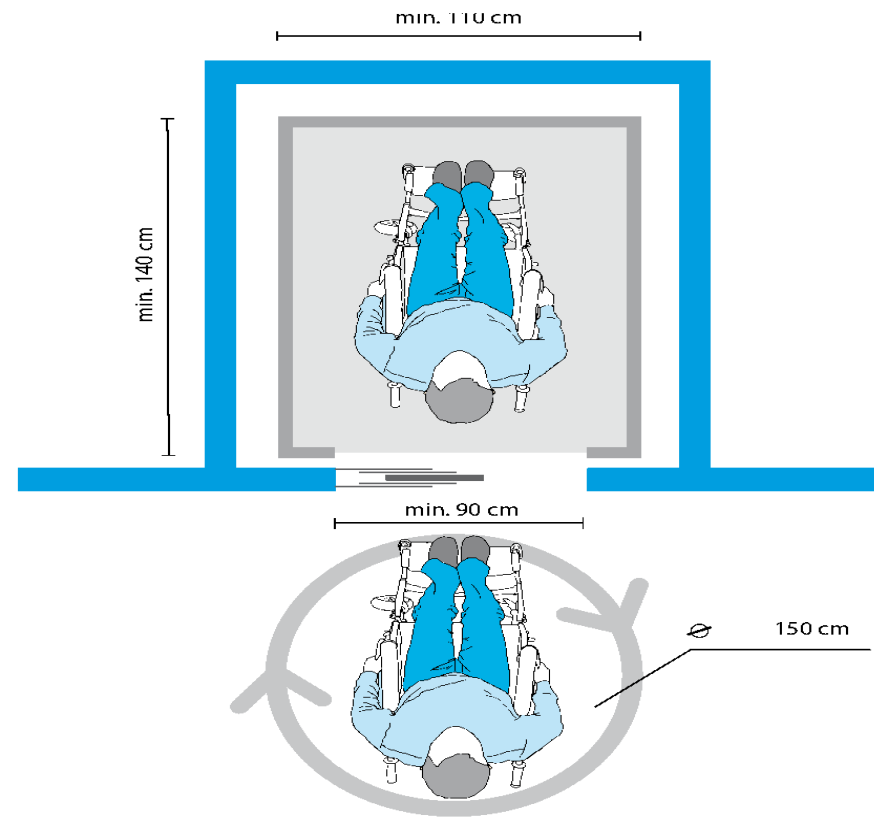
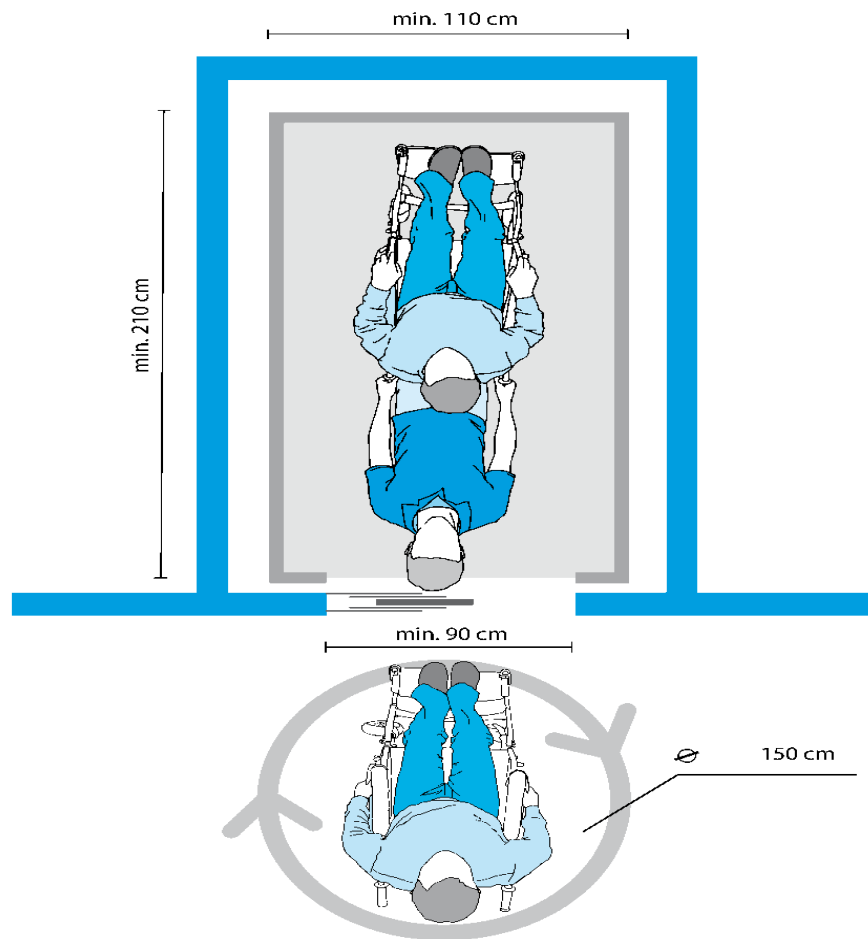
Windy (1)

Windy (2)

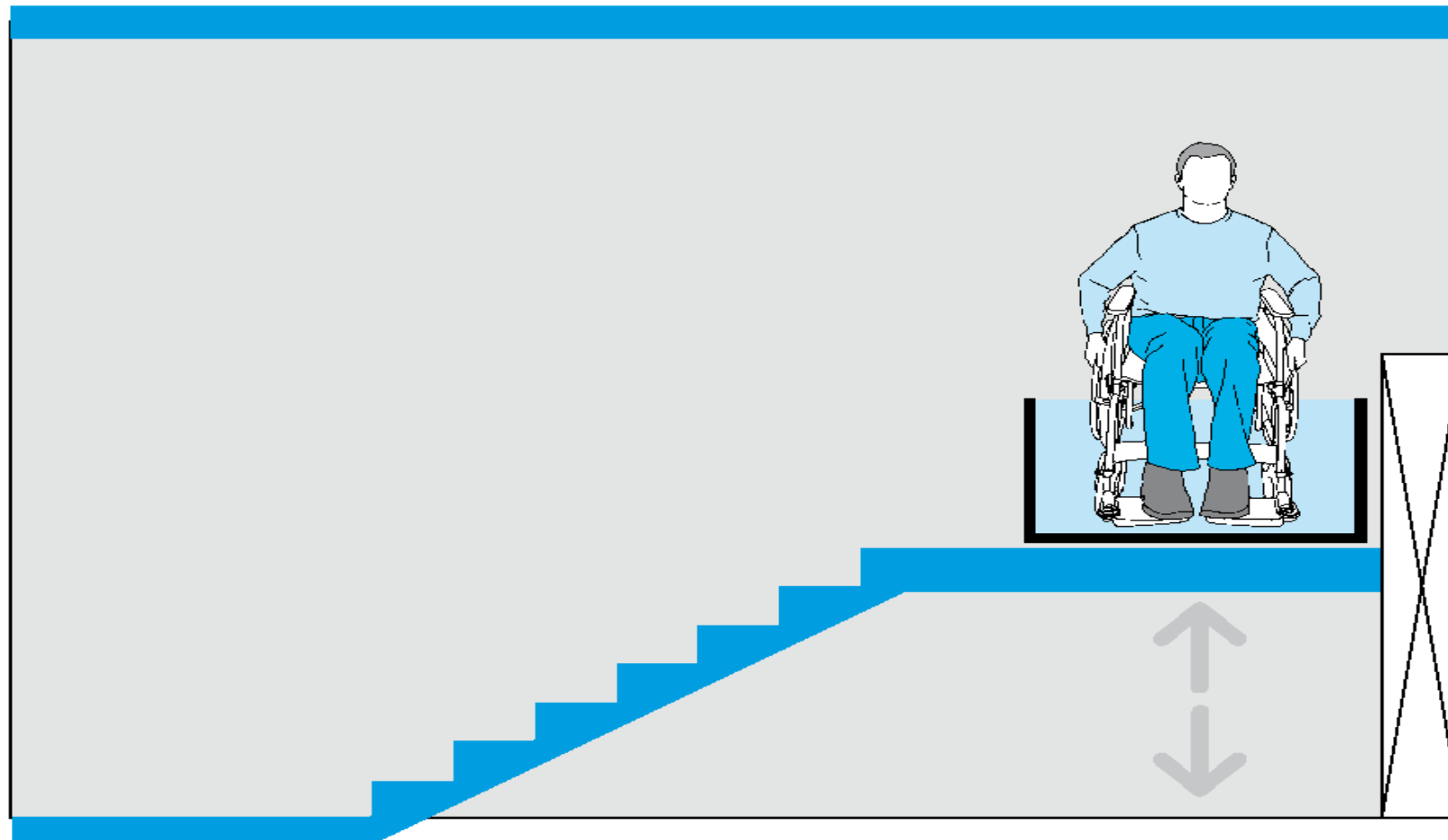

Windy (3)

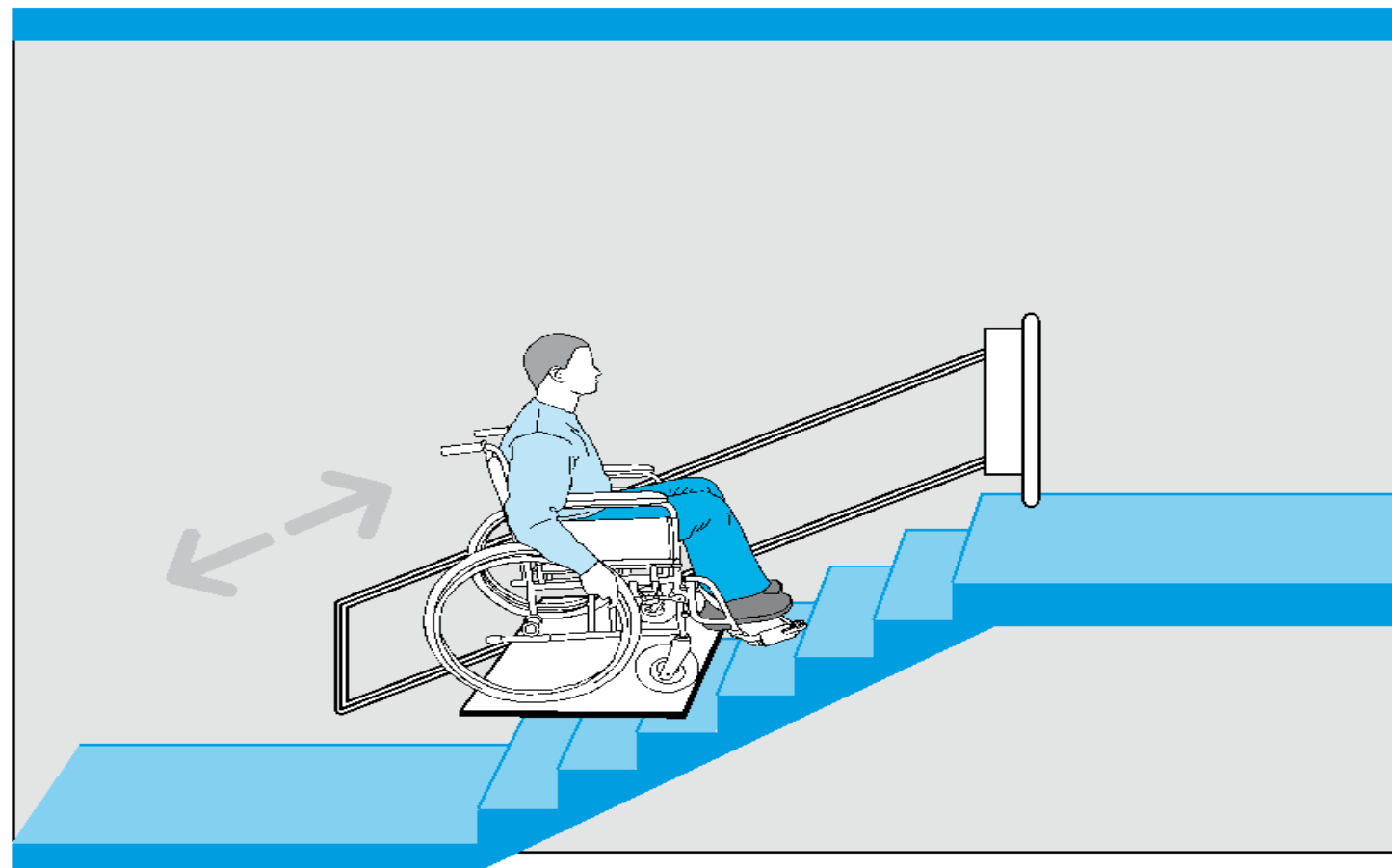

podnośnik pionowy

min. 90 x 120 cm

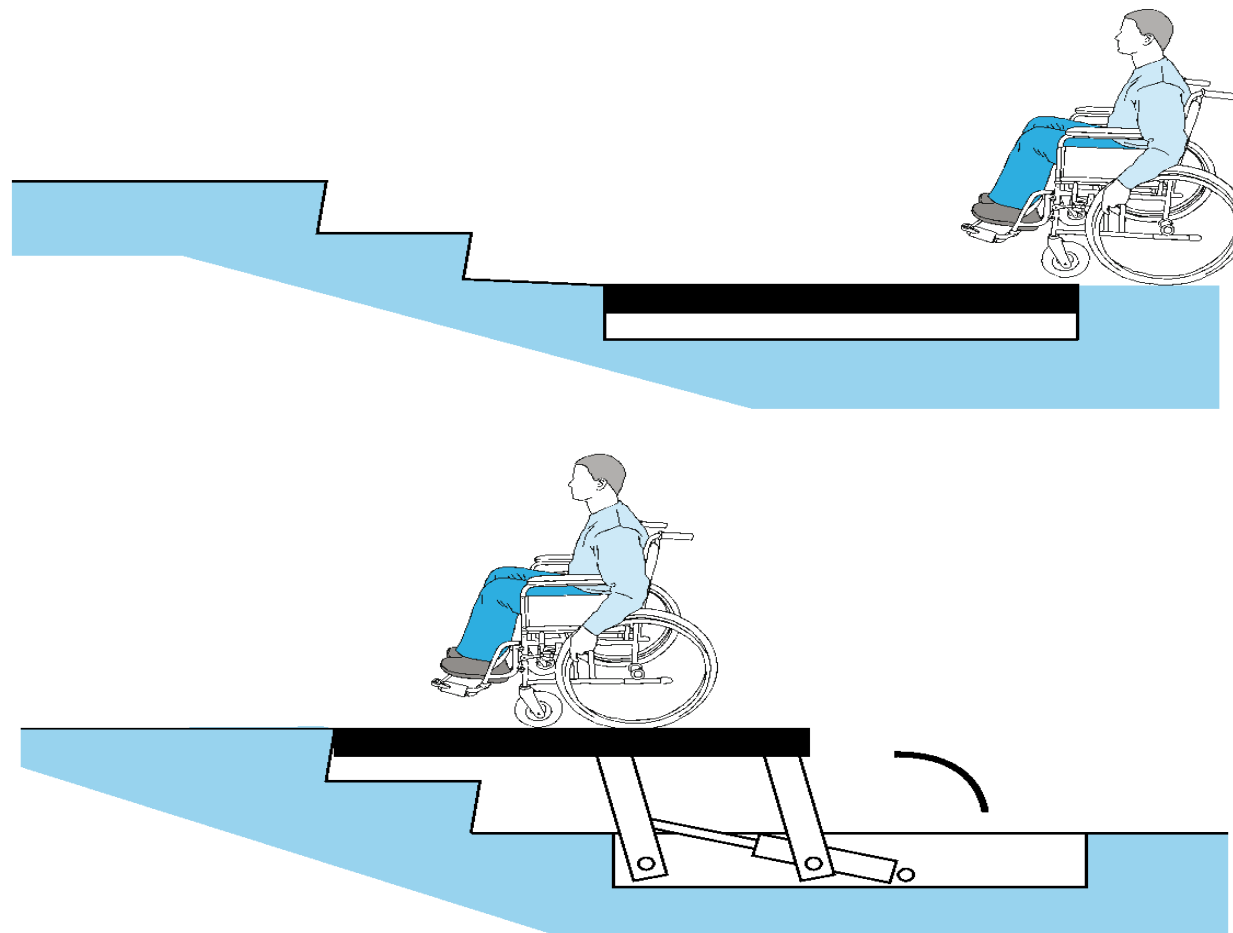

podnośnik schodowy

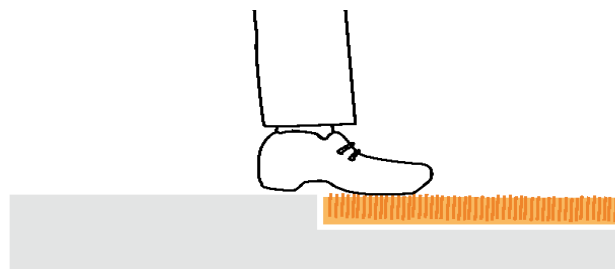
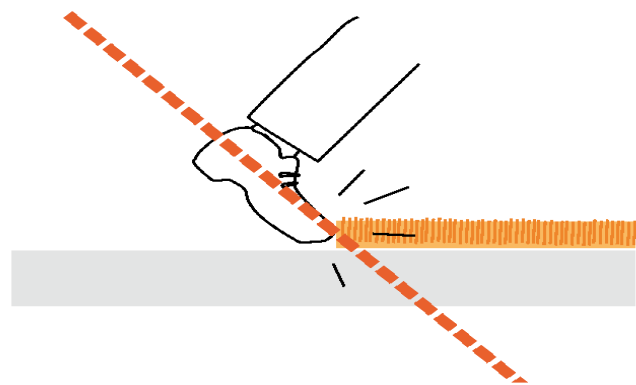
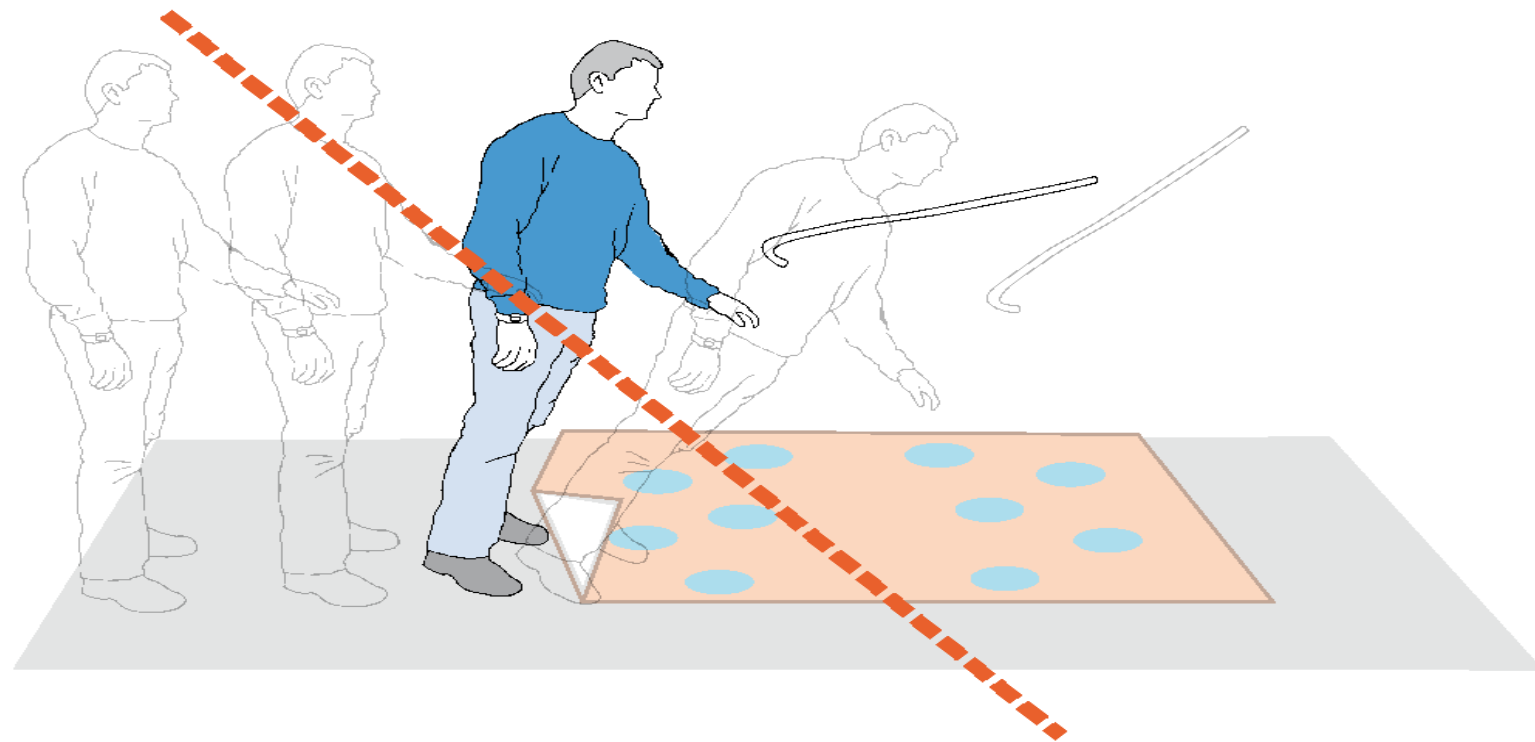

min. 80 x 100 cm

podnośnik skośny

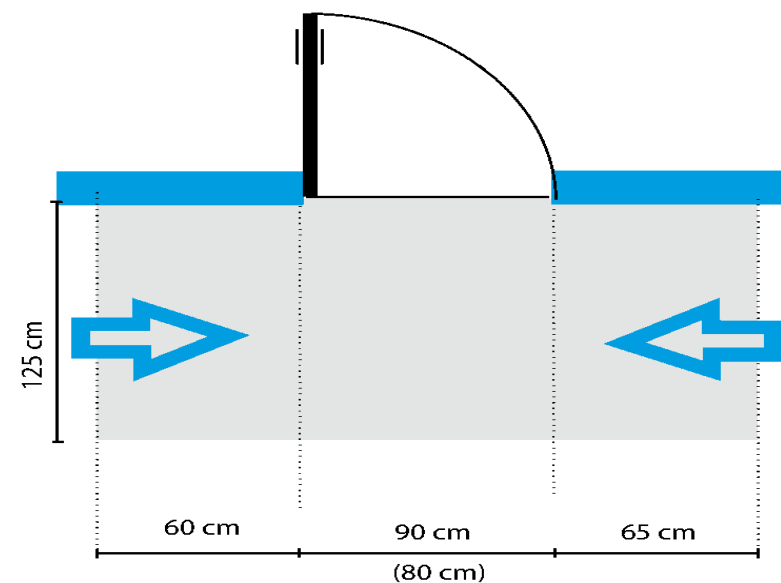
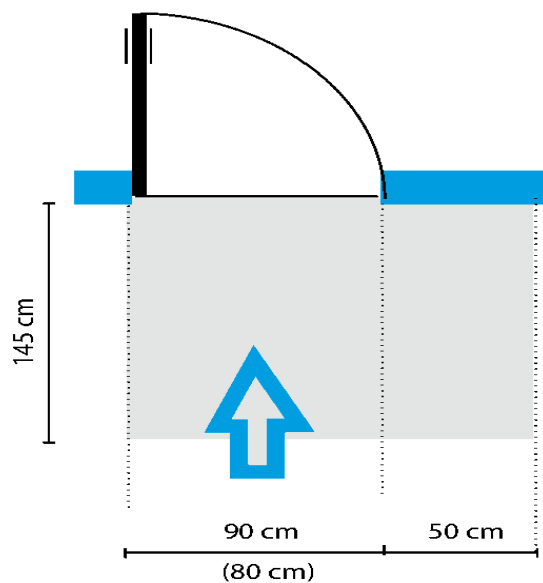
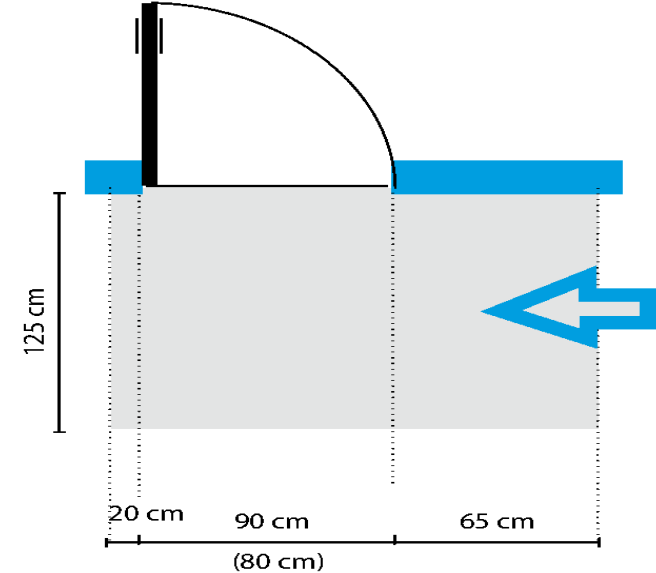
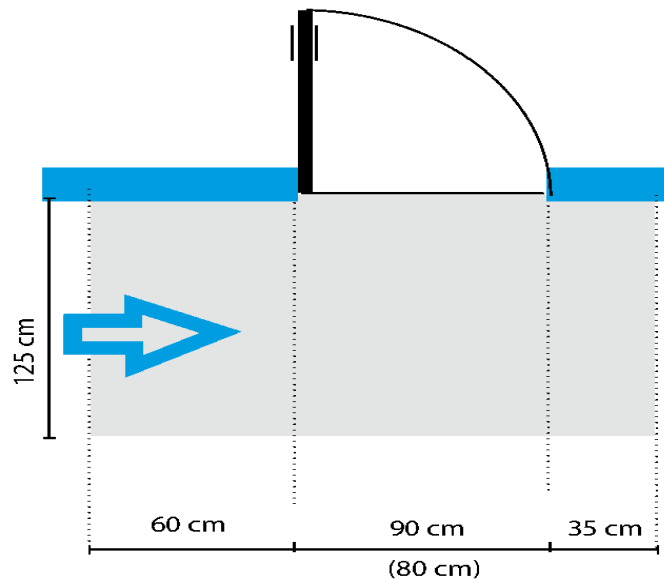

wykładziny

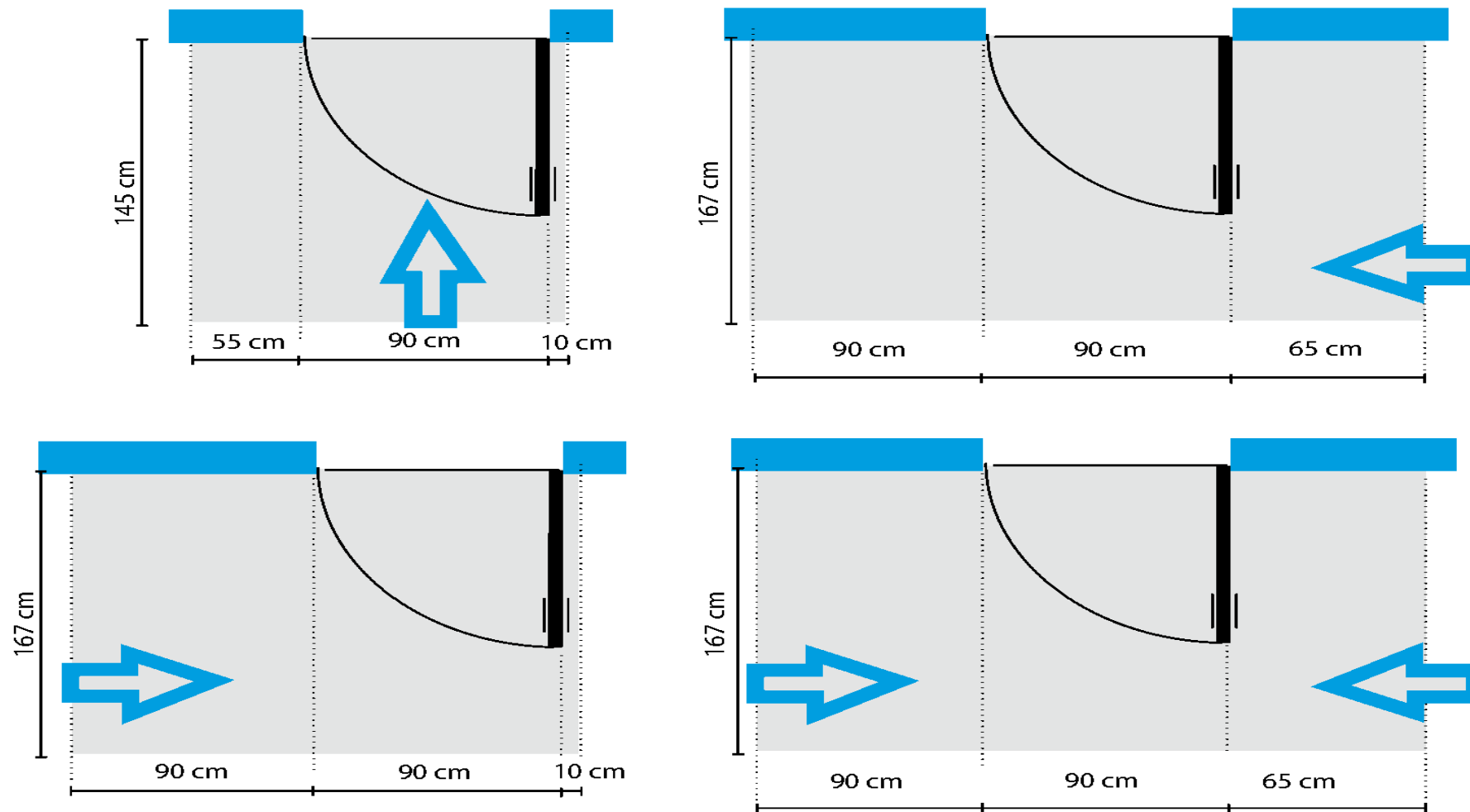

dojścia

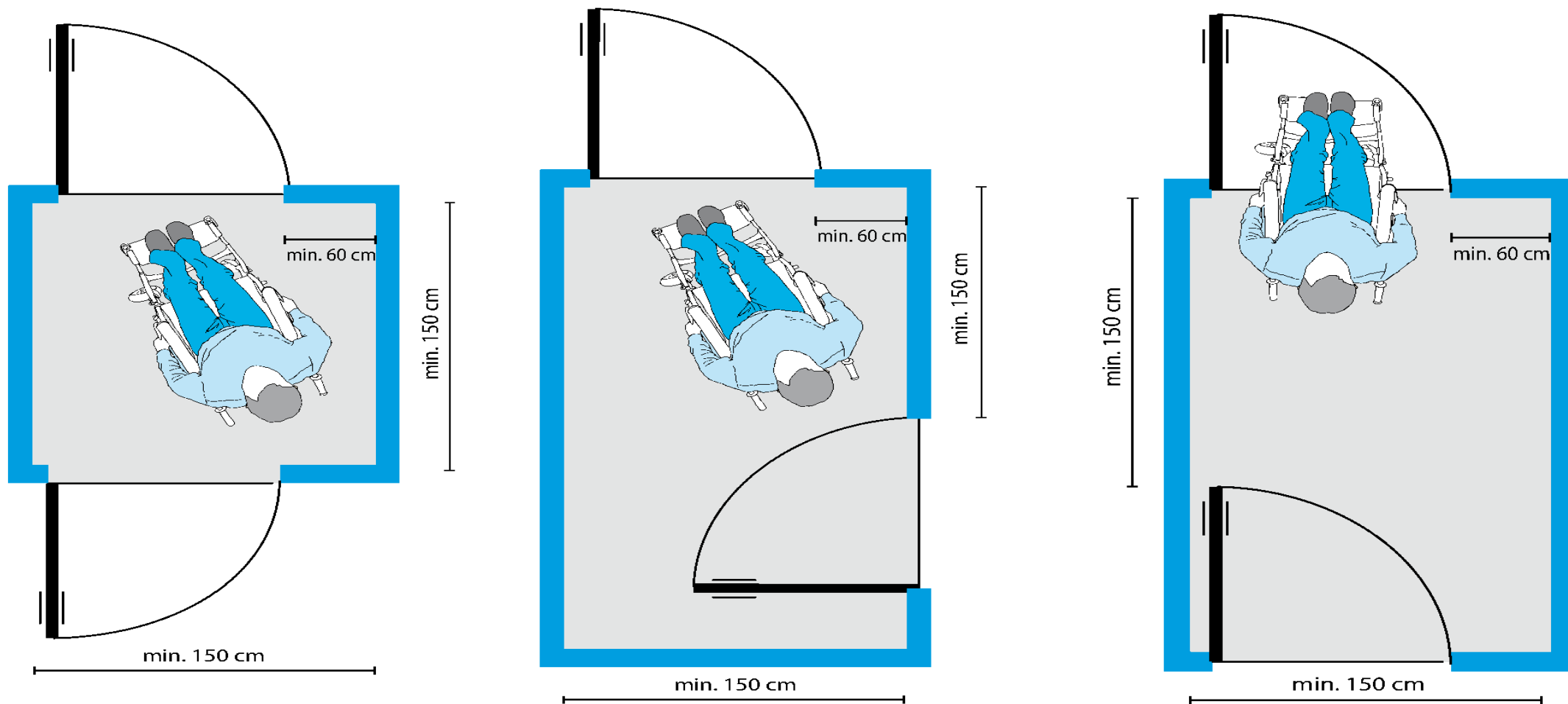
przestrzeń manewrowa
kierunek dojścia

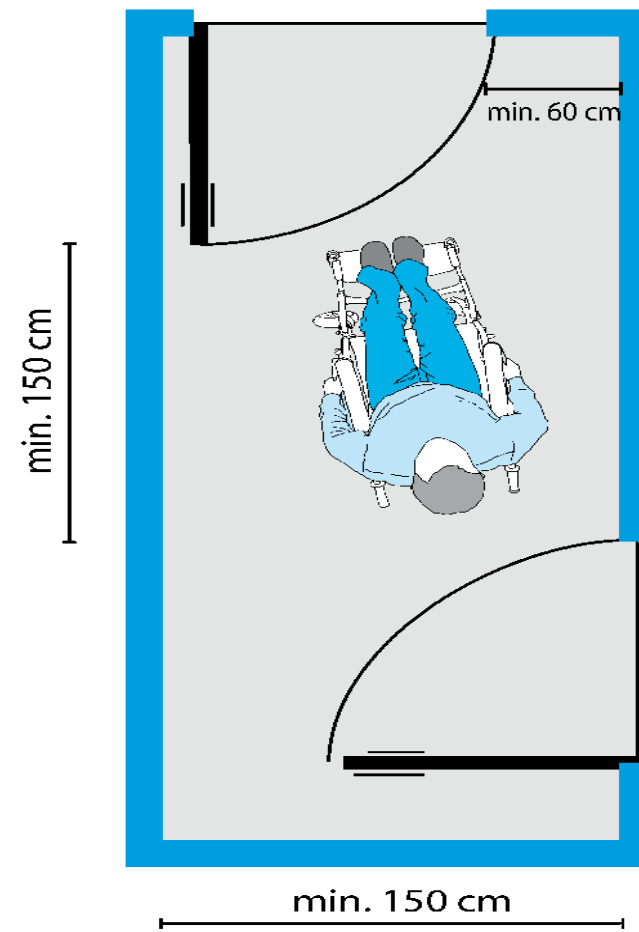
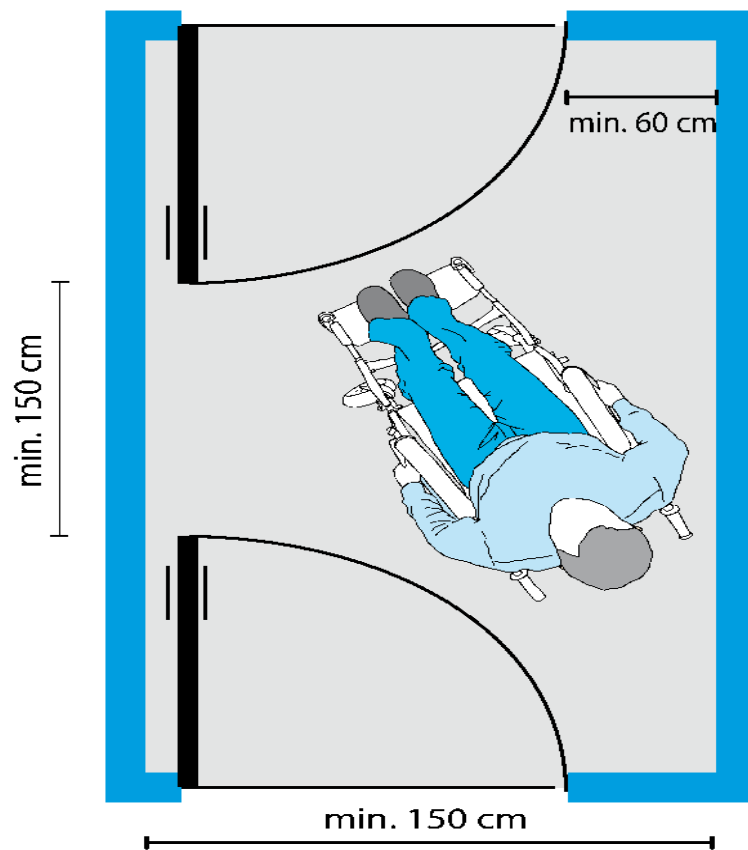
przestrzeń manewrowa (1)

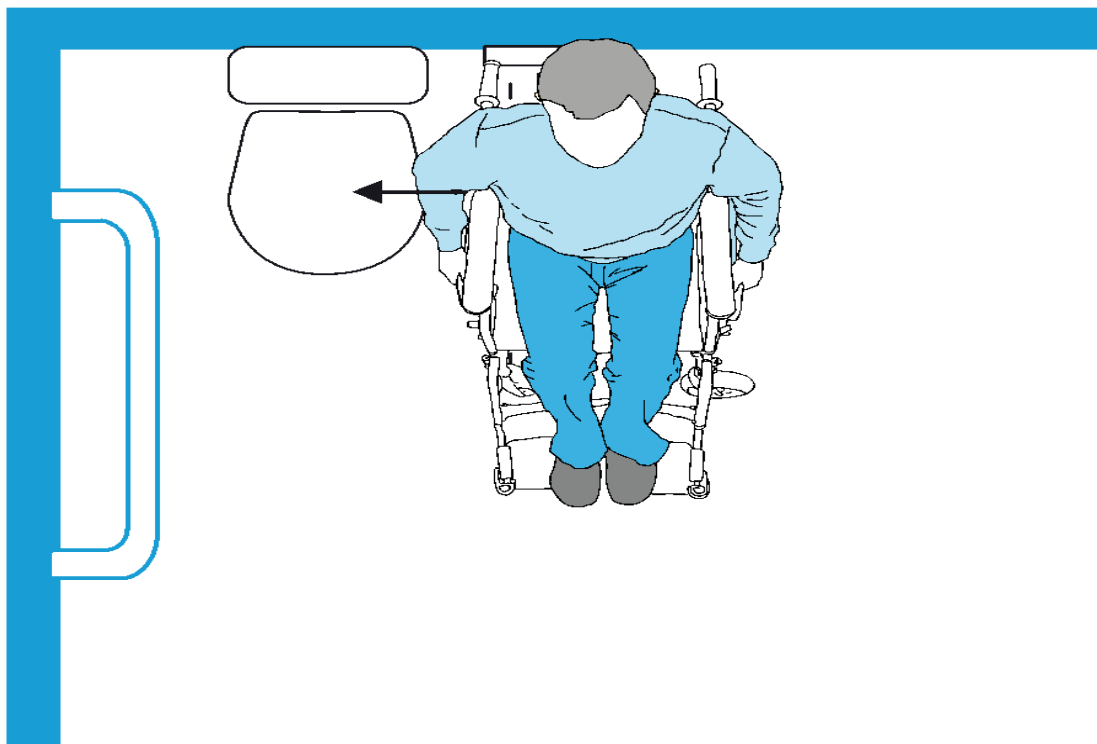
przestrzeń manewrowa (2)

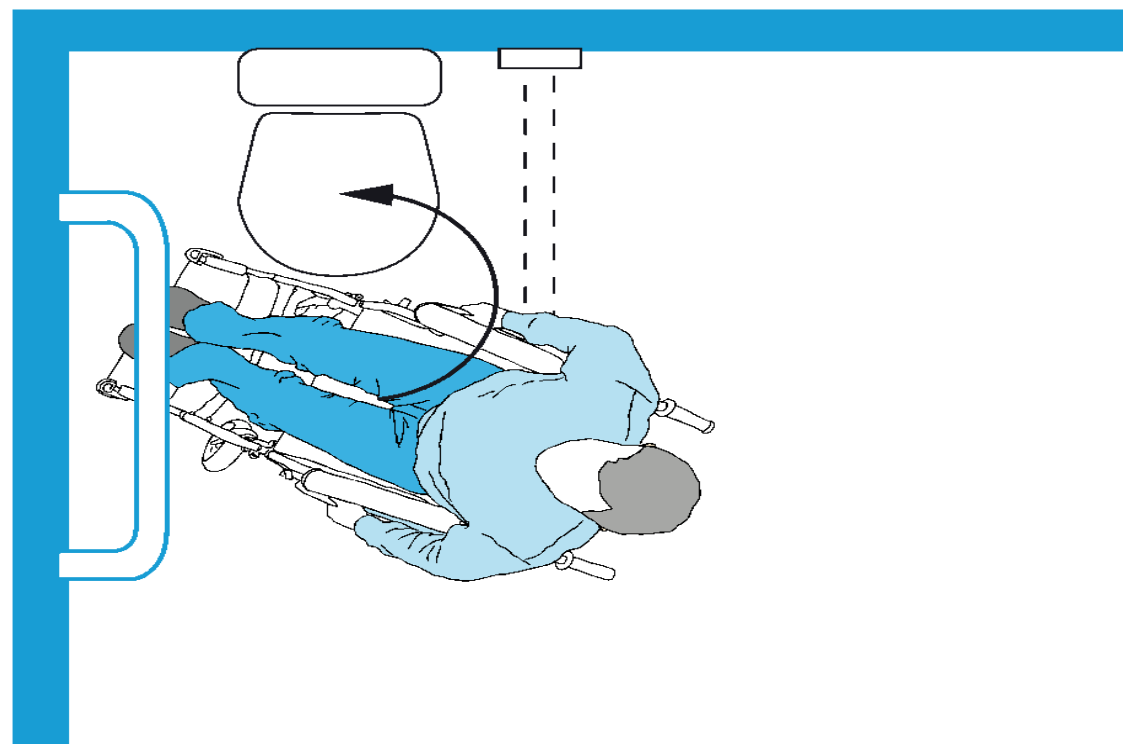
przestrzeń manewrowa (3)

miski ustępowe (1)

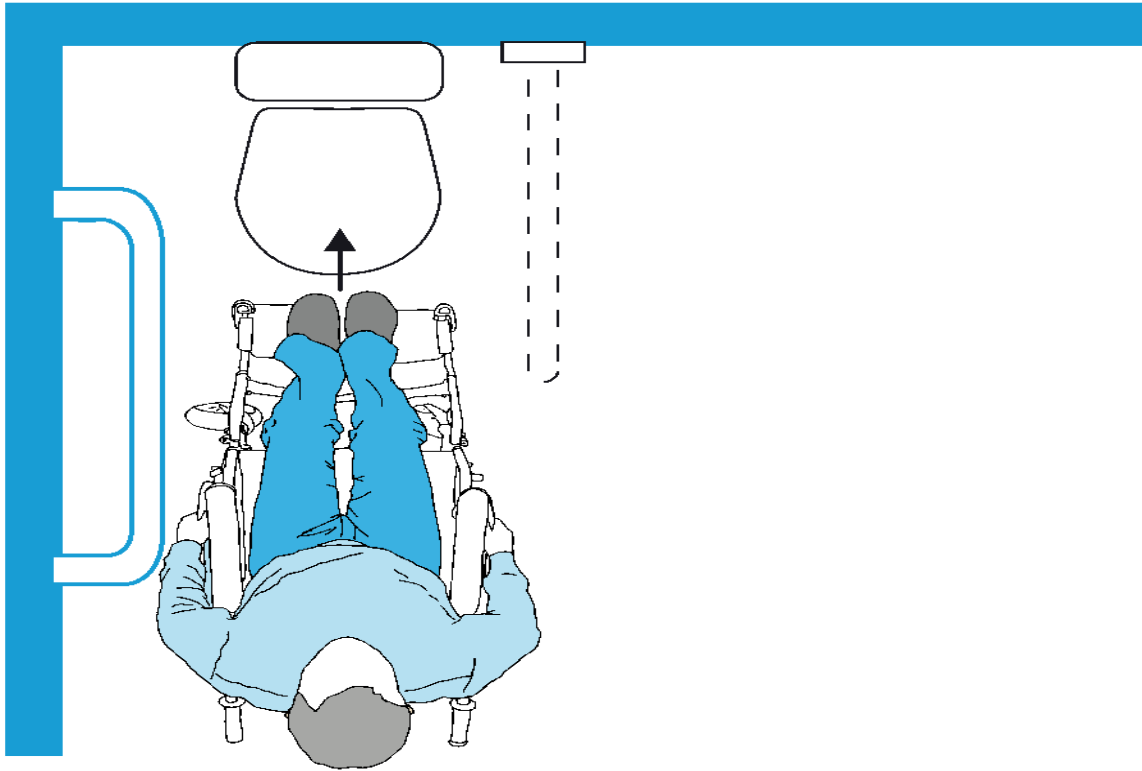

TRANSFER BOCZNY

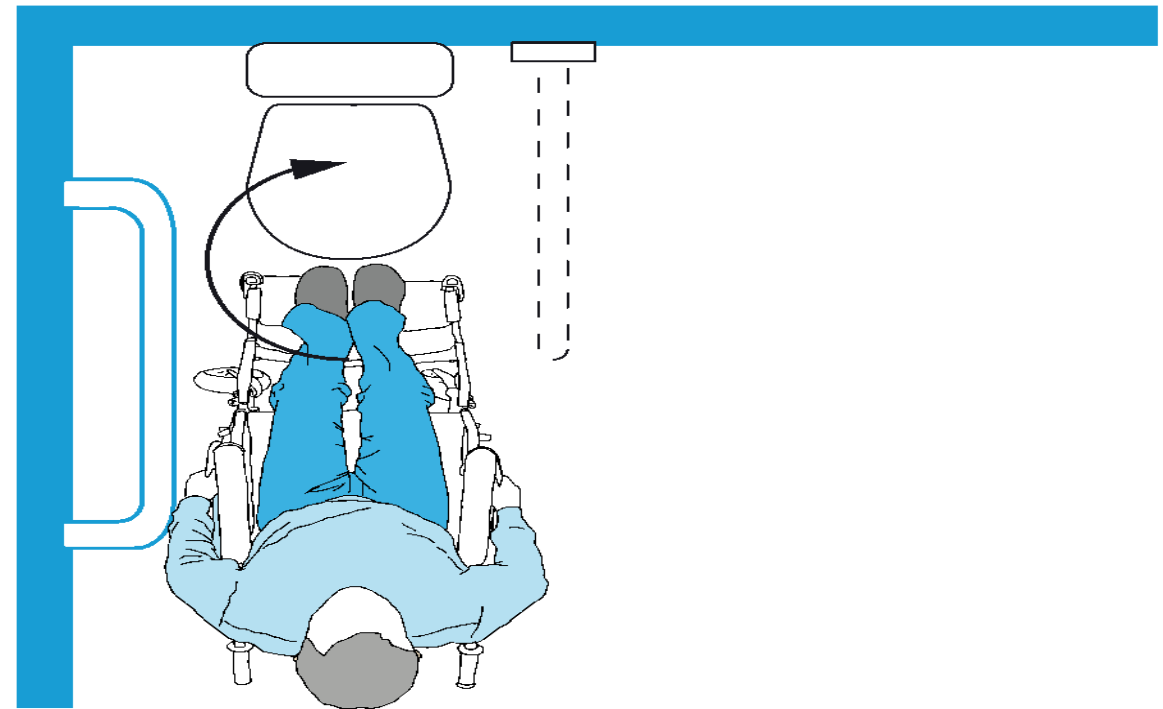

TRANSFER DIAGONALNY

miski ustępowe (2)

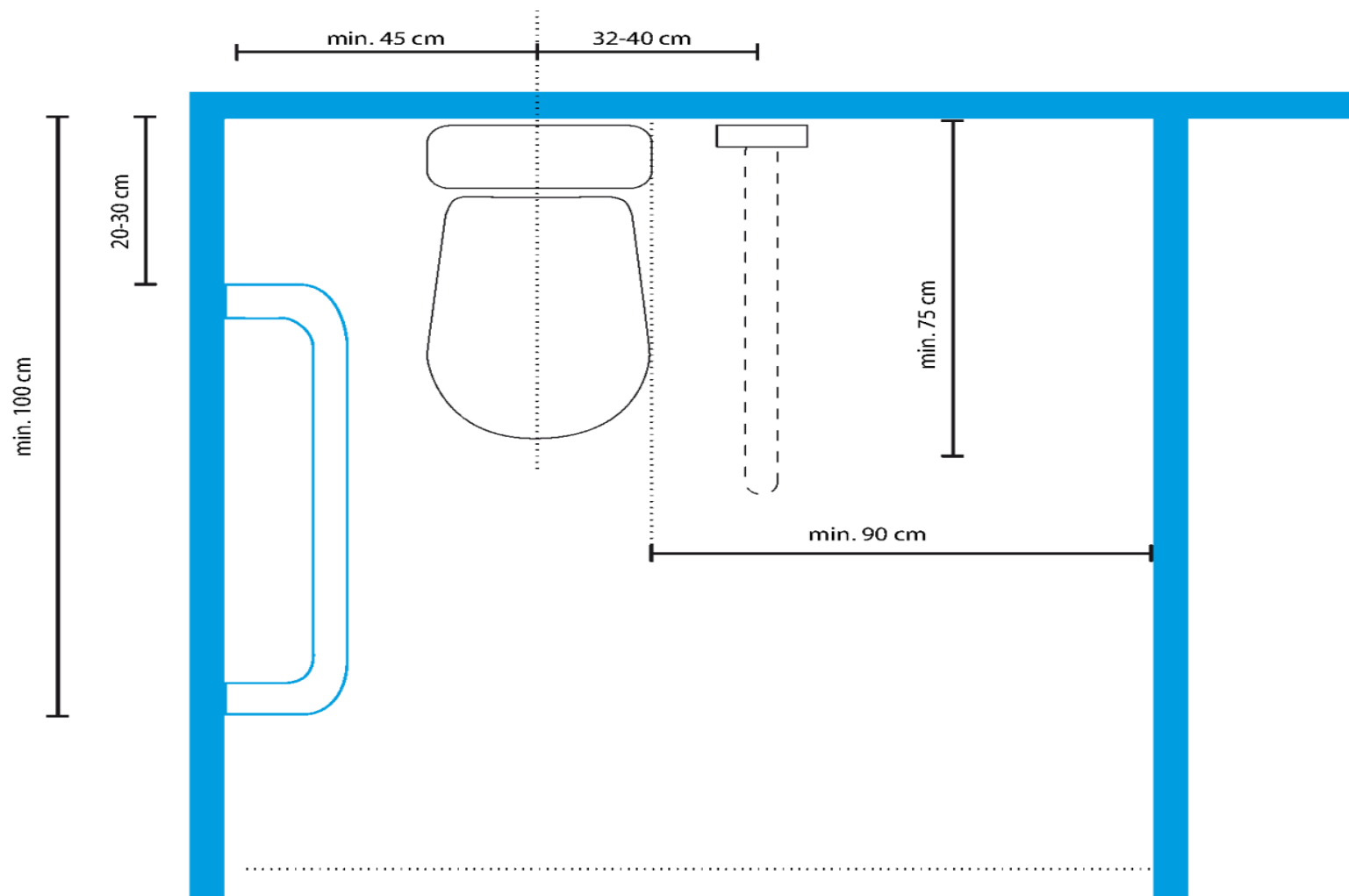

TRANSFER PRZEDNI

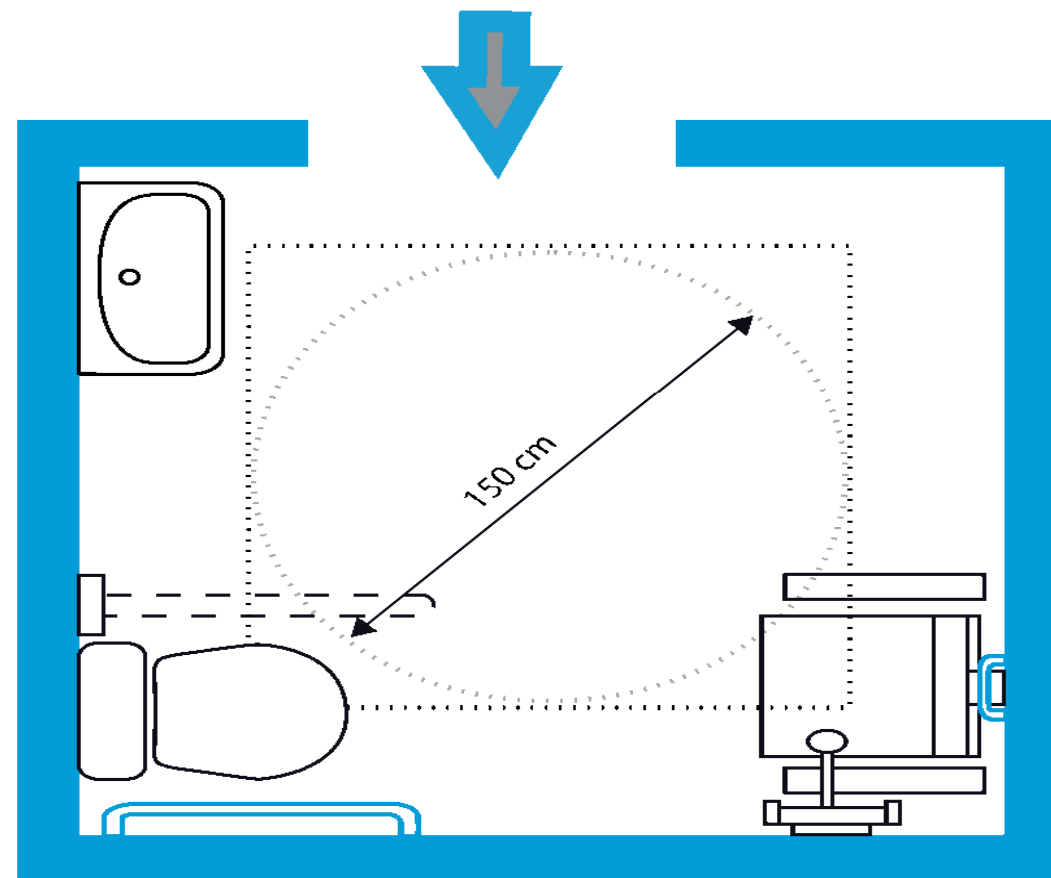
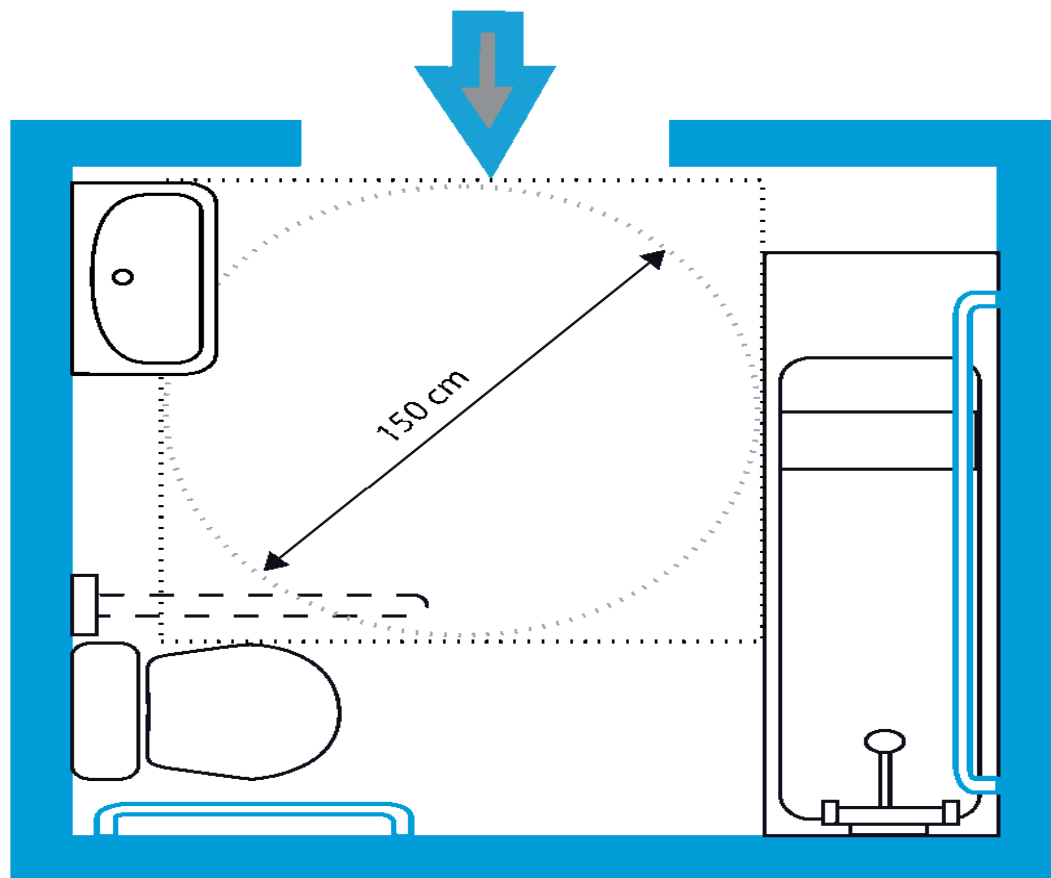

TRANSFER PRZEDNI Z OBROTEM

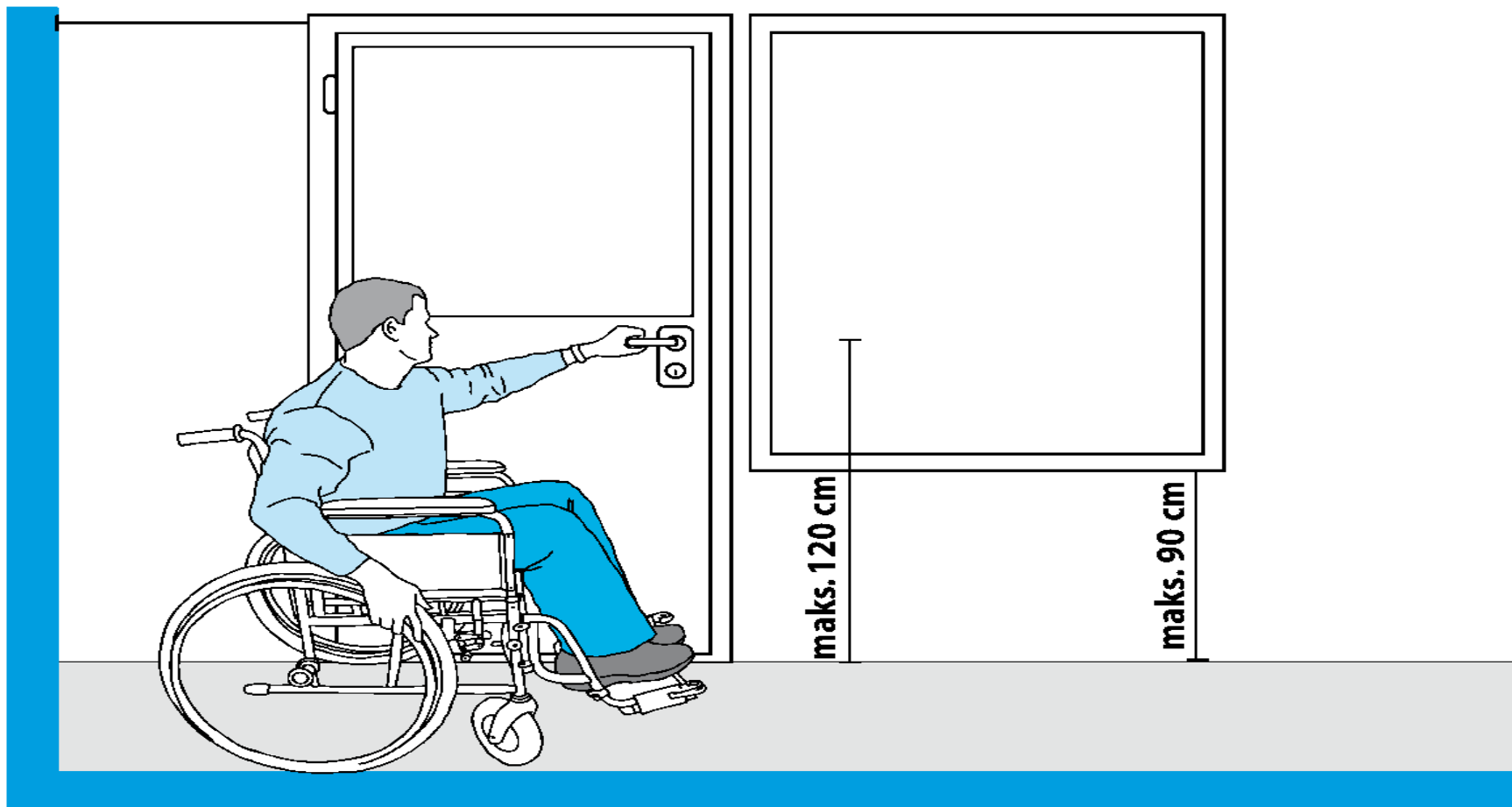
pomieszczenia sanitarne (1)

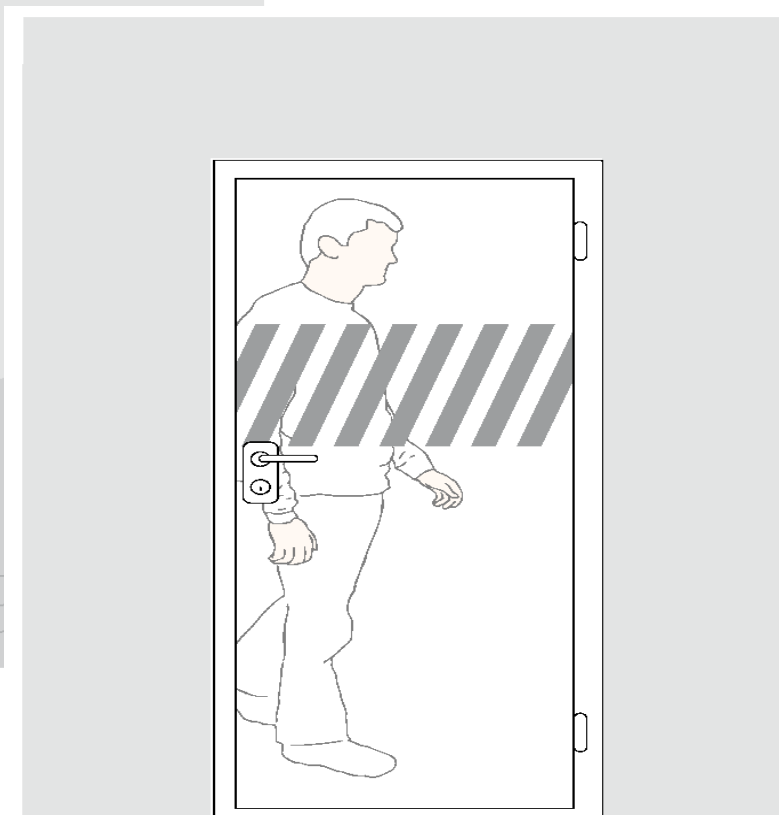
pomieszczenia sanitarne (2)

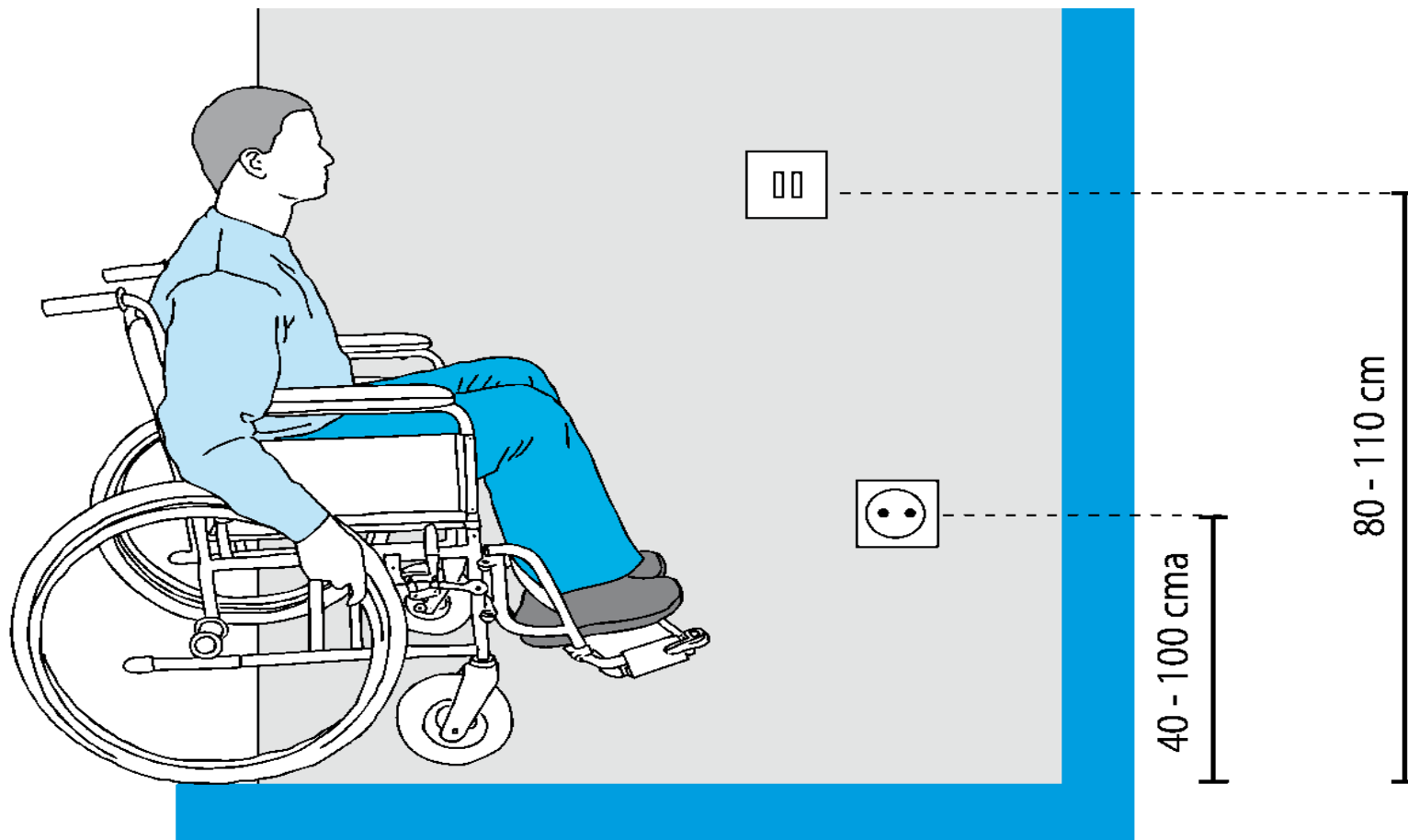
okna i drzwi (1)

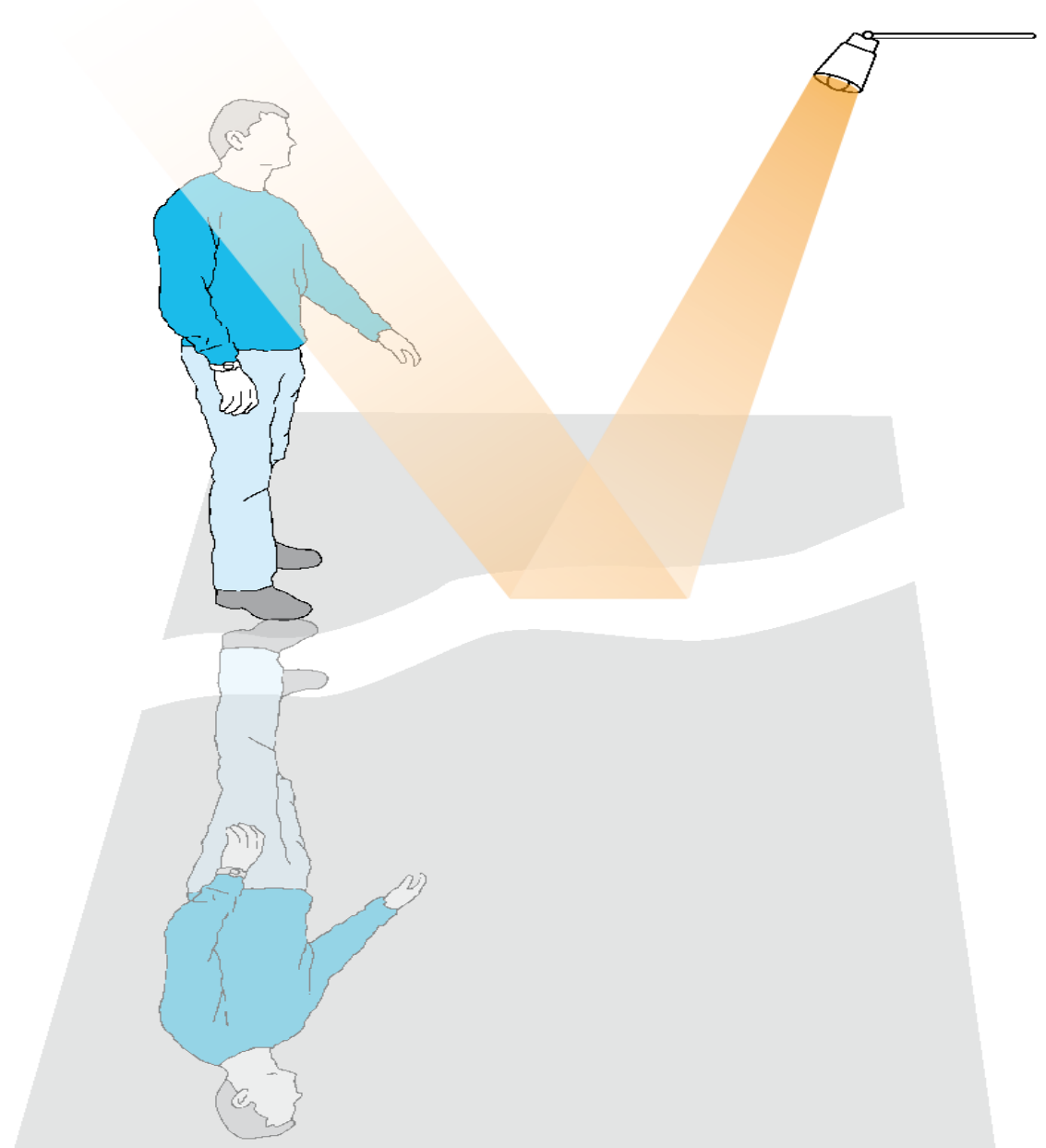
okna i drzwi (2)

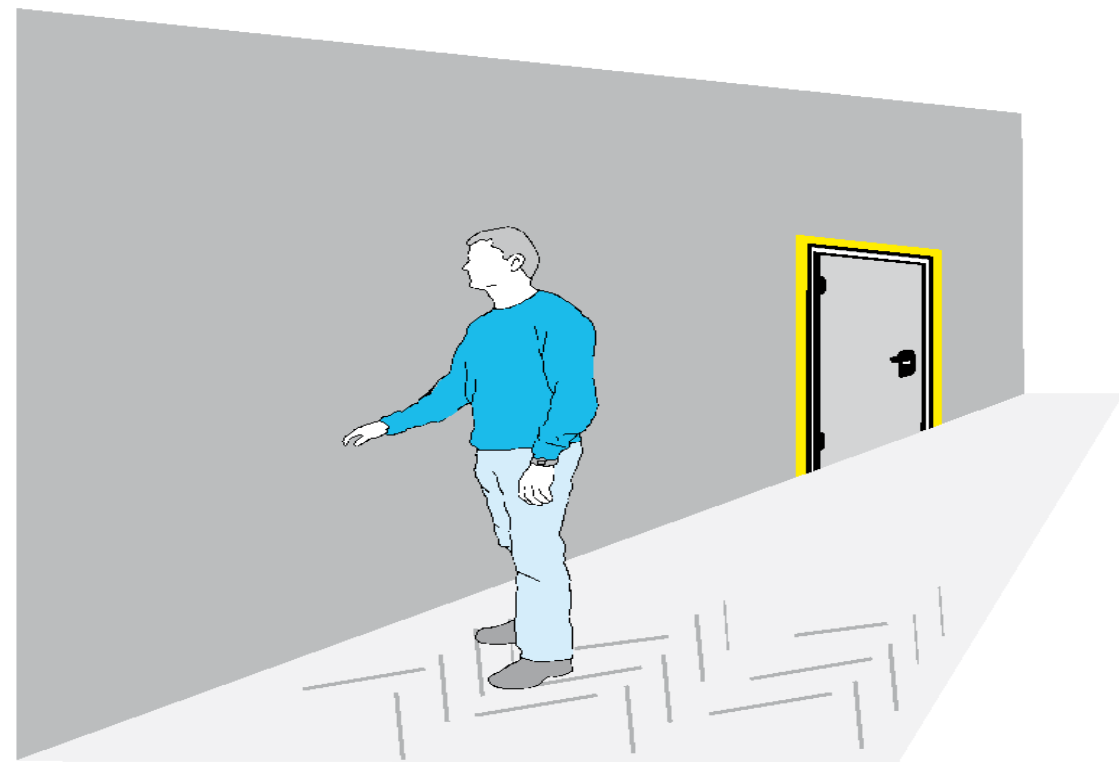
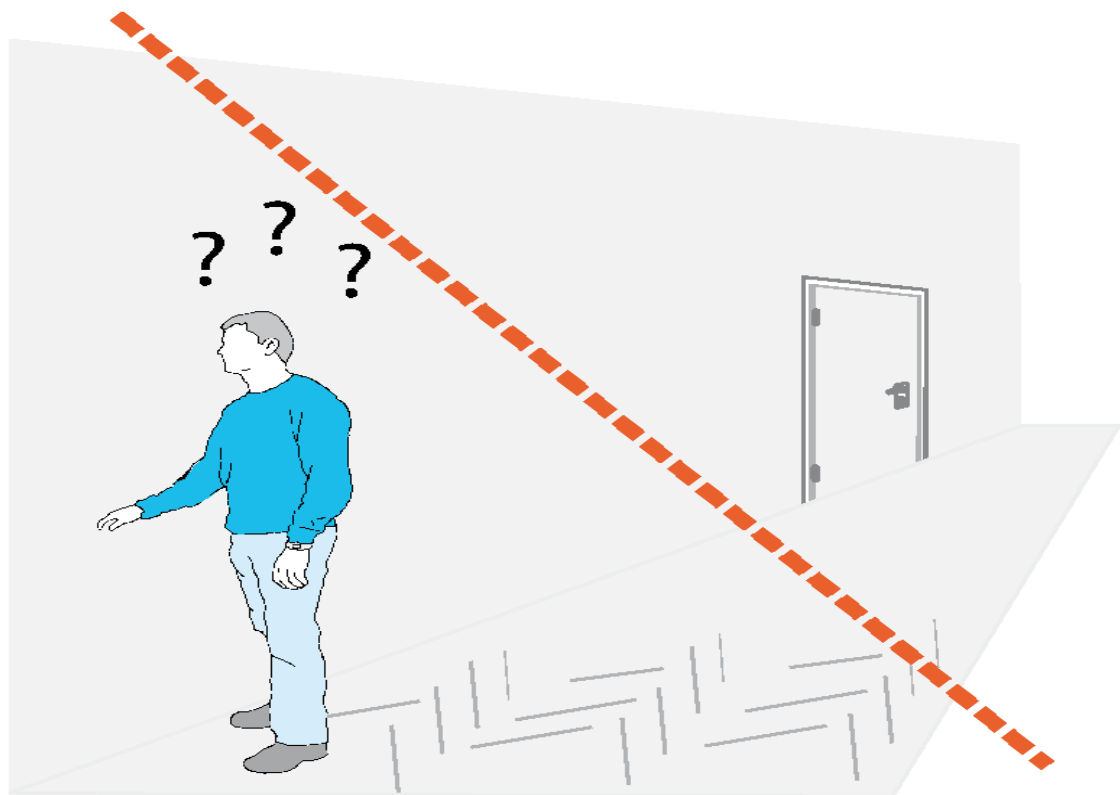
obsługa urządzeń

połysk

kontrast

Ewakuacja (1)

- szerokie korytarze bez przeszkód fizycznych
- posadzka, która po zmoczeniu nie jest śliska
- listwy świetlne przy podłodze (zasilane niezależnie) oraz punkty świetlne (np. strzałki)
- poręcze na korytarzach
- drzwi oraz przegrody ogniowe i przeciwdymowe z przyciskami do uruchomienia siłownika wspierającego ich otwieranie
- wózki ewakuacyjne
- w dużych obiektach – punkty zbiórki wewnątrz obiektu i pokoje oczekiwania na ewakuację

Ewakuacja (2)

- konieczność opracowania planu dla konkretnego obiektu w konsultacji z ekspertami
- przeszkolenie w zakresie ewakuacji stałych użytkowników obiektu ze specjalnymi potrzebami
- dodatkowe szkolenie dla współpracowników tych osób
- lista obecności oraz rejestracja klientów i gości

Część 5. Kwestia dostępności a rewitalizacja

ustawa o dostępności (1)

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami dot. instytucji publicznych

- jednostek sektora finansów publicznych (lista w art. 9 ustawy o finansach publicznych)
- państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej
- innych osób prawnych utworzonych w celu realizacji usług powszechnych

Przepisy dotyczące dostępności obiektów publicznych funkcjonowały w polskim systemie prawnym od ponad 20 lat. Jednak dopiero wejście w życie programu Dostępność Plus i ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami dało impuls do intensyfikacji działań.

ustawa o dostępności (2)

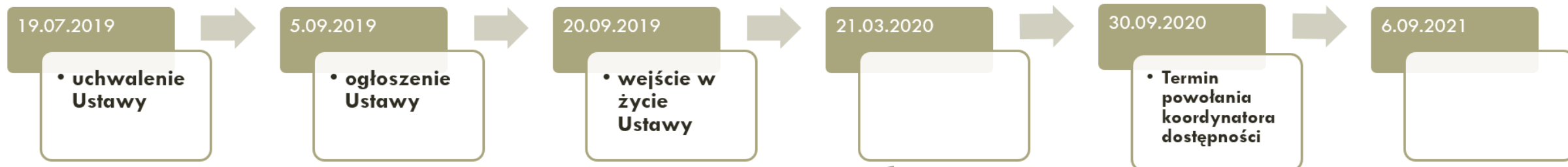
Ustawa o z dnia 19 lipca 2019 r. zapewnieniu dostępności osób ze szczególnymi potrzebami wprowadza potrzebne zmiany w przepisach.

Dokonano implementacji definicji uniwersalnego projektowania i określenia „nowych” odbiorców zmian – osób ze szczególnymi potrzebami m.in. w:

- **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (art. 5a w ust. 7 pkt 1);**
- **ustawie Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (art. 5 ust. 1 pkt 4 oraz art. 34 ust. 2);**
- **ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (art. 1 w ust. 2 pkt 5 i 20, 10 w ust. 1 pkt 5, 15 w ust. 1 pkt 2 oraz 30 ust. 1a);**
- **ustawie o rewitalizacji.**

ustawa o dostępności - harmonogram

- prace podjęte nad studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego po tej dacie muszą uwzględniać **zmienione przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu**
- gminne programy rewitalizacji opracowywane i zmieniane po tej dacie muszą uwzględniać poprawki wprowadzone w artykule 53. ustawy

- „dostęp alternatywny musi być traktowany jako **sytuacja WYJĄTKOWA** – szczególne potrzeby muszą być zapewniane z wykorzystaniem **projektowania uniwersalnego lub racjonalnych usprawnień**
- przy zlecaniu zadań przez podmiot publiczny innym podmiotom w umowie muszą być zawarte **wymagania dotyczące dostępności** dla osób ze szczególnymi potrzebami
- podmioty realizujące zadania finansowane ze środków publicznych na podstawie umowy z podmiotem publicznym muszą spełniać wymagania określone w art. 6. Ustawy, czyli zapewniać podstawową **dostępność architektoniczną, cyfrową i informacyjno-komunikacyjną**
- osobom ze szczególnymi potrzebami będzie przysługiwała skarga na brak dostępności,
- osoby ze szczególnymi potrzebami mają prawo do informacji w wersjach dostępnych – zgodnych z ustawą o języku migowym
- każdy podmiot publiczny musi przygotować pierwszy raport o zapewnieniu dostępności (art. 11 Ustawy). Kolejne raporty muszą być publikowane w BIP co cztery lata.”

Źródło: P. Kowalski i in., „Jak wdrażać Ustawę o zapewnianiu dostępności?”, Łódź 2019

ustawa o dostępności

- Na podstawie ustawy utworzony został **Fundusz Dostępności**, którego celem będzie udzielanie wsparcia finansowego na dostosowanie budynków podmiotów publicznych oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego.
- Wsparcie ze środków Funduszu, udzielane będzie w formie pożyczki z możliwością częściowego jej umorzenia po spełnieniu określonych kryteriów (np. jeśli z inwestycji korzystać będzie duża liczba osób niepełnosprawnych czy seniorów).
- Obsługą Funduszu zajmuje się Bank Gospodarstwa Krajowego.

dostępność przy zlecaniu zadań (1)

- Od **2021 r. w umowach** zlecających lub powierzających zadania publiczne innym podmiotom, instytucja publiczna będzie musiała **zapisać konieczność stosowania wymagań dotyczących dostępności**. Warunki te muszą odnosić się do minimalnych wymagań w zakresie dostępności (art. 6).
- Od **2021 r.** podmioty publiczne będą musiały co 4 lata publikować w BIP raport z wdrażania dostępności.
- Każdy podmiot publiczny musi **do 31 marca 2021 r.**, a następnie co kolejne 4 lata, sporządzić krótki raport o stanie zapewniania swojej dostępności. Wzór raportu będzie dostępny na stronie BIP ministerstwa właściwego ds. rozwoju regionalnego od stycznia 2021 r. Wypełniony raport trzeba opublikować na stronie BIP danego podmiotu (urzędu, szkoły, domu kultury, spółki wodociągowej, zarządu dróg miejskich itp.) lub stronie internetowej oraz przekazać do właściwego wojewody.

dostępność przy zlecaniu zadań (2)

Organizatorzy transportu publicznego, przy udzielaniu zamówienia publicznego na wykonywanie publicznego transportu zbiorowego, muszą uwzględnić potrzeby osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej zdolności ruchowej w specyfikacji istotnych warunków zamówienia (art. 52)

Urzędy gminy organizujące konkursy na inicjatywy z tzw. budżetu obywatelskiego muszą pamiętać, żeby podczas oceny projektów uwzględniać projektowanie uniwersalne (art. 42).

Banki i instytucje bankowe mają obowiązek dostarczenia klientom ze szczególnymi potrzebami projektu umowy w formie nagrania audio, nagrania w Polskim Języku Migowym, wydruku w systemie Braille'a lub wydruku z wielkością czcionki wygodną do czytania (art. 46).

dostępność w rewitalizacji

Gminne programy rewitalizacji opracowywane i zmieniane po dniu 21 marca 2020 r. muszą uwzględniać dodatkowe zapisy wprowadzone w artykule 53 ustawy o dostępności.

Przepis art. 53 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do gminnych programów rewitalizacji przyjmowanych albo aktualizowanych po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

dostępność w wyznaczaniu obszaru zdegradowanego

Katalog czynników problemowych podlegających analizie na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego został poszerzony:

- **w sferze społecznej** o liczbę mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie o dostępności;
- **w sferze technicznej** o zjawiska obrazujące nefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, m.in. w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- **w sferze przestrzenno-funkcjonalnej** o zjawisko niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

dostępność w planowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych

- Opisy **podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych** w gminnych programach rewitalizacji będą musiały zawierać co najmniej:
 - „nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, **opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami**, o których mowa w ustawie o dostępności, o ile dane te są możliwe do wskazania”
- na główne przedsięwzięcia rewitalizacyjne wynikające z gminnych programów rewitalizacji został nałożony **wymóg rozwiązywania problemu ograniczonej dostępności** obiektów, przestrzeni publicznych i usług z obszarów rewitalizacji.

Przykłady projektów

Liderzy Dostępności 2021

- przestrzeń publiczna – wyróżnienie: Park Miejski w Starogardzie Gdańskim
- duży obiekt użyteczności publicznej: stacja metra Młynów w Warszawie
- obiekt usług lokalnych: Przedszkole Miejskie nr 20 im. Smoka Felusia w Mielcu oraz Szkoła Podstawowa nr 174 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki w Warszawie Wesolej, wyróżnienie: budynek terapeutyczno-edukacyjny w Mikoszowie
- obiekt biurowo-handlowy: „Nowy Targ” we Wrocławiu oraz Varso Place w Warszawie
- obiekt mieszkalny/hotelowy: Dom Marzeń w Gdyni
- obiekt zabytkowy: Muzeum Emigracji w Gdyni
- architekt/urbanista: Krzysztof Chwalibóg

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Park Miejski Starogard Gdański

stacja metra „Młynów”

przedszkole Smoka Felusia w Mielcu

szkoła nr 174 w Warszawie-Wesołej

„Nowy Targ” we Wrocławiu

„Verso place” w Warszawie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Muzeum emigracji w Gdyni

Budynek terapeutyczno-edukacyjny w Mikoszowie (1)

Budynek terapeutyczno-edukacyjny w Mikoszowie (2)

„Dom marzeń” w Gdyni (1)

„Dom marzeń” w Gdyni (2)

„Dom marzeń” w Gdyni (3)

LPR m. Łańcuta 2015-2022

- 1. Rewitalizacja, modernizacja i przebudowa budynku przy pl. Sobieskiego 19 w Łańcucie oraz nadanie mu nowych funkcji na potrzeby administracyjne, kulturalne i społeczne - budowa szybu windowego.**
- 2. Modernizacja, rozbudowa i przebudowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łańcucie - montaż windy lub platformy.**
- 3. Modernizacja budynku nr 2 Domu Pomocy Społecznej przy ul. Piłsudskiego 72 wraz z poprawą estetyki oraz dostosowaniem otoczenia dla potrzeb społecznych – zabytek, remont podjazdów dla osób niepełnosprawnych.**
- 4. Utworzenia centrum integracji społecznej, centrum aktywizacji i wsparcia dla osób bezrobotnych i wykluczonych, domu dziennego pobytu oraz centrum społecznego dla dzieci i młodzieży – dom dziennego pobytu dla osób starszych, chorych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych wraz z możliwością prowadzenia rehabilitacji, terapii i innych działań opiekuńczych.**
- 5. Rewitalizacja budynku przy ul. Danielewicza 15 w Łańcucie oraz nadanie mu nowych funkcji społecznych – 4 mieszkania socjalne dla osób starszych i wykluczonych, w tym jedno dla osoby niepełnosprawnej.**

Część 6. Dostępność a gospodarka

dywersyfikacja źródeł finansowania

- zawieranie partnerstw publiczno-prywatnych na rzecz finansowania rewitalizacji
- angażowanie inwestorów prywatnych w finansowanie rewitalizacji
- angażowanie wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych w finansowanie rewitalizacji
- tworzenie wieloletnich programów finansowych, wieloletnich planów inwestycyjnych, budżetów samorządów w celu zapewnienia finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków samorządowych
- koncepcje pozyskiwania różnych źródeł finansowania, np. obligacji przychodowych, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodnych środków europejskich
- mieszkalnictwo, jako cel publiczny (SSE)
- umowy urbanistyczne (MPR)

działania w małej skali

Finansowanie działań rewitalizacyjnych w małej skali, np.:

- program mikrograntów (Wałbrzych - otwarty konkurs ofert)
- mechanizm regrantingu (Bytom)
- inicjatywa lokalna (Opole Lubelskie)
- inicjatywa lokalna uzupełniona o mikrogranty (Warszawa)

Podstawy wyboru:

- lokalna praktyka
- współpraca z NGO, grupami nieformalnymi i mieszkańcami, zasoby dostępnych środków
- korzyści i ograniczenia związane z rozwiązaniem

„Fontanny nie płacą podatków”

formy organizacji

Różnice między inicjatywą lokalną a budżetem obywatelskim i funduszem sołeckim

inicjatywa lokalna

Mieszkańcy **zgłaszają pomysł na konkretne przedsięwzięcie i wspólnie z gminą je realizują**, np. poprzez świadczenie pracy społecznej, świadczenia pieniężne lub rzeczowe

budżet obywatelski

Mieszkańcy **decydują o przeznaczeniu części budżetu gminy na przedsięwzięcia zgłoszone bezpośrednio przez obywateli**, ale nie jest wymagany ich udział w realizacji przyjętego zadania

fundusz sołeczki

Mieszkańcy na zebraniach wiejskich **podejmują decyzje w sprawie rozdysponowania funduszu sołeckiego**, ale nie jest wymagany ich udział w realizacji przyjętego zadania

Źródło: Opracowanie własne NIK

przykłady działań w małej skali

- rozwijanie partnerstw sąsiedzkich w obszarze rewitalizowanym
- zachęcanie mieszkańców podobszarów rewitalizacji do podejmowania oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego
- wspieranie integracji społeczności na poziomie lokalnym
- wykorzystywanie lokalnej infrastruktury i zasobów
- poszukiwanie i rozwijanie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych
- wzmacnianie oraz pobudzanie do aktywności lokalnych liderów

przedsiębiorczość społeczna

- **przedsiębiorczość społeczna** – działalność gospodarcza łącząca cele społeczne i ekonomiczne (określana również jako gospodarka społeczna, ekonomia społeczna)
- **przedsiębiorstwo społeczne** – działalność o celach głównie społecznych, której zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku czy też zwiększenia dochodu udziałowców lub właścicieli
- informacje internetowe, np. KLUCZ – Centrum Wspierania Przedsiębiorczości Społecznej

przedsiębiorczość społeczna (wg EMES)

Kryteria ekonomiczne:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne;
- niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego;
- istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia;
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy;
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania;
- możliwie wspólnotowy charakter działania;
- ograniczona dystrybucja zysków.

przedsiębiorczość społeczna - funkcje

- integracja społeczna i działalność na rynku pracy
- dostarczanie usług publicznych:
 - usługi społeczne: edukacyjne, socjalne, opiekuńcze, zdrowotne
 - usługi techniczne
- dostarczanie dóbr publicznych i rozwój wspólnot lokalnych
- działalność handlowa i produkcyjna
- usługi o charakterze wzajemnym
- usługi na otwartym rynku
 - rzemiosło artystyczne i użytkowe
 - konserwacja/ utrzymanie obiektów i terenów
 - nadzór i ochrona
 - hotelarstwo/ gastronomia/ catering
 - turystyka

Dziękuję za uwagę!

Maciej Borsa, Instytut Rozwoju Miast i Regionów